

CEȘTIUNEA UNIVERSITĂȚII DE IASI

ÎNAINTEA

SENATULUI

CUVINTE ROSTITE

ÎN ȘEDINȚELE DIN 1, 2 ȘI 4 FEBRUARIE 1877

DE

M. KOGALNICEANU

Senator al colegiului I de Roman

CASA ȘCOALELOR
BIBLIOTECA PEDAGOGICĂ

No 420

BUCUREȘCI

IMPRIMERIA STATULUI, CURTEA ȘERBAN-VODA

1877

722199

CESTIUNEA UNIVERSITATII DE IASI

INAINTEA

SENATULUI

CU VINTE ROSTITE

IN ȘEDINTELE

DIN 1, 2 SI 4 FEBRUARIE 1877

DE

147106

M. KOGALNICEANU

Senator al colegiului I de Roman

BUCURESCI

IMPRIMERIA STATULUI, CURTEA ȘERBAN-VODA

1877

Biblioteca Centrală Universitară
BUCUREȘTI
Cota: 72219
Inventar: 147106

1956

RC 201/01

ADMINISTRAȚIA CASEI ȘCOALELOR

BIBLIOTECA PEDAGOGICĂ

Carte cumpărată dela F. Saraga Jani
cu oferta reg. la No. 40194/23 XII 909.
din 24616/23 VII 910

B.C.U. Bucuresti

C147106

Sedința Senatului din 1 Februarie 1877

D. M. Kogălniceanu. D-lor senatori, domniilor-văstre vă este cunoscut, că eri când m'am suit la tribună ca să dezvolt interpelarea mea, cu încuviințarea biuroului și a Senatului, s'a hotărât ca să o dezvolt astăzi. Vă rog dar, ca conform votului de ieri, să mi dați voie să proced la dezvoltarea interpelațiunii mele.

Voci. Dezvolt-o.

D. vice-președinte. D. ministru promitește această ordine de zi ?

D. ministru de culte. Pentru aceea am și venit, și chiar rog pe onor. Senat să încuviințeze dezvoltarea.

— Senatul încuviințează dezvoltarea interpelațiunii D-lui Kogălniceanu.

D. M. Kogălniceanu D-lor senatori, eu, din partea mea cel puțin, aș voi să degajez de ori-ce tendință politică discuțiunea serioasă ce merită interpelațiunea mea, și a cărei rezultat se ascăptă cu cea mai mare nerăbdare, de toți aceia ce cred, că existența Statului Român depinde în parte de școlile noastre.

Rogu-vă să mi permiteți mai întâi, să vîdez o mică cestiune sulevată ieri de D. ministru de externe, cestiune care privește persoana mea; apoi nu voi mai avea onórea de a vorbi D-văstre de cât în mod

obiectiv, pretindând dreptul, că, atunci când din partea altora cestiunea va primi oă turnură subiectivă, să usez și eu de arme egale.

Eră, D-lor Senatori, vă aduceți aminte că de pe banca ministerială, pentru că ceream să usez de un drept pe care mi lă da regulamentul și care D-văstră mi lăți recunoscut, acela adică că trei zile cel mult după anunierea unei interpelațiunii, să pot beneficia de dreptul de a o dezvolta, ieri, dic, am fost tratat de autoritar; oă calificare, care vă mărturisesc, chiar de a'și displace unora dintre D-v., nu o resping de loc, pentru că găsesc că oă țărăre pururea trebuință de autoritate, autoritate care, bine înțeles, să derive de la lege, de la Constituțiune, érá nu de la intrigi ale unora și altora ce oă pus mîna pe putere. Am mai fost calificat și de mare vizir ! Am răspuns atunci : „Nu am nimic de dis în privința acestor denumiri. Déră, autoritar și vizir în puterea regulamentului, știu să dezvolt interpelațiunea mea astăzi, la sfêrșitul lui Ianuariu, pentru că anul trecut, la aceeași epocă, un ministru de instrucțiune publică a fost blamat cu drept cuvânt, că a căleat legea instrucțiunei publice; și știu a dovedi la aceeași epocă că de multe ori nepăzirea legéi ins-

truțiuneî publice aduce consecinți mai fatale de cât chiar călcarea acesteî legî. Când un articol din lege se calcă negreșit că este un rău; dără când nu se păzescî bazele legî și se violéză întréga lege, atunci negreșit că răul este și mai mare.“ Prin aceste cuvinte nu am ăis nimic care să se raporte la D. ministru de esterne; D-sa însă nu sciî pentru ce mi-a răspuns: „și mie' mî placî datele istorice; vî voiî aduce aminte ăiua de 24 Ianuariî 1865 când Domnitorul Cuza a destituit pe un ministru pentru motive carî aparținî istoriei.“ Răspunsul la aceste cuvinte l'am păstrat pe astă-ăî; l' voiî da, și apoi voiî trece nainte.

Onor. senatori, am fost de patru orî ministru în acéstă țără; ântéia oră la 1860, când Domnitorul Cuza s'a adresat de a doua oră la mine, căcî ântéia oră l'am refusat, a doua ăi după ce se suise pe tron.

Eî atunci îl refusaîî dicânduî că momentul nu sosise, că voiî primi când alți vor refusa, căcî refusul lor va face forța mea.—La 1860 am primita fi ministru pentru că cele ăise de mine se realizaseră.—A doua oră am fost ministru la 1863 și 1864. Sciî, pe atunci, cum crescuse opozițiunea care se califica de coalițiune monstruôsă. În urma retrageréi ministerului Nicolae Crețulescu care căduse sub loviturile acesteî coalițiuni, Domnitorul Cuza se otărî a se adresa la mine; eî eram î Moldova. A venit la moșia mea onor. D. Iorgu Radu și, fără voia mea, m'a furat de la moșie; voiî întrebuița chiar expresiunea D-séle. Fac apel la memoria D-séle decă eî am alergat după putere; așa e D-le Radu?

D. Iorgu Radu. Așa este, și am să te mai aduc uă dată.

D. președinte. D-le Kogălnicene, vî rog, ăineți-vé în cestiune.

D. Kogălniceanu. Vî rog, ați permis imputarea, dați mî voe să răspund.

D. președinte. Eh! imputări aî fost de ambele părți.

D. Kogălniceanu. La 1865, Domnitorul Cuza, socotind că momentul a sosit ca să împace durerile lui 2 Maiî, căcî 2 Maiî schimbbase facia țerei, și negreșit că acéstă a trebuit să dóră, Domnul a socotit de cuviință, și era în dreptul lui, să

chîeme la guvern un om împăciuitor, să chîeme un om blând, carele era uă închezăsuire de împăcare; și a chemat pe onor. D. Bosianu. Etă motivele pentru carî Domnitorul a schimbat guvernul sêu, usând de dreptul sêu, cum a fost în dreptul meî să primesc saî să nu primesc ministerul, cum a fost în dreptul meî să mî dau demisiunea, cum mî-am și dat'o de mai multe orî.

Trei lunî după acéstă, D. Bosianu se retrăgea de la ministru.—Revenind la mine, vî voiî spune că, de câte orî am primit de a fi ministru, n'am comptat pe recunoștința nimuluî, nicî chiar pe recunoștința Domnitorului (aplaude). Nicî uă dată n'am fost curtesanul Domnilor (aplaude) Am venit la ministru când m'aî chemat împregiurările; am eșit din ministru érașî când aceste împregiurări nu mai esistaî. Cât pentru întrebarea decă Alexandru Ión I a greșit către mine saî ba, eî nuî păstrez nicî uă rancună; el mî-a dat satisfacțiune, când ne-am întălnit ca simpli muritori pe piața Graben din Viena, și când mî-a ăis aceste cuvinte în facia multora: „ești resbunat, căcî n'aî cădut tu, am cădut eî.“ Departe dără de mine cea mai mică umbră de rea voință pentru acest Domnitor. Eî păstrez recunoștința lui Alexandru Ión I, carele în împrejurări grele, în momente mari, mîa dat ocașiu-ne să mî pun și eî mica mea activitate la reformele ce proiectase, să mî pun și eî mica mea iscălitură la marele acte naționale și democratice ce s'aî sêvêșit în 1864; și păstrez dără cu dragoste memoria aceluî Domnitor, care, cu tôte greșălile sêle, a fost un mare domnî în țera acéstă! (Aplause în tribune).

D. vice-președinte I. Ghica. D-lor de la tribune, nu aplaudați, căcî sunteți aci ca să ascultați érá nu ca să dați semne nicî de aprobare nicî de desaprobaré. Vî rog să nu mî îngreuiati misiunea mea; căcî vî încredințez că este fôrte grea; nu mă puneți în poziție să iaî măsuri în contra acelor aprobări sêu desaprobarî în puterea regulamentului.

D. M. Kogălniceanu. La îmormêntarea sa la Ruginôsa, eî am uitat micéle mele neajunsuri; mî-am adus aminte numaî de marele fapte ale întăuluî Domn al Românieî întrunite. D. N. Ionescu la acéstă

înmormântare a fost ceea ce a fost dece ani în Camerele Legiuitoare.

D. vice-președinte. Intrați în interpellare.

D. M. Kogălniceanu. Sfirșesc îndată. Dece ani în această încetă sacro-sanctă și în cea-l-altă, gura D-lui Ionescu n'a avut de cât atacuri și insulte pentru ori-ce guvern și ori-ce personalitate; așa și la Ruginosa, D-sa n'a crutat nici majestatea mormântului, nici lacrimile văduvei ! Era dără natural ca și er' în privința mea să fie ce a fost totă viața sa. Am dis.

D-lor, de mai mult timp am făcut uă interpellare D. ministru instrucțiunii; voesc întîi s'o citesc, și apoi voi intra în desvoltarea sa. Et'o :

1) Dacă D. ministru are cunoscintă de starea de degradare intelectuală și chiar materială a Universității de Iași;

2). Ce măsuri D-sa a luat spre a îndica această stare deplorabilă a unui institut de învățămînt superior, care, în facia elementelor străine din țările vecine, amenință românismul;

3. Câte catedre numără Universitatea, câte sunt ocupate și câte neocupate;

4). La ce ore se țin deosebitele prelecțiuni;

5). Câți studenți numără fie-care facultate; adică, câți înscriși și câți efectiv;

6). Câți profesori ocupă și alte funcțiuni, și ce funcțiuni s'au mandate; și cine primesce onorariile titularilor absenți;

7). Cine înlocuesce pe profesorii absenți, și ce calități academice întrunesc;

7). Ce măsuri D-sa a luat spre a face ca Universitatea de Iași să aibă și profesori, eră nu numai studenți.

Acum, D-lor, senatori, și înainte de a intra în desvoltarea acestei interpellări, sunt dator să fac scusele mele D-lui ministru al instrucțiunii, pentru că, silit prin uă nenorocită pozițiune, prin uă mare necesitate și îndatorire, am pus pe D-sa în nevoie să vie bolnav înaintea Senatului. Regret acesta din totă inima; însă din nenorocire așa este în țera noastră pozițiunea unui ministru; și eu m'am aflat în pozițiunea D-săle când am fost silit de D. Nicolae Ionescu, atunci deputat, ca să pun două ore, de la mine de a casă

până la Camera de deputați, ca să merg să răspund la uă interpellare a D-săle, făcută mie în calitate de ministru de externe. Eu, D-lor, am fost păsuitor, când am fost reclamat beneficiul regulamentului nostru, pentru motiv că pe banca ministerială se găsia D. Ionescu, profesor al universității din Iași, profesor vechiu de 16 ani, care, uă mai susțin, este mai competente de cât însuși D. ministru al instrucțiunii publice de a răspunde la aceea interpellare. În adevăr, din cauza multor ocupațiuni, D. Chițu n'a trecut, măcar uă dată, secatul Milcov, spre a visita școalele din Moldova.

Nu credeam dăr că D. N. Ionescu va permite ca colegul său bolnav să vină să răspundă la interpellarea mea, când D-sa cunoște mai bine lucrurile, când D-sa știe tot de-uă-dată că procesul universității de Iași, adică procesul profesorilor cari nu și fac datoria, nu dată de astăzi; că atât aci, în onor. Senat, cât și în Camera deputaților, de la 1868 și până azi, neconținut s'a vorbit de acei profesori cari lasă văduve catedrele lor, ca să se facă deputați, senatori, ingineri, agenți diplomatici etc.; iar D. N. Ionescu i a susținut în tot-d'auna.

D-lor senatori, reprezentații generațiunii bătrâne de peste Milcov și vor aduce aminte, că atunci cînd în Adunările mume din 1857, națiunea Română a fost chemată a spune dorințele săle înaintea mărilor puteri cari voiau să cunoască glasul țerei pentru viitoră sea organizațiune, răspunsul unanim al Moldovei a fost: *Unirea*, și contopirea ambelor principate într'un singur Stat: *România*.

Moldova cunosccea mai dinainte că ea era chemată să facă sacrificii pe altarul patriei; că ea trebuia să renunce la individualitatea sea istorică și politică; că trebuia să renunce chiar la avantajile materiale ce i da un centru politic ! Acea generațiune nu se uită că, cu strămutarea reședinței, proprietățile au eu să scadă pre jumătate; ea totuși nu s'a gândit la nici unul din aste neajunsuri personale și materiale cari decurgeau din contopirea unei țări, din strămutarea centrului și activității politice la un alt punct depărtat. Bătrâna generațiune moldovănească n'a avut în vedere

de cât mărirea și binele națiunii Române; și toți moldovenii, pot dice mai în unanimitate, au cerut *Unirea*. Dér totuși acea generațiune avea uă pretențiune: ea vrea ca vechia capitală a Moldovei, decât și perdeă titlul de reședință domnască, de scaun al Domniei, totuși se rămână, se u devină reședință, scaunul sciinței, care și acêsta este uă Domnie! Ast-fel și Domnu, și guvernul, și deputații și țera, toți ne dicem: „In locul palatului domnesc se rădicăm palatul sciinței, în locul Domnului se punem intelegința; în locul marelor autorități administrative, financiare, militare, cari au se se strămute, se punem școalele cele mari, se punem facultățile; în locul guvernului din Iași se rădicăm universitatea din Iași. Și ast-fel în 26 Octombrie 1860, Alexandru Ion I. în prezența marilor autorități, în fața profesorilor și a școlariilor, în fața bătrânilor și în fața tinerilor, în fața deputațiunilor și a felicitățiunilor sosite de la marele instituțiun de învățământ din țările megiate, și chiar de la bătrâna universitate a Igelonilor din Cracovia, în sunetul clopotelor, al muzicelor și al strigătului de bucurie al poporului, Domnul inaugură Universitatea de Iași, dând în mâna profesorilor stégurile tinerilor facultăți, și drept bună urare, adresându-le aceste cuvinte espressive: *patriotism, progres și prudență*.“!

Universitatea de Iași, D-lor, nu a avut la fondarea ei de cât doi contradictorii, nu dic dușmani, nu dic adversari: erau D. Nicolae Ionescu și doctorul Davila, directoarele școlei de medicină din Bucuresci; chiar în două deschideri universității, acest din urmă alergase la Iași spre a stăruirui către Domnul Cuza se nu subscrie actul de fundațiune, fiind că universitatea de Iași trebuia se aibă și uă facultate de medicină, și D. Davila se temea că acêsta facultate și nu ucidă școala de medicină din Bucuresci. Nu voese rău D-lui Davila; D-sea din un punct de vedere bun, și apăra copilul său. Faptul pozitiv este însă, că după toate stăruințele orașului Iași și ale guvernului, și chiar ale Camerei, Universitatea din Iași până astăzi este veduă de una din facultățile se coprinse în statutele de fundațiune.

Al douălea adversar a fost onor. D. Ionescu, care în diarul său *Tribuna Română* a combătut fățiș fundarea universității de Iași.

După inaugurarea ei, însă D. Ionescu n'a stat la îndoială de a intra în corpul profesoral al universității de Iași; în parentes voi dice, că acêsta se făcea contrariu statutelelor acêstei universități, care ceru grade academice pentru profesorii se. D. Ionescu a intrat între acești profesori prin uă încheere a consiliului universitar, care l primea prin excepțiune motivată, că D. Ionescu de și nu avea grad academic, totuș era un vechiu profesor în învățământul superior! Cât pentru mine eu nu blamez acêsta încheiere, pentru că ori ce universitate se pôte mândri de a avea un profesor ca onor. D. Ionescu. Nu sunt, D-lor senatori, din acei omeni cari denegă meritul și capacitatea adversarilor lor. În viața mea nu am negat meritul chiar al protivnicilor mei de mörte. Nu aparțin acelei secte de pigmei și de mirmidonii cari denegă meritele și faptele unei generațiuni de oțel. Cu toate denegațiunile acêstei secte, eu am dreptul se vorbesc în afacerile universității de Iași, pentru că am și eu uă mică, micuță petricică a mea în acest mare edificiu, pentru că am participat și eu la fondarea se, pentru că, recunoscător încrederii ce mi a dat Alexandru Ion I. sunt și eu cofondator al acêstei universități; statutele se sub numele lui Alexandru Ion I. pörtă subscrierea lui Kogălnicenu ca ministru, și a lui Alexandrescu Ureche ca director.

D-lor senatori, toate partile, spre lauda lor, au în rândurile lor omeni onestii, omeni franci, drepti pentru alții; ast-fel și fosta fracțiune liberă și independentă — sunt dător să o recunosc — are câți-va omeni de bine; mai cu osebite are un om de inimă și de dreptate. Acesta este rectorul universității de Iași, este vechiul meu amic, D. Suciu. Cam la finele anului trecut, onor. D. Suciu, în capul profesorilor și al studenților, a celebrat a 16-a aniversare a fondării Universității din Iași. D. Suciu n'a desmintit calitățile se și în acêsta ocaziune, fiind drept atât pentru ilustrul mort, fondator al marei școli cât și pentru viul cofondator. Etă cuvintele ce rectorul a rostit la acêsta mare solemnitate:

„Recunoscem, D-lor, că acêsta solemnitate ar fi trebuit să se repetescă, decât nu în tot anul, cel puțin la fie-care lucru. Circumstanțe însă independente de

noî, fatalităţii neasceptate ne au împiedicat. Pra bine într-adevăr, ca cel pucin anul trecut, anul al cincei-spre-decelea, să vă reamintim entusiasmul ce coprinsese toate animile adevărat române, la fondarea şi inaugurarea deschiderii acestui 'nalt institut de cultură, de un Domnitor, şi un ministru adevărat român atât în vorbe cât şi în fapte etc.

— Şi mai departe, rectorul adaogă:

„Preagloriosul Domnitor Alexandru Ión I de piă şi perpetuă memorie, sub inspiraţiunile eruditului său ministru al instrucţiunii publice, D. M. Kogálnicénu, voia să aplice în totă întinderea sa legea de la 1851; aşia el voi să adaoge la cele trei facultăţi şi facultatea de medicină; chiar pentru această cauză se şi cumpără la 1859 acest edificiu; şi la 1860, în 26 Octombrie se inaugură deschiderea solemnă a acestei Universităţii în prezenţa Domnitorului şi a mult lăudatului său ministru. Dără pentru a asigura mai bine şi mai solid existenţa acestui institut superior, Domnitorul român inzestră această scółă 'naltă cu un statut şi cu insemnele ce se dau de comun unor asemenea corporaţiuni, universităţi. Acest statut daclară această universitate de persoană juridică, cu dreptul de a se administra de sine în cauzele atât sciinţifice cât şi disciplinare, cu dreptul de a câştiga avere, având casa sa generală şi cestorul său etc.“

D-lor senatori, îndată după inaugurarea sa, Universitatea din Iaşi, după statutele sële, încep activitatea sa cu trei facultăţi: facultatea de drept, facultatea de litere şi sciinţe, facultatea de teologie; rămăsese de organizat numai facultatea de medicină, pentru a căriia fondare se şi începuseră lucrările preliminarî.

D-lor, facultatea de teologie era şi este uă necesitate; totuşi ea a trăit numai un scurt timp, cu toate că legea instrucţiunii publice din 1864 o prevede şi o cere. Acastă necesitate se presintă acum în mod mai imperios de cât ori când; pentru că, D-lor, decât astădi se cere de la fie-care preot uă învăţatură mai mult sau mai pucin dezvoltată, cu atât mai imperios se cere uă învăţatură măi 'naltă de la capi bisericei noastre. În adevăr legea organică a clerului şi a ierarhiei bisericesci, cere în ore-care timp grade academice de la viitorii noştri prelaţi, şi este de détoria

noastră de a grăbi acest moment. Permiţeti-mă a vă arăta cauza acestei mari necesităţi.

Universitatea de Cernăuţi are facultatea sa de teologie greco-orientală, adică de teologie ortodoxă; însă la această facultate de teologie destinată a da preoţi bisericei române din Bucovina, se cere că învăţământul să fie în limba germană. Decă astădi, după un an şi jumătate de la fondarea universităţii, acest învăţământ se face totuşi în limba română, cauza este că, cărţile de învăţământ religios nu sunt încă traduse în limba germană.

Faptul pozitiv, în România, este că astădi seminarele noastre fiind numai pentru preoţii de mir, cei ce se destină pentru gradele superioare ale ierarhiei noastre bisericesci, neavând în ţără uă singură superiôră scółă de teologie, acei ce voese a se pregăti pentru treptele superioare ale bisericei sunt puşi în alternativa tristă, ori să cerşetorescă câte uă mică bursă—care în cele mai multe dăţi li se refuză—spre a merge în Rusia sau în Grecia, ori să siliţi să trecă Molna, şi să înveţe în limba germană teologia ortodoxă a părinţilor noştri.

Acésta uă dată dis, revin la cestiune.

Universitatea de Iaşi a mers dezvoltându-se pêne la anul 1866; În 1866 însă uă dată cu noua noastră Constituţiune, politica militantă a intrat şi în acea universitate; şi profesorii s'ei au devenit ómenî politici. După Constituţiune, eu recunosc că profesorii au toate drepturile; prin urmare, precum ei au dreptul de a-şi exprima opiniunile, de a se întruni, de a scrie, asemenea ei au dreptul de a face şi politică militantă; şi prin urmare ei au dreptul a deveni mandatai ai naţiunei în Camera de la mitropolie şi în Senatul nostru. Acésta nu s'a contestat şi nu se contestă de nimeni. În adevăr aceşti profesori, presupuşi ómenî învăţaţi, ómenî independenţi, negresit că întrunesc calităţi cam rare în ţăra noastră; profesorii au dără dreptul a se presenta în colegiurile electorale; însă cu uă singură condiţiune, aceea de a se considera, că universitatea nu este creată în folosul profesorilor ci în acel al studenţilor, în acel al naţiunei. Studenţilor prea puţin le pasă că cutare profesor de la cutare catedră este senator, că un alt profesore este deputat, că cutare altul a devenit agent diplomatic,

că un altul este director la școala mecanică, sau inginer pe uă cale ferată etc. etc. . . Ceea ce interesează pe junimea studioasă, și chiar pe națiune, este că profesorii să-și îndeplinească îndatoririle lor, să ocupe catedrele lor, și să dea studenților învățământul pentru care ei sunt plătiți! Etă și pentru ce, chiar de la 1866 a început la aceea universitate uă luptă între studenți și între profesori; studenții și părinții lor reclamând profesorii, și profesorii puindu-se tot-d'aua în dosul drepturilor lor constituționale, în dosul votului alegătorilor, și dicând: alegătorii ne-au ales deputați, senatori; suntem chit de datoriile noastre de profesori!

D-lor! Vă fac uă întrebare: dreptul de a fi deputat, de a fi senator, dreptul de a fi mandatar al națiunii este dănsul un drept sau uă datorie? Este acest mandat uă datorie, precum este datoria de a merge la garda națională, sau la juriu, sau uă altă datorie care incumbă tutulor cetățenilor? Dacă ar fi ast-fel, s'ar mai putea scusa acei profesori. În adevăr, acesta s'a întâmplat și cu alți funcționari; așa am vădut câți-va din membrii cancelariei Senatului, viind la președinte și spuind că sunt îndatorați a merge să-și facă datoria de gardă națională. Dără în privința deputaților și senatorilor noștri, acesta nu se pôte susține! Legea nu le impune această sarcină; cine alții de cât libera lor voință îi aduce pe băneile Corpurilor Legiuitoare și pe băneile ministeriale? Inșă D-lor, fiind profesori, vor să fie și deputați, și senatori, și ingineri, și advocați, și agenți diplomatici, toate acestea sub pretextul, sub scusa ridiculă a unei datorii morale, ba chiar constituționale. Inșă acesta nu pôte să fie; căci D-lor, considerați că aceste mandate, aceste ocupațiuni mai toate sunt incompatibile cu apostolatul de profesori; da, D-lor, cine dice *profesore, învățător public*, dice *apostol*! (Aplause).

Așa dără, de câte ori a venit la ordinea zilei cestiunea universității de Iași, de câte ori au venit plângerile și a părinților și a copiilor de peste Milcov, atât în Cameră cât și în Senat, D-nii profesori au știut a-și găsi în tot-d'a-una apărători călduroși și puternici — și în deosebi pe onorabilul D. Ionescu, părtaș în cestiune — carii dicea că nu profesorii au alergat după alegători, ci că alegătorii au alergat după

profesori. Uită D. N. Ionescu că, în această țară, nu cunosc superiorității atât de mari carii, fără să se agite, să vedă venindu-le de la sine mandatele de deputat sau senator, întocmai ca în timpurile vechi, când se puneau la picidorele triumfătorilor coroanele de aur, sau cununele de lauri (aplause). Scim cu toții aci cum se fac alegerile, cum candidații trebuie să alerge după alegători; nu este cunoscută prin urmare la noi minunea, de a se vedea cine-va fără de voe investit cu un asemenea mandat, ca cu uă mantie triumfală, sau ca cu uă coronă civică pe care nu o putem refuza! (Aplause).

Ast-fel fiind lucrurile, cestiunea universității de Iași, de la 1866 a fost și este pururea la ordinea zilei; în fie-care an s'a agitat cestiunea: ce se face cu acei profesori carii nu-și fac datoria lor? Ce se face cu aceea junime studioasă, care șese luni, și chiar ani întregi, rămâne fără profesori, când legea instrucțiunii publice dice, că din șese luni în șese luni, sunt a se face examene, spre a se constata capacitatea și progresul studiilor acelei junimi studioase, dără care neavând profesori rămâne slabă, își perde timpul și și compromite cariera.

D-lor, am aci desbaterile carii s'au urmat de la 1866, pre carii dănsu nu vi le voi putea citi în întreg, fiind că nu voi să abuses de paciența D-vastră; dără vă voi citi numai uă desbatere care a urmat în Senat, în urma unei interpelațiuni făcută de onor. senator D. N. Ionescu fostului ministru de instrucțiune publică în cabinetul principelui Dimitrie Ghica.

Interpelarea, D-lor, era acesta: Onor. D. Ionescu făcea întrebare ministrului de instrucțiune publică de atunci, cu ce speră a înlocui pe deputați și senatorii aleși d'ntre profesori, susținând că împlinirea funcțiunii nu se pôte alt-fel realiza de cât numindu-se agregati; și imputa guvernului d'atunci că nu o face acesta.

Cu ocaziunea acestei interpelațiuni D. senator, profesore N. Ionescu, găsea că Universitatea de Iași, bine s'a făcut că s'a fundat, având o mare utilitate pentru țară, și al doilea venea și la acei profesori ce nu și îndeplineau datoriile, și cu ocazia acesta cerea să se crees un îndoit rând de profesori: profesori titulari și profesori agregati.

Acastă interpelațiune mi veți da voe

să o împrăspătes, atât pentru memoria acelor care au fost pe aceste bănci, cât și mai cu seamă pentru aceia care nu erau pe atunci între noi.

Etă ce dicea onor. D. senator N. Ionescu în ședința de la 8 Ianuarie 1870:

„D-lor, doresc, ca D. ministru cultelor cel nou (D. Mârzescu)-să 'mî spue, deza gândește să lase în starea de mai înainte un lucru de mare importanță pentru junimea noastră, acela d'a nu se prevedea cu suplinitori în regulă profesorii care regulat obțin concedii de la minister, pentru motive sau private sau publice.“

Vedeți, D-lor senatori, că încă de atunci singur D. N. Ionescu cerea suplinitori, ca să nu sufere universitatea de Iași. D. Ionescu cu talentul său, cu prevederea sa politică prevedea că universitatea de Iași trebuia să fie avangarda românismului, avangarda civilizațiunii, avangarda întregii Români în fața cu acele provincii deslăpitate din trupul Moldovei. Etă ce cerea Onor. D. Ionescu la 1870 în interesul Iașului și al țerei. . .

„D. ministru știe foarte bine, că una din dorințele cele mai viue ale Iașului este ca „orașul acela să fie un oraș de studiu, un oraș de școală, și că mai ales universitatea de acolo să se completeze să se pue pe același picior, ca să răspundă nu numai la trebuințele acelei părți a țării dără și la trebuințele altor părți a României, care odinioară, au fost parte integrantă din corpul Moldovei.“

L'a luat „au mot“ cum dicea francesul, guvernul acelor provincii deslăpitate din trupul Moldovei; și anume guvernul Austriac, și într'un mod inteligent. Cu ocazia celebrării Centenarului luării Bucovinei, din fondul religios, din fondul moșielor monastirilor care s'au luat uă dată cu Bucovina, fond care s'a păstrat intact de guvernul Austriac, din acest fond dat de strămoșii noștri pentru biserică și școală, Austria a voit să facă un institut de civilizațiune germană; și dără s'a și fondat universitatea germană „Franț-Iosef“ din Cernăuți. Uă dată cu fondarea acestei universități și rolurile s'au schimbat; în loc ca universitatea din Iași să fie un far de lumină română care să lumineze provinciile deslăpitate, care să întrefie curagiul patriotic al Românilor smulși de la sânul patriei, universitatea de Iași s'a umbrit, s'a

întunecat, și în loc ȳ arășărit, și astă-dî lumineșă chiar asupra României stăoă germanismului, universitatea din Cernăuți, unde profesorii nu alergă nici după deputăție în Reichsratul din Viena, nici dupe inginerie, nici dupe misiuni diplomatice, ci stău acolo „ca sentinele ale culturii Germane în fața cu Orientul“ dupe însuși cuvintele ministrului de instrucțiune publică din Viena: „voesc ca această universitate să fie un avantpost al civilizațiunii Germane în fața arbarii Orientului.“

— Cum vedeți, ministrul din Viena mai practică de cât D. ministru de externe al nostru, aplică în sistem opus cuvintele senatorului Ionescu, care dicea odinioară în Senatul nostru; „Universitatea de Iași trebuie să corespundă nu numai la trebuințele României dără și la trebuințele altor părți care odinioară au făcut parte integrantă cu Moldova.“ Păcat numai că D. N. Ionescu, ajuns la putere, departe de a face din aceste cuvinte uă realitate, s'a folosit de puterea sa spre a face ca dișele se le de altă dată să nu rămăe nici măcar ca simple cuvinte. În Cernăuți lucrurile însă s'au luat mai serios; universitatea de acolo în dată dupe un an și jumătate de la fondarea sa a devenit una din primele universități ale Germaniei.

În fața acestei universități germane, fac acum întrebarea: care era datoria profesorilor de la universitatea din Iași? Care era datoria guvernului în fața acestui aședământ rival? Datoria profesorilor era mai mult de cât orî când să 'și dică: trebuie să stăm neclintiți în împlinirea misiunii care ne-au dat-o fondatorii acestei universități; se vor găsi aiurea destule luminî, se vor găsi destule inimî, destul curagiu, destulă independență în cele alte trepte ale societății Române, spre a apăra în parlament drepturile și libertățile publice din țără; noi avem a apăra interesele națiunii în fața cu străini, noi trebuie să stăm aci, noi avangarda Românismului! Noi trebuie să lucrăm ca universitatea din Iași, în lupta sa cu universitatea din Cernăuți, să facă a nostru românismul; la luptă dără cu rivalii noștri în știință; însă noi pe tărâmul românismului, ei pe tărâmul germanismului! (Aplause). Făcutu-au D-lor așa? Nu!

D. Ionescu, după ce a făcut acel prolegomen a venit la un rezultat, acela că D-sea și cu colegii săi să fie senatori,

deputați, etc., ér nu profesori, și Statul să le plătescă pe suplinitori. Citeț propriile sële cuvinte chiar în ședința din 8 Ianuarie 1870.

„Déră în tot casul, fiind-că cestiunea merită serioasă atențiune a D-lui ministru al nstrucțiunei publice, care trebue să aibă pe anima sea interesul junimeii studiose, ca și interesul cel mare al Statului, cred, că D. ministru 'm' va da un răspuns categoric și satisfăcător la întrebarea ce'i fac: ce măsură gândește să ia, că atunci când se acordă congediul de minister, fie pentru motive personale, fie în interesul parlamentului, ce măsură gândește D. ministru se ea, ca să suplinescă catedrele, pentru ca junimea studioasă să nu rămână prea mult timp, în dauna studiilor sële, fără profesori, sële titulari, sële suplianți.“

Prin aceste cuvinte onor. D. N. Ionescu recunoște, că este uă nenorocire mare ca junimea să rămâe prea mult timp fără profesori în dauna studiilor sële. Chîemat a răspunde, D. ministru de culte mai ântéiu a pus cestiunea constituțională înainte; a fost forte constituțional, ceea ce din nenorocire nu vedem făcându-se astă-di. D. ministru a dis înainte de tôte: „Declar, când încep a da lămurirele acestea, că primesc controlul onor. Senat în general, și în particular al D-lui Ionescu; însă tot-de-odată cer ca și senatorul N. Ionescu să bine voescă a autorisa pe D. ministru de instrucțiune a controla și a vedea cum 'și îndeplinește datoria profesorul Ionescu (aplaude); și senatorul Ionescu va recunoște ministrului de instrucțiune dreptul de a trage la răspundere pe profesorii universității de Iași cari nu 'și fac datoria lor.“

Iată, D-lor, circulara D-lui ministru de intrucțiune publică de atunci:

„Copia după circulara ministerului No. 15,615, adresată rectorilor, și directorilor scólelor secundare.“

„Interpelat fiind în Senat despre măsurile ce ministerul a luat în privința absențelor profesorilor cari lipsesc de la catedrele lor, sële pentru motive că sunt deputați și senatori, sële pentru alte motive, sunt dator a sci și a avea uă detaliată sciință, deca de la promulgarea Constituțiunii și pêne în prezent, catedrele scólei ce dirigéți au fost رہما neocupate în timpul cât profesorii titulari au fost în

Corpul Legiitor, sële duși în congediū, pentru alte motive. Aștept de la D-ta uă sciință detaliată și consciincioasă prin cea d'ântéiu postă.“

„Vé invit cu acéstă ocasiune a 'm' trâmite la finele fie-careia lună un raport exact despre absențele nemodificate ale profesorilor.“

„Avënd a da séma d'naintea Corpurilor Legiuitoare și a răspunde la interpelările ce mi sã facū în acéstă privință, fac apel la onórea și datoria D-vóstră, spre a mē pūne în stare de a lumina pe representațiunea națională.“

Acum iată ce răspundea la acéstă circulară fostul rector al universității, D. Micle:

„În urma provocațiunei D-vóstră, D-le ministru, cercetând în actele universității, pentru a putea satisface justa D-vóstră cerere, am căutat ca să descoper cari din D-nii profesori, când au fost în Cameră sële în Senat de la promulgarea Constituțiunei încóce, și prin urmare lipsind de aici, au fost supliniți și în ce mod; am aflat că D. N. Ionescu în anul scolar 1866 și 1867, anul publicărei Constituțiunei, a funcționat ca profesor de la 27 Septembrie 1866 și pêne la 26 Octombrie 1866, și érá de la 2 Aprilie pêne la 27 Iunie, 1867 în care timp a făcut 53 de prelecțiuni, câte de una oră și jumătate, după cum e obiceiul D-sële, care facū aprópe 85 ore peste tot; érá în cel-l-alt timp, fiind la Cameră, și afară de vacanțele crăciunului, a fost supliniit de către D. Dr. Zaharia Columb, după cum se vede din adresa D-lui Z. Columb către rectorele universității din 4 Ianuarie, anul 1867 și autorisat la acéstă prin telegrama onor, minister No.56 din 15 Ianuarie 1867.“

„În anul scolar 1867 și 1868, D. N. Ionescu a făcut 18 prelegeri, funcționând de la 10 Noembrie și pêne la 5 Decembrie 1867, precum și de la 12 Ianuarie pêne la 28 acéiași lună 1868; érá în cel-l-alt timp nu se vede a fi supliniit, fiind că nu 'și a găsit suplinitor, de și a invitat pe mai mulți D-ni, precum pe D. Quintescu și pe D. A. B. Brândă și pe alți; însă n'au voit nici unul a 'l suplini.“

„În anul scolar 1868 și 1869, D. Nicolae Ionescu începënd cursul D-sële cu cei alți D-ni profesori dinpreună la 2 Octombrie, a funcțional pêne la 5 Decem-

bre acel an, în care timp a făcut 46 prelegeri și era de la 10 Februarie 1869 până la 9 Aprilie, 23 prelecțiuni și în fine de la 12 Iunie și până la 25 aceea lună un număr la 7 prelecțiuni, și dăra D. Nicolae Ionescu în anul scolar 1868 până în 1869 peste tot a făcut un număr de 86 prelecțiuni cu durată de câte una și jumătate oră.

— Vedeți, D-lor, că numărul prelecțiilor profesorului N. Ionescu, în anii 1866, 67, 68 și 69 au mers de la 25 până la 80 de prelecțiuni anuale maximum. Acum decă însuși D. N. Ionescu, un om de talent, un profesor consciincios, un om care însemnă atât de mult în învățământul de peste Mileov, în acești patru ani nu a dat scolarilor săi de cât de la 25 până la 80 lecțiuni anuale, apoi închipuiți-vă ce a trebuit să fie cu cei alți profesori mult mai slabi, și să-mi fie permis să adaog: și mult mai indiferenți la împlinirea îndatoririlor lor de cât D. N. Ionescu! În facia acestei stări de lucruri, care chiamă totă serioasă luare aminte și a Senatului și a guvernului, și e țerei întregi, însuși D. N. Ionescu s'a pus în dosul alegătorilor! Alegătorii l-au ales! Acest cuvânt în gura unora din profesorii de la Universitatea din Iași, dăce tot, spală de toate păcatele. Când D. ministru Mărzescu a făcut imputări că D. Ionescu dă foarte puține prelecțiuni, că D-sa lipsește mai tot-d'a-una de la catedra sa, etă ce a respuns singur și însuși D. N. Ionescu.

„Nu voiți ca ministru să facă favore cu aplicarea legii pentru nimeni, fie acela, ori cât de mare în ochii D-lui ministru. Voiți ca legea să se aplice; dăr să se aplice pentru toți de uă potrivă; căci numai din aplicarea legii să însuflă respect, și atunci numai aplicarea nu este uă aplicare de pasiune.

„Da, D. ministru, să considere ca demisionat, și l'rog să nu fie indulgent pentru nimeni, să considere ca demisionat ori-ce profesore se va fi absentat fără motiv prevăduț de lege, în curs de uă lună de zile. Dăra ce va face D. ministru cu Constituțiunea, care este uă lege posterioară, care prevede că universitatea de Iași trebuie să aibă un reprezentant? Constituțiunea dăce: că universitatea de Iași să aibă un reprezentant. Acest

„reprezentant pôte să lipsescă fără motive, și D. ministru pôte să dăce că nu este legal dupe legea instrucțiunei, dăra este scris în Constituțiune.

„Vedeți cum uită D. ministru, Constituțiunea întru acest punct însemnat, că universitatea de Iași are drept să dea din sânul său un reprezentant în Senat, și am avut onôrea a fi reprezentant în Senat al universității de Iași.

— Și apoi ca justificare a mai adaogit:

„D-sa (D. Mărzeccu) m'au luat pe mine și mi-au făcut procesul; dăra ar fi fost cu mult mai drept să aducă înaintea D-vôstre un tablou comparativ, să vedă dăra la finele anului am mai puține lecțiuni făcute de cât alții, ori cât aș fi lipsit. Acesta este un lucru care aș fi voit să-l facă D. ministru, să se vedă decă numărul lecțiunilor făcute de mine este inferior sau nu. Dăra s'a întâmplat de s'au întârziat; însă le-am făcut, D-lor, pentru că eu când sunt la datoria mea mi-o îndeplinesc consciincios, fac în toate zilele prelecțiuni, în loc să fac cum fac alții. Alții fac de două ori, de trei ori, și alții fac uă-dată pe săptămână. Acum când s'ar fi luat numărul lecțiilor celor alți profesori, și celor ale mele cari le fac în toate zilele, s'ar fi vedut întru cât eu am ramas înapoi etc.“

.... „Eu șed aci și când mă duc, mi fac în toate zilele prelecțiile ca să-mi compenses absențele. Dăra, D-lor, nu este destul cu atât; eu aș dori ca să fă cineva care să mă înlocuiască când lipse. D. ministru dăce că n'am găsit un supleant. Eu voesc ca să se țină cursul regulat la elevii mei pe cât timp sunt aici. Cât pentru cestiunea plecării mele din Iași, am considerat că, când un colegiu ca Iași, mi face onôrea a mă trâmite aci, trebuie să viu; și atunci cred că junimea studiosă suferă, și pentru aceea am dis: găsiți un supleant; și în aceea stare să afă și până astă-dă că supleant nu am încă. Am dis acesta D-lui ministru de instrucțiune publică, Strat; dăra până astă-dă nu s'a realizat cererea mea.

..... „D-lor, când D. ministru va veni cu un tablou comparativ de prelecțiunile cari le-am făcut de când am fost trâmisi în Cameră sau aci, și când tabloul acela nu va corespunde la îndatoririle mele comparativ cu cei-l-alți profesori, atunci

„va avea dreptul să dică că sunt un scandal pentru cei-l-alți profesori, pentru că vin în parlament. Până atunci dă să 'mă permită D. ministru a'î dice, că 'mă face, îmi declară ostilități în care nu cred „că D-sea va fi învingător.“

Etă, D-lor, simțul diselor D-lui Ionescu: „D-lor în adevăr eu jumătate de an saș „trei părți de an șed în București; dăr „când mă întore 'napoi, apoi în toate dilet- „le fac prelecțiuni; așa dăr cu cifre, cu „calcul bine-voiți a vedea că la finele a- „nului eu am făcut tot atâtea prelecțiuni „cât și colegii mei cari au ramas acolo.“

Un lucru însă uită onor. D. Ionescu: că, consiliul superior de instrucțiune, când a hotărît prelecțiunile, fiind sémă de timpul profesorilor, a ținut sémă și de capacitatea studenților. De aceea vedem la Universitatea de Iași că, afară de D. Suci, profesorii au pentru prelecțiuni numai trei, mult patru ore pe săptămână. Voi lăsa însă de uă-cam-dată de uă parte această cestiune, și voi vorbi numai de aceea ce privesce studenții. Pentru ce prelecțiunile sunt ast-fel reschirate pe săptămână? Pentru ca să se dea timp studenților să studieze și să mediteze materia predată de profesori.

Acăsta însă nu s'a considerat de profesori și de însuși de D. Ionescu; D-sa mergea în Iași și 'și începea prelecțiunile; cum afaș studenții, ei dedeau năvală la curs, și D. Ionescu 'î ținea într-una, 'î îndopa cu prelecțiunile! (ilaritate), fără însă a se întreba, deca un așa mod de a ține prelecțiuni putea să profite studenților.

Inchipuți-vă, D-lor, că aici în Senat m'aș sui la tribună și aș vorbi două ore; că apoi D. N. Ionescu, cu elocința D-séle bine cunoscută, spre a mă combate ar ține un discurs de două ore, și apoi ar mai vorbi și alții până la medul nopții. Vă fac întrebare, ori cât de frumoșe, de elocinte ar fi aceste discursuri, n'ați sfârși prin a nu mai asculta nimic, prin a nu mai înțelege nimic? Ei bine, etă ce se face la Universitatea de Iași de mai mulți ani; lipsesc profesorii mai multe luni de zile de la îndatoririle lor; studenții perdă deprinderea de a mai studia, de a mai medita. De uă-dată află că profesorul a venit în Iași; năpustesc, dau busta toți (ilaritate, aplause), și 'l ascultă uă di, două; și apoi

în facia acestor prelecțiuni îndopate, rămân mai zăluzi de cât chiar mai înainte de a asculta aceste curioșe prelecțiuni! — Etă, D-lor, ce se face la Universitatea din Iași de mai mulți ani. Înțelegeți D-lor că, pus pe un asemenea teren, chiar elocuentul D-nu Ionescu a fost foarte slab; și dar cu totă retorica D-séle, Senatul a aprobat purtarea ministrului Mîrzescu.

După D. Mîrzescu au venit deosebiți alți miniștri la instrucțiunea publică, DD. N. Racoviță, P. Carp, Tell, Majorescu și alții. Sciți ce a făcut D. Tell. D. Majorescu asemenea vădend că profesorii de la Universitatea de Iași nu 'și făceau datoria, că D-lor erau tot ce voiți afară de profesori, că unii erau și slabi cu desăvârșire, pe lângă care apoi nici nu 'și făceau datoria, D. Majorescu, dic, a voit să facă să înceteze această stare de lucruri. Recunosc însă că, spre a remedia reul, a luat un drum piezis, un drum reu; s'a socotit în drept să suprimă unele catedre ca să scape de unii profesori. D-sea mai bine ar fi făcut să urmeze legea, să prevină pe consiliul permanent al instrucțiunii, să 'l supună la censura pairilor lor, ba chiar să cêră prin această cale însuși destituirea lor.

Maș putea D. Majorescu să vină la Corpurile Legiuitoare cu un proiect de lege și să cêră îmbunătățirea legii. Nu a făcut așa. D-sea a destituit d'a dreptul două profesori de la Iași; a mai destituit pe unul din cei mai capabili și mai zeloși dintre profesorii de la facultatea de drept din București. Atunci Senatul indignat de lovirea ce se da drepturilor profesionale, și avend în fruntea sea două bărbați cari sunt un gagiu pentru instrucțiunea publică, a intervenit. În adevăr instrucțiunea publică — fie bine constatat — ar putea ori unde găsi dușmani; numai în Senat dușmani nu pôte găsi luminarea publicului! DD. Bozianu și Al. Orescu luând dăr în apărare specială drepturile profesorilor loviți, Senatul a dat D-lui Majorescu un drept și meritat blam.

Însă chiar atunci Senatul, nu a ascuns nici a apărât loviturile ce se dau instrucțiunii superioare prin părăsirea catedrelor, prin degradarea Universității de Iași, cu atâta mai deplorabilă, cu cât Universitatea de Cernăuți primise uă grabnică și strălucită desvoltare. D-nu Deș-

lin arăta aceste îngrijiri dicând: „N'aș fi făcut această interpelațiune, decât nu era vocea dureroasă a Universității de peste „Milcov.... etc.“ Așa s'a învinovătit D. Majorescu, nu pentru că a lovit reul, dăr pentru că a avut recurs la uă măsură nelegală, pentru că în loc să întrebuințeze controlul dat de lege, a eșit afară din lege. Ensă reul, o mai adaog, era constatat în unanimitate.

Cu ocasiunea ultimelor alegeri, reul a crescut și mai mult; și a luat proporțiuni atât de mari, în cât a îngrijit pre amicii cei mai intimi ai guvernului, a îngrijit pe membrii cei mai influenți ai majorității din Camera suroră, a îngrijit chiar pre coreligionarii D-lor profesori; și așa fiind în Cameră, mai de-ună-qi un vice-președinte onorabilul colonel Leca, a făcut următoarea interpelare, care este mai întocmai ca a mea, cu uă singură deosebire că ea este mult mai energetică de cât a mea. — Etă ce dăce D. Leca în ședința de la 17 Ianuariu.

„Eu m'am permis a face ministrului „instrucțiunei publice uă interpelare în „privința profesorilor deputați.

„Nemuritoare Constituanta care a dotat „țera cu instituțiuni liberale, a dat drept „profesorilor a fi deputați; și nu se putea „ca acea Constituanta să se inspire de cât „de idei liberale, nu putea prin urmare „să lipsescă un parlament de contingen- „tul de lumină al profesorilor. Le a dat „dăr dreptul a fi mandatați. Prin urmare, „nici se pôte produce uă moțiune în par- „lament, care ar avea de obiect să rădice „profesorilor acest drept.

„In privința profesorilor care ar lipsi „de la curs în timpul mandatului lor, nu „s'ar putea dăce ôre că se cauzează uă pa- „gubă învățământului? Ei bine, tocmai „pentru aceea cer de la D. ministru să „bine-voiască a ne spune: îndepliniți ai „acești profesori locurile lor? In cas afir- „mativ, nu am nimic de dis. Decă ênsă „cursurile s'ar constata că suferă, atunci „absența D-lor profesori titulari este uă „perdere. Dic aceste, nu ca să lovesc în „D-nii profesori, dără cred că însuși D-lor „vor conveni că este uă datorie pe care „trebuie să și-o îndeplinescă, pe câtă vre- „me sunt salariați pentru acesta.“

— Voiă areta că acest reu provine nu pentru că nu sunt elevi la facultăți dăr

pentru că la cat dre nu sunt profesori.

S'a mai vorbit că nu este bine ca profesorii să fiă și judecători. Etă și aci ce dăcea D. colonel Leca în Cameră:

„S'a mai vorbit că unii profesori sunt „și judecători. Contra acestui fapt mă „ridic din tôte puterile mele. Cum pôte „să aibă vreme un profesor de a fi și ju- „decător? Ce? Nu sunt ôre destui ômeni „capabili carii să ocupe fotoliul de jude- „cător?

„Să lăsăm, D-lor, pe profesori să se o- „cupe numai de catedră, dăca voim a cu- „lege rôde bune.“

— Și cine le dăce acestea, D-lor? D-nu colonel Leca vice-președinte al Camerei deputaților, membru din majoritatea coreligionară a D-lor miniștri.

La această imputare, D-lor, a venit unul din acei profesori tineri să respndă; să vedeți cum a respuns:

D. Climescu ... „D-lor, v'aș ruga să'mi „dați uă dreptate; de la începutul acestei „Camere, astă-vără și acum, cred că'mi „recunosceti că am fost unul din cei mai „modesti. . . Nu m'am amestecat mai în „nimic; n'am voit să es înaintea nici a „unora. Mai mult, pot dăce că și în țără „am fost modest, și în țără eu nu pot con- „ta de cât că sunt de cinci ani de țile; ei „bine, am să vă fac uă declarațiune, am „să vă declar acum, că n'am să mai fiu „modest, am să es din starea mea, din na- „tura mea.“

— In adevăr D-lor, recunosc că onor. D. Climescu sosit de abia de câțiva ani în țără este un bun profesore, că are consciința, are chiar amorea profesiunei sale; D-sa ne spune chiar că este modest, având însă grija a ne declara tot de uă-dată că va deveni *nemodest*; și rău va face, după opiniunea mea.

Din nenorocire astă-qi instrucțiunea publică face parte din politică; de aceea D. profesor, Climescu spre a justifica părăsirea catedrei sale, se servă de cuvintele următoare:

„Trebuie să constat din nenorocire că și „instrucțiunea publică face parte în politi- „că, pe când ea ar trebui să fie cu totul a- „fară din luptele politice; astă primăvară, „dic, schimbându-se împrejurările, noi cei „mai tineri ne am dis: etă uă eră nouă ce „se deschide țerei, etă momentul când pu- „tem fi ascultați și noi.

„In fine am avut credința că sub această nouă eră ce se deschidea înaintea noastră, învățământul public își va dobândi locul și considerațiunea sa. Și cu această ocaziune, D-lor, voiți spune uă credință ce am: că decă țera acesta trebuie să aibă un loc în concertul Europei, că decă trebuie să fie pusă în relief în Europa, apoi nu va mai putea ajunge la acesta nici prin industrie, nici prin comerț, de cât numai prin învățământ. Numai având omeni luminați, numai când vom deveni uă Athenă, nu pentru Europa, ci pentru Orientul ei, numai atunci vom putea trăi ca națiune civilisată, luminată. Acestea ar trebui să fie tendințele tuturor guvernanților noștri.“

— Și eu cred, că sub guvernul actual, instrucțiunea publică va fi apărută, mai ales decă Senatul, pânea rece, va dice puternicul său cuvânt, ca ministerul să pue în marginile îndatoririlor lor pe profesorii de la Universitatea de Iași!

— Să vedeți, D-lor, acum ce rău găsește D. profesor Climescu la Universitatea de Iași, care este, după D-sa, cauza stărei de degradare în care a cădut această Universitate:

„La 1871, dice D-sa, când am venit de la studiu, am vădut un spectacol îngroșitor în țera mea; acest spectacol îngroșitor era căderea învățământului, internatele gôle, profesorii persecutați, nivelul studiilor cădut, cel pue în comparațiune cu timpul pe când eram eu în școlile țerei, pe la 1864.

„Fiind-că specialitatea mea mă condamnă să rămân în instrucțiunea publică, m'am interesat să vîd care e cauza scăderii învățământului. După multe observațiuni, cugetări și chibsuințe, căci noi omeni de știință avem obiceiul de a observa mult, foarte mult, și numai după aceea ne hasardăm a avansa câte uă veritate, și pôte încă nici acea veritate să nu fie absolută, fiind posibil a se combate; am observat die, mult, și am găsit un culpabil în toate acestea; culpabilul e legea instrucțiunii votate în 1864. Are puține defecte această lege, dără mari. Unul și mai mare de cât toate, ni l'a spus D. președinte al Camerei, când vorbea ca simplu deputat, este că, această lege, împreună cu alte două legi foarte principale, au fost făcute numai în trei săptămîni.

„Alt defect mare este lipsa de control, alt defect este centralisarea enormă ce există în instrucțiunea publică.“

— Nu voiți răspunde aci mult, decă legea instrucțiunii a fost făcută în trei săptămîni. Aceasta este uă erore. Legea instrucțiunii publice, în părțile sale principale, este luată mai din cuvînt în cuvînt din legea prelucrată în 1851 în Moldova de tot ce era mai ilustru în timpii de atunci.

Pe urmă în 1863, în timpul ministeriului D-lui N. Creșulescu s'a numit uă comisiune în care erau D-nii Bozianu, repozatul Costa-Foru, Boerescu și alții; eram și eu în acea comisiune care a lucrat proiectul de lege, gata de tot spre a fi supus Corpurilor Legiuitoare. A venit 2 Maiu; proiectul s'a studiat din noii în consiliul de Stat, unde i s'a dat cea din urmă față; și ast-fel acel proiect a devenit legea organică de astă-dîi a instrucțiunii publice. Nu este dără esact că s'au făcut în trei săptămîni această lege. Cât pentru cele-lalte defecte, din care cel principal, după D. Climescu ar fi, că legea din 64 nu are control asupra profesorilor, ei D-lor, ia uitați-vă cum ese adevărul la lumină!

Se califică și astă-dîi legile de la 2 Maiu de legi autoritare, legi draconiane!

Ei bine, astă-dîi D. Climescu dă dreptate acestor legi, imputându-le defectul că n'ar da guvernului mișloce de control. D-lor, legea instrucțiunii publice de la 1864 era cu totul departe de principiul autoritarismului; da, această lege nu voia să trateze profesorii ca pe copii, a i conduce cu ferula; legea din 1864 credea c'are a face cu bărbați serioși; și așa fiind, ea lasă la apreciațiunea lor, la conștiința lor îndeplinirea îndatoririlor lor! Și chiar când această lege prevede un control, uă necesitate de măsuri coercitive, ea supune pe profesori judecăței pairilor lor, îi supune juriului compus de profesori trași la sorți! Și D. Climescu dice cum că legea de la 1864, fiind că nu avea control, este cauza că în Universitatea de Iași, cântă cucu vaele! D. Climescu, care dice că este modest, a dat asemenea scuze ale neîndeplinirii datoriilor sale, și a adaos c'a socotit că va face mai bine părăsind catedra sa, retrăgîndu-se de acolo unde l'chema datoria, și viind în Camera de la București, căci acolo ar face mai bine! D-lui a dis această

curioasă desvinovăţire, nu am dis'o eu! Dără destul cu desvinovăţirile D-lui Climescu şi ale colegilor săi.

Să vedem acum ce a răspuns D. ministru de instrucţiune la aceste curioase scuse. S'a pus şi D. Chiţu cum s'a pus şi profesorii, s'a pus în dosul Constituţiunei. „Constituţiunea dă drept profesorilor ca să fie deputaţi şi senatori, Constituţiunea le dă drept ca să fie ingineri, să fie agenţi, să fie orî ce; eu n'am ce face, aşa este Constituţiunea, vinovata de Constituţiune! „Constituţiunea este vina că Universitatea de Iaşi nu merge bine! „Nu socotesc, D-lor, că acei cari au făcut Constituţiunea au crezut un moment, că scopul ei ar fi fost să ucidă prin parlamentarism un corp mare de învăţământ public, uă făclie a viitorului.

Etă însăşi cuvintele D-lui ministru de instrucţiune:

„Pe cât timp Constituţiunea noastră nu crează uă incompatibilitate între aceste două mandate sau sarcine, eu cred că nici nu pôte fi vorba deăa un profesor s'a admis bine sau rău în acest parlament.

„Cestiunea însă ea altă faşă îndată ce se dirige interpelarea, sau întrebarea. „d'a dreptul ministrului instrucţiunei publice în sensul său în formula acésta: Ce face ministrul instrucţiunei publice cu catedrele de la Universităţi sau de la alte scóle, cari sufer, neputënd fi ocupate de titularul profesore, care siegédă în Cameră sau Senat? Aci, D-lor, să 'mî permitetî a mă referi măi cu sémă la dispoziţiunile legei organice a instrucţiunei publice.“

— Aceste cuvinte, şi le pôte însuşi Adunarea sau Senatul, când se alege un profesor; când alegerea sa este bună, Senatul şi Adunarea în complexul său nu pot să 'l escludă. Dără acésta nu scutesce pe ministru de a 'şi face datoria, de a cere ca profesorii să 'şi facă datoria; D-sa este dator să vorbescă şi să facă ceea ce a dis şi a făcut, ministrul instrucţiunei publice de la 1870 când D-sa a dis — nu deputaţilor şi senatorilor — dără profesorilor, dascărilor: „Făcetivă datoria“ (aplaude):

Etă ce măi dicea D. Chiţu în cea-laltă Cameră:

„Va să dică am degagiat cestiunea de „acea importanţă a ei constituţională în

„privinţa compatibilităţei mandatului. Astfel simplificată, etă ce dice art. 390 din „legea instrucţiunei publice în privinţa „absenţelor profesorilor de la catedrele „lor.

„Lipsirea de la clase în curs de uă lună fără congediū şi fără scusă bine-cuvenită, va face „să se considere demisionat învăţătorul.

„Între scusele bine-cuvântate ale acéstuî articol şi ale celui precedente, nu se vor putea admite cele întemeiate pe alte „ocupaţiuni ce ar fi avut învăţătorul, deosebit de ocupaţiunile legiuite ale funcţiunei sale de învăţător.

„Va să dică este clar şi evident că un profesor pôte lipsi de la catedra sa orî avënd congediul ministrului, orî avënd scuse bine-cuvântate pentru lipsa sa; numai când ar lipsi una sau alta din aceste „condiţiuni, numai atunci ministrul este „dator să considere ca demisionat pe profesorele absent.“

D. Chiţu singur dără recunósce, că după 30 de zile de lipsă, D-sa avea datoria a considera ca demisionat pe orî care din profesorii care ar fi fost în acéastă poziţiune; însă dice D-sa:

„Sa întemplat, în adevăr, că măi mulţi „profesori, cari au fost aleşi deputaţi şi „trămişi la acésta Adunare, voinđ să 'şi îndeplinescă mandatul ce au priimit de la alegători, au venit în Cameră, şi prin acésta a trebuit să lipsescă de la catedrele lor. Dcă lipsele s'ar fi urmat fără înlocuire, neapărat că eu după 30 de zile de lipsă trebuia să consider ca dimisionat pe orî care din profesori care ar fi fost în acéastă poziţiune; însă totî, fie care, venind la Cameră, 'mî a recomandat câte un suplinitor, profesor coleg de al D-lor, tot de la universitate, pentru ca să 'l suplinescă la catedra D-sale în tot timpul funcţionărei sale în Cameră.“

D. ministru recunósce că D-niî profesori de la Universitatea de Iaşi, chieamaţi aşî părăsi catedrele iaū recomandat ca suplinitori, profesori, colegi de al D-sale. D. ministru recunósce că un profesor, când lipsesce nu pôte să lase drept suplinitor de cât un alt profesor coleg al D-sale. Apoi măi dice D. Chiţu:

„Consultând pe consiliul permanent, „măi ântetîu asupra condiţiunilor de capacitate şi de admisibilitate ale acelor re-

„comandați suplinitori, eu le am suplini-
„catedrele cu acei profesori, și sunt con-
„vins că nici unul din profesorii suplini-
„tori nu sunt în condițiuni de a atrage re-
„probațiunea D-vastră sau a țerei. Un pro-
„fesor de la Universitate decât lipsește, un
„confrate al său poate să-l suplinescă. A-
„ceasta se face nu numai la noi, dă și în
„alte țări, unde mai cu seamă sunt servicii
„de profesori agregați, servicii recunos-
„cute de lege.

„Va să zică în această privință eu cred
„că nu am urmat în contra legii, ca minis-
„tru al instrucțiunii.

„Mi s'ar fi putut imputa, cred, decât aș
„fi îngăduit pe profesorii titulari să vină
„în Cameră, și aș fi suferit tot-uă-dată ca-
„tedrele neocupate de alți profesori; a-
„tunci mi s'ar fi putut cu drept cuvânt im-
„puta neglijența pentru învățământul pu-
„blic, pentru *buna lui funcționare*; dă
„pe cât timp acele catedre *au fost imediat*
„ocupate, cred că acesta a fost uă proce-
„dură legală și justificată pe deplin.“

Din toate aceste dișe ale D-lui Chițu,
resultă, D-lor senatori, că D. ministru de
instrucțiune publică recunoște că cate-
drele ale căror profesori au lipsit au fost
imediat ocupate de colegi de ai D-lor, a-
dică de profesori din Universitate. Să es-
aminăm acum, decât faptele corespundă afir-
mațiunilor. Dă las de-uă-cam-dată pe D.
ministru să ne mai dică: „Ast-fel s'a în-
„tâmpat cu acei D-ni profesori cari au
„primit funcțiuni permanente altele de cât
„aceea de profesor, și cari m'au cerut
„congedie, și încă congedie ilimitate, cum
„bună-ora mi s'a cerut de D. Tzoni și de
„D. Șendrea, acolo nu am putut încuviința;
„poate că la rigóre aș fi putut-o face eu su-
„plinatori, numai din spiritul legii, ăra nu
„din litera sa; căci legea m'ă dă dreptul
„a acorda congedii; în adevăr legea nu
„dice nicăeri că nu pot da un congediu
„ilimitat, dăra dice că profesorele care
„ar lipsi numai 30 zile fără congediu este
„considerat ca demisionat.

— Și mai la vale adaugă tot D. Chițu :
„Cu tot respectul, cu totă stima și iubi-
„rea ce am avut pentru acești D-ni profe-
„sori, nu am putut face alt-fel de cât a-i
„invita să opteze între funcțiunea de pro-
„fesor și cea-l-altă funcțiune. D. Tzoni a
„optat pentru catedră, ăra cu D. Șendrea
„vom vedea ce este de făcut. Cu toate a-

„ceste și catedra D-lui Șendrea a fost și
„este suplinită, nu este vacantă.

.... „Eu cred că cu modul cum am ur-
„mat, adică cu acela de a permite D-lor
„profesori, să siejeze în parlament în pu-
„terea mandatului ce le-au dat alegătorii
„lor, fiind înlocuiți la catedre de alți pro-
„fesori, n'am făcut cu acesta ce-va rău ;
„a'm făcut cu acesta ce-va în contra legii
„instrucțiunei publice.“

— După toate acestea D. Chițu a ară-
tat că D. Vizanti este înlocuit cu D. Pe-
trino, că D. Climescu este înlocuit cu D.
Roșu, că D. Ionescu, după recomandăți-
nea chiar a D-lui Ionescu și după avisul
consiliului permanent, este înlocuit cu D.
Caragiani....

D. ministru de instrucțiune publică
Chițu. Este greșală.

D. M. Kogălniceanu. M'ă pare bine că
recunoșteți că e greșală. Vedeți că vor-
bele mele de ieri sunt adevărate; D. minis-
tru de instrucțiune publică cunoște mai
puțin faptele locale de cât colegul său de
la externe, onor. D. Ionescu.

D. Ionescu nu este înlocuit de D. Cara-
giani; v'ă voi spune de cine este înlocuit,
și când a fost înlocuit.

După ce D. ministru al instrucțiunei
publice a dat Camerei aceste lămuriri,
după ce D-sea a spus că toate merg bine
la Universitatea de Iași, după ce D. minis-
tru a declarat în mod categoric că toate ca-
tedrele sunt ocupate de profesori colegi ai
profesorilor absenți, că în fine ilustrați-
unile au fost înlocuite cu ilustrațiuni, ne-
greșit că Camera a trebuit, și n'a putut
face alt-ceva de cât a da votul următor :
„Camera satisfăcută de explicările date de
„onor. D. ministru de instrucțiune, trece
„la ordinea zilei.“

Etă, D-lor, ce s'ortă a avut în Camera
suroră cestiunea Universității din Iași, a-
dusă pe tapet de colonelul Leca, vice-pre-
ședinte al acei Camere.

Iasă decât Camera a rămas mulțumită,
eu v'ă marturisesc că n'am rămas de loc
mulțumit, pentru că nici țera nu a rămas
mulțumită cu declarațiunile neesacte ale
D-lui ministru de instrucțiune publică.
D-lor, imi veți da voie ca să urmăresc de
departe și de aproape s'orta Universității de
Iași fiind-că cum am arătat, am luat și eu
uă mică parte la formarea ei.

Așa dăra când am vădut că D. Chițu,

despre a căruia sollicitudine pentru instrucțiune nu mă îndouese, că D-sa reprezintă Camera Universitatea de Iași într-o stare atât de înflorită, susținând că ea merge bine, pentru că profesorii absenți sunt supliți prin alți colegi de uă egală valoare, m'am întrebat. dără așa fiind, ce este strigătul părinților de familie de dincolo de Milcov? Ce este cu plângerile studenților? Ce este cu nemulțumirea chiar a multor din profesori? Și m'î am ăis : ore să nu fie uă esagerațiune, și aceste strigate și nemulțumiri ore să nu fiă pasiuni politice, să nu fie acel spirit de frondă care predomină în societatea noastră, care face că adesea nevinovatul este pe nedrept învinovătit; și așa și profesorii de la Universitatea de Iași, de și s'î facu datoria, să fie calomniati? În această îndouială m'am hotărît să mă duc ănsu'mî la sorginte, la fața locului. M'am dus dar la Iași; și de acolo m'am dus la Universitate, hotărît a mă adresa către ănsu'sî rectorul Universității, către D. Suciu, un bărbat bătrân, venerabil, membru stimat din acel grup politic care uă dată se califica de „fracțiune liberă și independentă.” De la D-sa am voit să iaă lămuriri.

Am ăis dără D-luî Suciu : Onor. amice și rector, D-ta și euă avem interes ca Universitatea din Iași să mără bine, euă ca mic cofondator, și D-ta ca rector al acestei Universități; de aceea vin a te preveni că în una din aceste ăile am să merg la Universitate, și în privința stărei ei să vă cer să mă domiriți în nedomiririle mele, — cum ăicea răposatul și pururea regretatul George Costa-Foru.

— A doua ăi diminăța m'am dus la 10 1/2 ore la Universitate; m'am preumblat prin camerele de jos și de sus, și n'am găsit țipenie de om !

Neavând ce face măi bine, m'am pus a privi acel frumos palat uă dată al Domnilor Moruzesci; etă în ce stare îl găsiu : ulucele, sghiaburile cum se ăice aci cădute la pământ, streșinile acoperământului sfărâmate, plôia oborînd nu numai stucul de afară, dără străbătând și în lăuntru încăperilor; din tôte părțile, vântul șuerând printre uși și ferestre stricate; decă ar fi fost nôte ar fi cântat și cucuăile!—In fine umblând și căutând prin tôte părțile, am găsit două ființe omenesci în bibliotecă. I-am întrebat : D. rector este aci ? Nu este ! Dar

D-niî profesori sunt cel puțin aci ? Nici aceștia nu măi sunt aci, fiind-că și-au finit cursurile. Cum ? la 10 1/2 ore ? — La 10 1/2 nu măi sunt cursuri ! Număi la facultatea de sciințe este un curs la 1 oră după amădi. --Cum se face acesta ? -Apoi de, domnul meu, D-niî profesori sunt judecători ; D-niî profesori sunt advocați, la 11 ore trebuie să fie la tribunale, la curte, la parchet. Cei-l-ăli sunt : unul la Paris, altul este ministru, altul este inginer pe calea ferată Ploesci-Predeal, altul s'a numit director la școla de meserii, alții sunt deputați, și unul senator din partea Universității. — Ei apoi studenții ce facu ? — Ce să facă, se ocupă și ei de treburile lor, cum vrea Dumnezeu ! — Nu m'am mulțumit cu atât; am adresat uă scrisore D-luî rector, și i-am ăis : Onor. D-le rector, vă fac cunoscut că de două lunî m'am hotărît a face în Senat uă interpelare în privința Universității noastre; și fiind-că nu voese să mă înainteze cu noțiuni neesacte, imprumutate de la sorginte nesigure, nefiind oficiale, vă rog să bine-voiți, în mod oficial, a'mî da lămuriri privitoare la întrebările următoare. — Aceste întrebări sunt acelea-sî cari sunt cuprinse în interpelațiunea ce adresez pentru Universitate D-luî ministru de instrucțiune publică. Aci am finit scrisorea, am pus-o în copertă, am adresat-o D-luî rector, și am lăsat-o la bibliotecă. De acolo m'am dus la curtea de apel; acolo n'am găsit pe D-nu Suciu, membru la curtea de apel, dără am găsit pe D-nu Ureche, egalmente profesor la Universitate, și i-am ăis : Am fost astă-ăi la Universitate, și n'am găsit pe nimeni acolo; erau ăece ore, și am fost acolo pêne la 11 ore. . . . — Eröre, m'î-a răspuns D. Ureche, euă am fost acolo pêne la 11 ore. — Conversațiunea s'a sfârșit între noi, dând vina asupra ornicelor, cari nu arătau ora în mod uniform.

Putîn în urmă, onor. D. Suciu m'î adresa lămuriri oficiale de starea Universității din Iași, ca răspuns la întrebările mele. D-sa s'a adresat la secretarul Universității, i-a comunicat întrebările mele, ordonându-i să răspundă după ănsu-sî actele și registrele de prezență din cancelaria Universității. Acesta s'a și făcut. Aceste informațiuni, dați-mî voe să vi le citesc; D-văstră veți vedea cum realitatea nu corespunde la starea de lucruri cum ea a fost

espusă de D. ministru în cea-l-altă Cameră; etă ce ȋce secretarul Universităȃi către rector :

„In urmare a însărcinării date sub-scri-sului de D-văstră am onôre a vë refera ur-mătoarele :

„1°. Câte catedre are Universitatea ? — 23 catedre, 8 la facultatea juridică, 8 la fa-cultatea de sciinȃe și 7 la facultatea de litere.

„2°. Câte sunt ocupate și de cine ?

„Catedre ocupate sunt 22.“

„Mi păstrez dreptul a reveni asupra a-cestei lămuriri, și a vë arăta că fie-care din aceste 22 catedre are câte un profesor, și că nu este un singur cas că un profesor să ocupe două catedre, cum acăsta se face la alte Universități.

Acum să vedem câte ore de prelecțiuni are fie-care profesor :

„D. P. Suciū 10 ore pe săptămână, în fie-care ȃi câte 2 ore, ăra Marȃea și Jovia câte una oră.

„D. A. Georgiu 3 ore pe săptămână.

„ „ I. Negruzzi 3 „ „ „

„ „ Al. C. Șendrea 4 „ „ „

„ „ G. A. Ureche 4 „ „ „

„ „ St. C. Șendrea 3 „ „ „

„ „ I. Ciurea 3 „ „ „

„ „ Gr. Cobălcescu 3 „ „ „

„ „ N. Culiānū 4 „ „ „

„ „ B. Conta 3 „ „ „

„ „ C. Climescu 3 „ „ „

„ „ A. Fătu 3 „ „ „

„ „ N. Ionescu 4 „ „ „

„ „ St. Miclea 6 „ „ „

„ „ A. Vizanti 3 „ „ „

„ „ St. Vărgolici 3 „ „ „

„ „ St. Emilian 9 „ „ „

„ „ I. Melik 4 ¹/₂ „ „ „

„ „ Milt Tzony 4 „ „ „

„ „ N. Quintescu 4 „ „ „

„ „ I. Caragiani 3 „ „ „

„ „ Const. Leonardescu 3 ore pe săp.

Vedeȃi dăra că mai toȃi profesorii āu mult treȃ ore de prelecțiuni pe săptămână; și numai treȃ ȃinȃ prelecțiuni de la șese pēnē la 10 ore pe săptămână. Aceȃi treȃ profesori sunt din patria lui Lazăr, sunt Transilvānenȃi.

Acum cȃȃi studenȃi are fie-care facultate ? Pentru anul 1876—1877, facultatea de drept are 99 ; facultatea de sciinȃe 43, facultatea de litere 28—în realitate acăstă facultate nu are de cȃt între opt și ȃece

studenȃi, pentru că de și la începutul se-mestrului se înscriȃ mulȃi, dăra în cursul semestrului nu mai urmăză cursurile.

Acum, după ce āȃi vȃdȃt acestea, după ce v'āȃi convins că aceȃi domȃi profesori 'și-āȃ mȃrginit activitatea numai în câte-va ore de prelecțiuni pe săptămână, vin întrebară dēcȃ măcar ei ȃinȃ aceste prelec-tiuni ? Nu, — pentru că D-lor cumulēzȃ și alte funcțiuni. Treȃ sunt judecȃtori, onor. D. Suciū și D. Ureche sunt membri la curtea de apel, și D. Leonardescu este membru la tribunalul de āntēia instanȃă. D. Șendrea este agent diplomatic la Paris. D. Ionescu este ministru. Treȃ profesori sunt deputaȃi : D-niȃ Climescu, Vizanti și Gheorghiu ; mai este și onor. D. Miclea director la scȃla de meserii ; mai este D. Cobălcescu senator din partea Universitȃ-ȃii. Vedeȃi că din 20 profesori, ȃece ocupȃ și alte funcțiuni ; și nota-bene că aceȃia sunt profesorii de la catedrele cele mai importante pentru învȃȃământ. Acum după ce am vȃdȃt un număr ātȃt de mare de profesori lipsind de la āndatoririle lor, urmăzȃ întrebară naturalȃ : cine sunt su-plinitoriȃ D-lor ? Āȃi vȃdȃt D-văstră că onor. D. ministru al instrucȃiunii publice, în cea-l-altă Cameră, a recunoscut în prin-cip, cȃ suplinitoriȃ trebuie să fie luaȃi din-tre colegiȃ lor, dintre profesorii de la ace-eaȃi facultate ; și sunt dator să mărturisesc că acolo unde D-sa a fost în poziȃiune ca singur și fără presiune să punȃ în lucrare acest principiȃ, D-sa a fost consecinȃe și a urmat conform principului.

D-sa a lucrat āȃa : la Universitatea de Bucuresci a murit regretatul profesor Costa-Foru ; ce-a făcȃt onorab. D. minis-tru ? A ales pe unul din tineriȃ cei mai ca-pabili, pe un om care, fără a fi āncȃ pro-fesor 'și-a făcȃt un nume în literatura dreptului, a ales pe onor. D. Nacu, l'a în-sărcinat de a ȃine cursul repausatului Costa-Foru pēnē la severșirea concursului deja publicat ; și fiind-cȃ D. Nacu nu era profesor, și sciind D. Chiȃu că este bine ca chiar suplinitoriȃ să fie luaȃi dintre profesori, înainte de a numi pe D-nu Nacu chiar în mod provisoriȃ, D-sa s'a ā-dresat la facultatea de drept, la toȃi pro-fesoriȃ acelei facultȃȃi, întrebandȃȃ dēcȃ numirea D-lui Nacu le va fi agreabilȃ și numai după răspunsul de aprobare al a-cestor, D-sa a āmbogȃȃit facultatea de drep-

cu onor. D. Nacu.—Să vedem acum dacă și la Iași D. Chițu a făcut tot așa? Negreșit că D. ministru instrucțiunii publice a fost împedecat de ocupațiunile sale politice să meargă la Iași! D-sa nu a trecut măcar odată apa secată a Milcovului, ca să poată privi cu ochii săi și se constate starea școlilor din Moldova. Ne făcând așa, D-sa s'a aflat în pozițiune de a lucra după informațiunile eronate ce i s'au dat de colegul său de la externe, el și profesor la Universitatea de Iași. Ei bine, etiă D-lor, aceia cari înlocuesc la Iași pe profesorii absenți:

1° D. Al. Gheorghiu este înlocuit prin D. G. A. Urechia (judecător și profesor).

2° Ștef. C. Șendrea prin D. Al. C. Șendrea.

3° Andrei Visanti prin D. Petrino.

4° C. Climescu prin D. G. Roșiu.

5° N. Ionescu prin D. Petru Rășcanu.

— Acastă lămurire o împrumut însuși raportului secretarului Universității de Iași.

D. Gheorghiu este înlocuit cu D. Urechia, profesor și coleg al său; prin urmare acesta întrunește condițiunile de lege; dără vă fac întrebarea, dacă D. Urechia poate îndeplini această însărcinare; căci D-sa este profesor și membru la curtea de apel tot de uă-dată?

Vă fac uă întrebare D-lor, dacă un om, aibă activitatea lui Cavour, său a lui Thiers său a lui Bismarck, său a lui Gorceiaco, poate fi profesor la catedra sa, mai poate înlocui pe un altul la uă altă catedră, și mai poate fi și membru la curtea de apel? El trebuie să fie de la 11 ore până la 5 la Curte; Ți mai trebuie timp să studieze dosarele; și prin urmare nu cred că poate se aibă timpul de a putea se împlinescă însuși îndatoririle sale de profesor titular, cu atât mai puțin și de a îndeplini și datoriile unei alte catedre veduvă de profesorul său. Dără ore, onor. D-ni, în starea noastră de învățământ, în starea în care se află știința în țera noastră, este de ajuns ca un profesor să meargă să citească cursul său la catedră, ca cum ar citi cîia lovul său evangheliază? Nu are el ore nevoite de a se pregăti cu un studiu mai întins pentru ceea ce are a preda? Negreșit că el trebuie să se ocupe cel puțin câte-va ore, pentru ca să poată face misiunea sa folositoare. Cu cât această însărcinare este mai grea, când profesorul suplinitor este chemat de a ținea un curs

străin specialității sale, cum pentru D. Urechia este economia politică. Prin urmare se poate lesne conchide, că D. Urechia se află în absolută imposibilitate de a putea îndeplini două catrede, aceea de dreptul constituțional și administrativ și aceea de economie politică și de științe financiare, și în același timp să fie D-sa și membru la curtea. Așa dără, D-lor, judecați singuri, dacă ore este în stare un om cu totă inteligența ce ar poseda, să cumuleze trei funcțiuni, din cari numai una singură este destul de grea, pentru un om de uă capacitate ce nu trece peste nivelul comun.

Dar să mergem mai departe.

D. Ștefan Șendrea, agent diplomatic la Paris, are suplinitor pe fratele D-sale Alexandru Șendrea, profesore capabil. D. Alex. Șendrea este doctor în drept de la Universitatea din Berlin, și unul din cei mai buni advocați din Iași. Așa fiind D. Alex. Șendrea este necontentit pe drumuri, ca un avocat forte căutat, forte *à la mode*. Chiar acum în prezent D. Alex. Șendrea este în Bucuresci, cu procese înaintea curților de aici. Vă întreb dar, ce se face cu catedra D-sale proprie și cu aceia la care este suplinitor. D-sea care de multe ori are trebuință de un altul ca se-l suplinească? De aceea m'î este cu greu a crede, că D. Alex. Șendrea, a primit uă însărcinare pe care nu o poate îndeplini în mod conștiincios. Sunt dar încredințat că însuși onor. D. ministru al instrucțiunii publice regretă această stare de lucruri, și că va recunoște că trebuie măcar acum se înlocuescă pe D. Șendrea care de mai mult de cinci luni de zile residă la Paris, și în acest timp catedra sa este veduvă; și junimea studioasă, a căreia apărare a luat o onor. D. Ionescu, aștepta sosirea mult iubitului lor profesore; și în timpul acestei lungi așteptări trecu semestrelor, și când vine timpul examenilor, acea junime, în loc se capete bile albe, capătă bile negre!

Dar voi merge și mai departe.

D. Andrei Visanti este un om de uă nepomenită activitate. D-sea este profesore; după aceea D-sea a alergat totă primăvara spre a fi numit mandatar al națiunei; l'a ales ca ast-fel. Vasluiul în entuziasmul cel mai mare, căci D-sa a promis Vasluenilor că va face a se împărți proprietatea privată a D-nei Șubin pe la Târgoveți. D-sa a și prezentat un asemenea curios proiect de

lege în Camera suroră; D-sa mai este și faimosul autor al notei No. 3 dat de deputatul colegiului III. Tóte aceste ocupațiuni au reclamat dar, că D-sa se încredințese altuia catedra sa de profesore. Aci sunt dator se recunosc că onor. D. Visanti a dat peste un bun suplinitor, a dat peste D. Petrino, a dat peste Bardul Bucovinei! a dat peste filomela Bucovinei. Sunt tot-de uă-dată dator a spune că acel curs care sub D. Visanti era vėdov de student, astăzi este plin de ascultători! (Aplause prelungite). Și aci fie-mi permis a vorbi ceva de Bardul Bucovinei! — D. Petrino a părăsit Bucovina, neputėnd se vadă cu ochii sei, cum averile monăstiresc, cum fondul religios, provenind din acele moșii, date de strămoșii nostri pentru Biserica și scóla română, se întrebuintesă spre a se întemeia uă Universitate germană menită a stinge naționalitatea română din Bucovina. — D-sa dar s'a espatriat, venind în România, în speranță că aci, la căldura românismului lacrimile se se vor usca!

Ei bine bardul Bucovinei a venit între noi eu inima plină de durere, simpatizând cu tot ce este frumos, cu tot ce este Patrie.

Și îndată ce el află despre interpelațiunea mea în privința Universității de Iași, el 'mi telegrafia, mulțămindu-mi pentru inițiativa luată, și arătându-mi câtă durere simte inima sa de român și de poet vėdėnd decadența Universității române din Iași, față cu înflorirea crescendă a Universității germane din Cernăuți.

Bardul Bucovinei 'mi a adresat aceste prin telegramă, numai pentru că am spus că Universitatea de Iași este părăsită, este uă ruină morală și materială, în care cantă cucuvăele.

Așa dar D. Visanti are un suplinitor vrednic; și dacă aş avea a face uă rugăminte D-lui ministru de instrucțiune ar fi acesta: fiți așa de bun, D-le ministru, lasă pre acusatorul public se 'și facă acușatiunile și perchisițiunile sale (ilaritate, applause), trimite-l, D-le ministru, se împartă Vasluiul orășenilor și mahalagiilor din Vaslui; useză de dreptul ce-ți dă legea, și de acord cu consiliul permanent al instrucțiunei publice, înlocuesce în mod definitiv pe puțin capabilul profesore cu mult capabilul suplinitor; fă ca bardul Bucovinei se fie profesore de istoria și literatura românească; el va îndeplini cu suc-

ces această misiune; el va fi în stare se țina la Universitatea de Iași și catedra de comparațiunea limbelor slave cu limba română, catedră care se află chiar la Universitatea de Cernăuți. Și așa făcėnd, pe lângă multele greșeli făcute din eróre sau din slăbiciune, veți face un act bun; cu tóte că, cum ăice proverbul român: „cu uă floricică nu se face vară.“

Voiu merge mai departe.

D. Climescu este înlocuit prin D. Roșu; D. Roșu nu este profesor de Universitate. Onor. D. ministru de instrucțiune a ăis în Adunare: „mi se pare că D. Roșu a fost profesor de Universitate.“ Nu este așa. Onor. D. Roșu este institutor la scóla militară. D-sa este fórt bun, dar D-sa n'are gradul academic, nu îndeplinesce cerințele legii, nu îndeplinesce condițiunile admise de însuși D. ministru de instrucțiune, care a ăis în fața Camerii suror, că suplinitorul trebuie se înfrunescă aceluși condițiuni ca profesorele titular. — Așa dar rezultă din tóte acestea, că dacă tóte acestea ar fi fost cunoscute de ceealaltă Cameră, interpelațiunea D-lui colonel Leca ar fi motivat uă altă motiune de cât simpla motiune de trecerea la ordinea ăilei; căci dacă aicea în Senat, unde suntem mai bătrâni, tot ce privesce instrucțiunea publică ne interesează, cu atât mai mult interesul pentru instrucțiunea publică trebuie se ajungă mai viu la inimă, la inima celor mai tineri, căci în ceea ce se atinge de instrucțiunea publică, care este condițiunea de existență a naționalității nóstre, nu este deosebire între tineri și între bătrâni. (bravo, applause).

Vin acum, D-lor, la ilustrațiunea Universității de Iași, vin la persóna onor. D-lui Ionescu. D-sea erī striga cât 'i permitea vocea, că D-sa a satisfăcut legea, că D-sa are suplinitor, că D-sa n'a luat salariul, că D-sa este profesorul cel mai esact în îndatoririle sale!

Eă, D-lor, daă adversarilor mei tot ce li se cuvine. Onor. D. Ionescu, de și se face cam tēnēr, membru din fóstă fracțiune, jună, liberă și independentă, care a luat nascere la 1866, D-sa este mai de uă vėrstă cu mine; D-sa este un vechi luptător în cauza națională; activitatea sa datěză cam de pe la 1848. În 1856 D-sa s'a espatriat în Belgia; D-sa s'a dus la Bruxelles și acolo a redactat „Stéua Dunărei“ în

limba franceză. Acesta este numai unul din actele naționale și patriotice ale onor. D. Nicolae Ionescu; eu acesta i-o recunosc, ca uă datorie și ca uă plăcere. Acesta este deosebirea între D-sa și între mine. D. N. Ionescu nici uă-dată n'a recunoscut nimic din adversarii sei politicii cel mai mic merit, și acesta de dece ani de când este în parlament! Dacă eu astă-zi sunt aspru în privința profesorului N. Ionescu, este că D-sa cu greu se pôte înlocui ca profesor, este că Universitatea de Iași nu are un al doilea profesor ca D. N. Ionescu, este că D. N. Ionescu fiind profesor, făcându-și datoria, este nu numai uă ilustrațiune, dar este și făclia facultăței de litere; și cu un asemenea profesor băncile nu sunt veduve de studenți. — Mi se va obiecta pôte, că eu făcând aci laudele profesorelui Ionescu, am recurs la un fel de chichiță, la un fel de siretlic parlamentar, voind se ved pe D. N. Ionescu mai bine profesor la Iași de cât al vedea ministru în Bucuresci. Nu este așa D-lor! Dacă am avut în viața mea uă fericire, a fost aceea de a vedea pe D. Ionescu pe banca ministerială, de a'l vedea pe D-sa ministru, D-sa care de 10 ani n'a fost de cât censor și tribun violent, fără cruțare, fără dreptate cătră toate guvernele, cătră toate individualitățile, D-sa care a luat pe toți ministrii la rând, frământându-și, atacându-și, rumpându-și cu dinții și cu unghiile! Și acesta 'i era ușor, căci în tot acest timp D-sa nu a fost la putere; nu 'i-a gustat pomele amare. Bucuria mea dar este să'l ved acum ministru, învățând și D-sa ce va se dică apărarea, D-lui carele cunósce numai atacul. Da, D-lor, acum D-sa învață, că alta este a vorbi și alta a lucra; acum D-sa este întrat în rândul ómenilor, voese a dice în rândul ministrilor (risete, ilaritate); se va încredința dar că D-sa trebuie să-și schimbe allurele și vorbele; și sper că uă dată ce D-sa va părăsi aceste bănci, va fi, negreșit, mult mai indulgent, mai dulce de cât a fost pénéa-cum. Nu va mai fi D-séacel censor vehement fără milă, fără inimă, care aducea pe ministri bolnavi înaintea sa, tare de dreptul său, de și me califică de mare Vizir! Dar, D-lor, eu nici uă-dată n'am fost așa autoritar, așa mare Vizir, cum a fost D. Nicolae Ionescu capul fracțiunei libere și independente, astăzi ne liberă și dependentă! Declar dar, o mai repet, că

pentru mine doresc ca D. Ionescu să stea mult pe aceste bănci, ca să vadă că pe dênsele nu sunt numai rose ci sunt și spinii, și spinii care împung fôrte dureros.

Așa dar, după aceste prolegomene, sunt în drept a mă întreba: Cum D. Ionescu, această ilustrațiune — și o dic în totă sinceritatea — prima ilustrațiune a Universității de Iași, cum D-sa nu este înlocuit prin bardul Bucovinei, sau măcar prin vre un profesor de universitate? Întrebarea ași putea-o ușor satisface; dar las această pentru altă-dată; — acum 'mă ajunge a vă arăta, că D. N. Ionescu este înlocuit prin un bunișor învățător de seminar, care cu două, trei ani înainte era învățător la Tătărași, mahala din Iași, bunióră ca Tîrchilești de aici, (ilaritate). Etă de cine este înlocuit D. Ionescu, marea ilustrațiune a Universității de Iași! D. Ionescu este înlocuit prin D. Rășcan, om fôrte onorabil, dar care nici la degetul cel mic al D-lui Ionescu nu ajunge, și care pentru jumimea studiósă din Universitatea de Iași nu pôte de loc să fie uă compensațiune a absenței D-lui Ionescu. De-ună-zi, onor. D. Ionescu dicea, că D-sa a fost înlocuit de mai multe luni, și că D-sa nu primesce lófă. Pentru această ultimă afirmațiune, așa este. Dar nu este tot așa în privința întâei afirmațiuni; și, dar rog pe D. ministru al instrucțiunei publice să'mă spună mai întâi D-sa, de când este D. Rășcan înlocuitorul D-lui Ionescu?

D. ministru de culte. După deschiderea cursurilor, am dosarul aci.

D. M. Kogălnicénu. Eu susțin că înlocuirea este numai de la Decembre. Onor. D. Ionescu a intrat ministru la 28 Iuliú, prin urmare August, Septembre, Octombre, Noembre și Decembre, catedra sa a fost veduvă.

D. ministru de culte. Vacanța nu se consideră.

D. M. Kogălnicénu. Apoi, iată D-lor, un întreg semestru dus fără curs de istorie. Ei bine! ce se face cu acea jumime studiósă de la facultatea de litere din Iași; și chiar acum óre studenții cu mângăere vor asculta ei pe D. Rășcan fostul învățător de la școla primară din Tătărași? Dar pôte aproba acesta inima D-lui Chițu?

Și crede D-sa că D. Rășcan înlocuind pre D. N. Ionescu, Universitatea de Iași

are să bată pe Universitatea de Cernăuți ? Dacă D. Chițu crede acesta, să ne bucurăm cu toții, și să mulțumim lui Dumnezeu !

Acum, D-lor, iată ce găsec în privința acesta în nota secretarului Universității de Iași, care mi s'a dat prin rector. „Suplinitorul D-lui N. Ionescu a început suplinirea în Decembre 1876 după dispozițiunea ministerială.“ Dă'l afară D-le ministru pe secretarul Universității, dacă el nu a spus adevărul. Dar nu uita că este un act oficial ca și dosarul D-v. Secretarul Universității de Iași spune rectorului său, că suplinitorul D-lui Ionescu a început lecțiunile sale la Decembre 1876. Vedeti dar că am ținut să vă arăt fapte pozitive; și faptul pozitiv al faptelor pozitive este că Universitatea de Iași nu mai există de cât cu numele. Și acesta ar proveni din cauză că nu ar fi studenți la prelecțiuni? Voiți arăta, D-lor, că sunt școlari la prelecțiuni, dar din nenorocire școlarii nu găsesc profesori; și atunci ei se duc de învăț ori unde, afară de cât la Universitatea de Iași ! Si de ce ? fiind că după mărturisirea însuși a Onor. D. N. Ionescu, după mărturisirea Senatului, când s'a dat votul de blam D-lui Majoreseu, după moțiunea făcută de D. Leca în Camera suroră,

care nu se poate presupune că este un inamic al profesorilor din Iași, este că Universitatea pătimește de un rău cronic, care din zi în zi devine mai grav, din cauza profesorilor cari sunt pretutindenea afară de cât la catedrele lor.

Eh dar interpelez pe onor. D. ministru, și l'rog ca în conformitate cu această interpelațiune ce am comunicat-o deja, să bine-voiască ca, punct după punct, să răspundă la întrebările care am onore a'î face; și de mai nainte declar, că unde am afirmat rău, voiți primi cu bucurie desmințirea cea mai categorică, și voiți recunoște greșela mea !—După răspunsul D-lui ministru și după usul parlamentar, m'î păstrează dreptul de replică, când atunci voiți întinde discuțiunea pe un câmp mai larg spre a face lumină, spre a face ca după un proces care ține acum de aproape 10 ani. Senatul, cel puțin, să dică puternicul său cuvânt în cestiunea Universității de Iași, care din toate măririle care le-a avut Moldova, și le a depus pe altarul Statutului Român, a ramas singură în picioare și care după ce a triumfat de dușmanii săi din afară, astăzi este în pericol de a dispărea sub lovirile inamicilor ei din lăuntru ! (aplause).

Ședința din 2 Februarie 1877.

D. Kogălniceanu. (Suindu-se la tribună). Mai întâiu exprim mulțumirile mele, vechiului meu amic și intim și politic onor. D. Chițu, ministrul instrucțiunii publice, pentru cuvintele amabile care a bine-voit ale rosti la adresa mea. Uă discuțiune pe un tărîm de mutuală stimă, nu pôte de cât să profite subiectului care amândoi îl urmărim: îmbunătățirea și dezvoltarea învățămîntului public în toate gradele sêle, de la școala primară de sat, pênă la cea mai înaltă tréptă a sea, care este Universitatea.

Acestea fiind uă-dată dîse, și repetând încă uă-dată mulțumirile mele, rog pe onor. D. Chițu a'mî permite de a dice ministrului instrucțiunii publice, și acesta cu totă amicia, cu totă stima care i le port, că explicațiunile care mi le-a dat erî n'aũ fost mulțumitoare pentru mine; și m'aũ în-tărit încă mai mult în convicțiunea ce am, că D-sea a fost prea indulgentă pentru abaterile sevărșite de către profesorii Universității de Iași, indulgență care a avut drept rezultat, că Universitatea din Iași, de fapt, nu mai există!

Imî voiũ permite a desvolta, unul dupe altul, toate motivele care mē facũ de a susține, cum că explicațiunile D-sêle n'aũ fost îndestulătore. Dér mai înainte rog pe onor. Senat, să mî permită a dice câte-va cuvinte despre partea care și eũ am luat în învățămîntul public, nu pentru ca să mē laud, ci pentru că să arăt, că numai eũ nu pot fi inimicul învățămîntului public! Mai cu sēmă învățămîntul de peste Milcov nu putea și nu pôte să aibă un amic mai sincer de cât eũ, care mica mea carieră, alătura cu amicul meu D. Ion Ghica, am început'o cu profesoratul. La 1840, când dascălia nu era pusă pe tréptă de considerațiune care i se cuvine în orî-ce

țēră ce pășesce pe calea progresului, D-sea și eũ am fost primii feciori de boier în Moldova, cari ne-am făcut dascăli: D-sea profesore de matematică și de economie politică, și eũ profesore de istorie națională.

De atunci, orî când am fost în pozițiune să pun uă mică piatră la dezvoltarea învățămîntului public, am pus'o cu bacurie, cu devotament.

Am luat parte la legea din 1851 alătura cu Rallet, cu Lascăr Rossetti, cu Hurmuzache, cu V. Alexandri cariĩ toți vedeam în învățămîntul public viitorul națiunii noastre. Școala de pictură, conservatorul de muzică din Iași, ferma model, Universitatea, toate pōrtă în decretelor lor de fundațiune și mica : ea sub-semnătură.

Aceĩ cari mē cunoscũ, adeversarii mei cariĩ vreaũ să fie judecatori nepărtinitori, mî vor acorda dér dreptate de a recunosc, că am un interes mare ca acele școli să le vȃd, înainte de a închide ochiĩ, în o stare mai bună, mai dezvoltată, de cât când ele s'aũ fondat, érá nu în uă stare mai rea de cât în ziua când ele aũ luat nascere. (aplause).

De pe banca ministerială mai a-laltă-erĩ am fost tratat de autoritar și de mare vizir; în facerea legilor n'am fost nici uă-dată autoritar. Cu legele mele în mână, pot dovedi că din contra am lucrat totă viața mea la slăbirea a tot puterniciei guvernamentale, la descentralizare. Când Universitatea din Iași s'aũ fondat, eũ, ca ministru instrucțiunii publice, n'am improvisat din creeriĩ mei statutele acelei Universități; nu le-am impus țerei și Domnitorului, nici Universității prin calea autoritară; ci am chemat pe regretatul și nemuritorul profesor Bărnuțiu; am chemat pe D-niĩ profesori Suciu, Micle, Alexandrescu, Strat,

Mărzescu, pe toți oamenii cari au jucat pe atunci un rol în mișcarea noastră intelectuală, și le-am spus: D-v. aveți să fiți sufletul noii Universități; faceți-vă singuri statutele, dați-vă drepturile cum le-ați și profesorii la toate Universitățile cele mai înaintate în Europa, cu condițiune numai că având drepturi să aveți și îndatoriri. Acești bărbați, cari apoi au luat fie-cari drumul său în luptele politice, au făcut acele statute, prin care Universitatea de Iași se declara persoană morală, prin care profesorii se declarau funcționari înalți ai Statului și inamovibili; și aceste statute, cum s'au elaborat de acei bărbați, eu le-am supus Domnitorului. Un singur regret am: acela că nici unul din acei bărbați cari au luat parte la redacțiunea acestor statute nu este senator; căci ar veni alături cu mine, spre a mă apăra de calificațiunile viziriale ce mi se dau.

D. ministru al instrucțiunii publice nu are însă de cât să caute în arhivele sale, și va găsi lucrarea făcută de acei profesori. Nu pot fi dușmanul Universității de Iași; nu ținesc de loc a'ii jieni drepturile și libertățile ei; de cât mă dore inima când o văd în ce stare a ajuns.

Vin acum la explicațiile ce le-am dat ieri onor! D. ministru al instrucțiunii publice. Aceste explicații în cea mai mare parte mi dau dreptate; și mi dau atâta dreptate, că justifică chiar cuvintele care le-am spus, ca colegul D-săle D. ministru de externe, profesore în Universitatea de Iași de 16 ani, cunoșce împrejurările locale mai bine de cât D-nu ministru al instrucțiunii publice! Și acesta este natural. D-nu ministru o singură dată nu a vizitat Universitatea de Iași; D-sea nu cunoșce din profesorii Universității de Iași de cât pe aceia cari i-au vădut în București; însă pe aceștia i-au vădut dedată la alte ocupațiuni de cât la acele de profesori. D-sea dă nu i-a vădut ca profesori profesorând, nu i-au vădut în Universitate, nu cunoșce nimic din ale Universității! Vă voi da câte-va exemple: D-lor senatori, singuri ați audiat pe onor. D. ministru susținând d'antăi, cum că D-nu Ionescu avea suplinitor pe D. Caragiani, și tot D-lui apoi a spus: m'am greșit. Nu D. Caragiani ci D. Râșcan îl înlocuiesc. L-ați mai vădut susținând, că D. Iones-

cu a avut de la începutul anului școlar suplinitor pe D. Râșcan, și am dovedit erăși că D-sea era greșit; căci D. N. Ionescu n'a avut suplinitor de cât la finele anului, fapt pe care D. Chițu a finit al recunoșce împreună cu mine. Am arătat că catedra D-lui St. Șendrea, lunile: August, Septembrie, Octombrie, Noiembrie, Decembrie și Ianuarie curent a fost și este vacantă, că nu avea suplinitor; și D. Chițu a venit la fine asemenea alături cu mine, dicând în Senat că D. St. Șendrea care este la Paris, i-a scris uă scrisore particulară prin care i'anunță că optedă pentru cariera diplomatică, pe când în Cameră D-sea a spus că a luat măsuri să îl înlocuiescă. Ei bine, D. St. Șendrea de șese luni lipsește de la datoria sa și nu are înlocuitor; și D. ministru a recunoscut împreună cu mine, că de și fratele D-săle se primi se îl înlocuiescă, însă în fapt nu l'a înlocuit.

D-nu ministru a recunoscut că D. Vizanti avea pe D. Petrino; acesta este singura lămurire ce ne a dat; însă ați vădut pe D. Petrino dicând alături cu mine, că în Iași nu mai există Universitate.

D. ministru ne a mai dat seirea îmbucurătoare, că D-nu Tone a optat pentru catedra sa, și i lăuda pentru această hotărâre. Aci sunt alături cu D-sa, și dic despre D. Tone: Etă un adevărat profesore; el a preferat catedra sa tutulor onorurilor și foloselor materiale! Inșă și aici uă mică erore din partea D-lui ministru al instrucțiunii publice.

Citând numele D-lui Tone, amicul meu D. Chițu adăogi: „D. Kogălniceanu a fost cu mine în minister, am vorbit de multe ori împreună în privința situațiunii Universității de Iași, dăru nu s'a putut face nimic spre îndreptare, fiind că profesorii își părăseau catedrele, usând de un drept constituțional“. Acesta, D-lor, este uă mare erore. D-sa mi a vorbit mie, și eu i am vorbit D-sale în privința Universității; dăru vorbirăm despre eventualitatea viitorului, de ce era de făcut spre a pune această Universitate la nivelul Universității de Cernăuți. Nu am putut vorbi de profesorii ce erau deputați și senatori; profesorii atunci în Iuniu nu se pususeră încă în defect, beneficiau încă de cele 30 zile de concediu ce le acordă legea; nu venise cazul de a li se aplica legea. În ceea ce pri-

vesce în special pe D. Țone, étă cum s'au petrecut lucrurile: D. Iepureanu, președintele Cabinetului de atunci, ne a adus într'ună di în consiliul de miniștri două dintre cei mai bunți ingineri români, pe D. Duca și pe D. Popescu, ca se ne dea lămuriri despre chipul cum se construia drumul de fer de la Ploesci la Predeal. Cu aceeași ocaziune, ne arătă că era hotărât să mai aducă ca controlor pe D. Țone, profesor de la Iași și un bun inginer al scôlelor din Franția, om de sciință și de uă activitate rară. Și atunci eu am întâmpinat D-lui Iepureanu: cum îl ei D-ta de la învățământul public; dără atunci ce devine catedra sa? D-sa a răspuns: îl iaș numai pentru un cas, pentru câte-va zile, să vadă și el, și să dică și el cuvântul său asupra construcțiunei liniei ferate. Ast-fel, D-nu Țone a fost numit în uă însărcinare provisoriu. Numai după esirea mea din minister D-nu Țone a fost numit în mod definitiv; prin urmare numai atunci D-nu ministru al instrucțiunei publice era în drept și dator să dică D-lui Țone: eu am a face cu profesorul, nu cu inginerul; prin urmare D-ta D le profesore, dute acolo unde te reclamá scôla, unde te reclamă legea și țera. Aceste cuvinte însă D-nu Chițu le a dis numai acum de curând; și totu-și D. Țone, întocmai ca și calul de bătae care alergă când aude trâmbița, așa a făcut și D-sa; și îndată ce a fost pus în alternativa de a opta între scôla și inginerie, a lăsat salariul ce i se da de 16,000 franci, și s'a întors la Iași, la scôla, pentru a se mulțumi numai cu modestul onorariu de profesor de 6,000 franci anual, mi se pare. Étă dără ce a făcut D. Țone; étă ce a făcut și D. Chițu; și unul și altul au fost corecți, au fost în lege.

Prin urmare vedeți, D-lor, că eu nu cer ca D. ministru să calce legea; din contra cer ca D-sa să aplice legea. Înaintea ministrului instrucțiunei publice nu există, sub nici un cuvânt, alți ómenți de cât numai profesori. D-sa are drept și datoria să dică profesorilor: Luați bani de la țera, sunteți profesori; banii țerei nu se dau profesorului ca să fie profesor numai cu numele, ci se dau ca să fie în fapt profesor, spre folosul junimei studiôse. Statul e dator junimei studiôse cu mișlôce de luminare; prin urmare Statul este dator să cără profesorilor prelecțiuni, precum el

este dator să cără curților și tribunalelor să dea justiție; și prin urmare ministrul instrucțiunei publice are dreptul și datoria să dică: vrău ca profesorii să fie acolo unde îi chiamă legea, acolo unde sunt numiți, și pentru care ei primesc onorariu din budgetul Statului. D-nu ministru o recunósce că așa este, că așa trebuie să fie; însă îndată sare de pe terenul legal, și spre eludarea legii adaog: Da, profesorii nu sunt la postul lor, o recunósce; însă ei au înlocuitori; cuvinte ce se întrebuintău, când se făcea recrutarea după legea veche, și când se permitea de a se pune om în loc. Hei, D-lor, apoi chiar în armată, sub legea veche, când era înlocuirea permisă, un om care nu vrea să serve era dator să dea un om vrednic în loc; nu ajungea numai de a se pune cine-va în loc. Venea oficerul de recrutare; el punea stânjenul, și măsura pe înlocuitor, l cerceta, decât are talia cerută; apoi venea medicul, acesta vedea decât omul ce i se da în loc era sănătos; și numai decât înlocuitorul însușea condițiunile înlocuitorului, el se primea. Apoi tot așa era datoria D-lui ministru al instrucțiunei publice să facă cu cei ce se propun spre a înlocui pe profesorii absenți; căci și învățătorii sunt ostași, și ei constitue uă armată, armata sciinței, armata inteligenței, care este tot atât de trebuitore, cel puțin cât și cea chemată spre a apăra fruntaria. D-sa trebuia, o mai adaog, să vadă decât acel înlocuitor întrunesc condițiunile ce s'au cerut celui ce voesce a fi înlocuit, să cerceteze decât suplinitorul este de talia suplinitorului. Ei bine, v'am arătat cum D. Chițu a fost înșelat, cum noii înlocuitori nu întrunesc condițiunile cerute de la profesorii de Universitate. D-nu Ionescu este înlocuit prin D. Răscan; acesta pôte să aibă cunoscințe și chiar talent, însă cu greu ar putea să înlocuască pe D. Ionescu, chiar având condițiunile cerute; dără cu atât mai puțin, o repet, D. Răscanu pôte înlocui pe D. Ionescu, când chiar mai ales nu întrunesc condițiunile cerute; pentru că D-sa n'are grade academice, pentru că D-sa nu este profesor de Universitate, pentru că D-sa nu este coleg cu D. Ionescu; căci D-sa este un tânăr eșit din seminar, mi se pare; astă-di pe cât mi se spune este învățător la seminarul de Socola, după ce mai înainte a fost învățător la scôla primară din

Tătărași. A mai ținut D. Chițu, că D. Gheorghiu, profesor de economie politică și de științe financiare, este înlocuit prin un coleg al său. Așa este. Însă prin cine? Prin D. Ureche, mi se pare, profesor de drept constituțional, ceea ce că nu prea armonisează cu științele financiare. Apoi D. Ureche mai este și membru la curtea apelativă din Iași. Apoi un profesor, care este o dată profesor pentru dânsul, care este și membru la curtea apelativă, mai are el timpul material, mai poate el să fie și suplinitor pentru un alt profesor absent? Pe aceste motive —, am aici cuvintele D-lui Ionescu — susțin cum însuși D-sa recunoștea că, în contra legii este ca un profesor să fie și judecător.

Etă ce dicea D-sa Domnului ministru de culte, D-nu Mărzescu, în 1870 cu ocaziunea interpelării sale, de ce ministrul nu numea agregați spre a înlocui pe profesorii aleși senatori sau deputați. „Mi s'a citat, dicea D. ministru instrucțiunii de atunci numele D-lui Mandrea care este profesor la Universitatea de Iași, prim-președinte la Tribunal. — Și D. N. Ionescu răspundea: „*acésta este contra legii.*“

Să vedem dacă D. N. Ionescu, ajuns la putere, măcar în acesta a stărunit în credința sa, că a fi profesor și judecător este un lucru contra legii. N'a fost așa: ei din contra, D. Suciu, un om foarte respectabil, un foarte bun profesor, care în loc de șase prelegeri pe săptămână la care este ținut, ține 10 prelegeri. D. Suciu la vârsta de 70 ani a fost numit de o dată membru al curții de apel din Iași, și acesta după recomandățiunea a însuși D-lui Ionescu! D-v. D-lor senatori, acei cari au fost magistrați, cari sunteți avocați experimentați, știți că cineva poate să fie un profesor de drept foarte capabil, însă intrat de o dată fără stagiul în magistratură, și mai ales numit de o dată președinte sau membru de curte, el este pus în trista pozițiune de a da o slabă idee despre dânsul. Alta este teoria, alta este rutina; și ast-fel, D-lor, se vede aspectul dureros — cel puciu pentru mine — că D. Suciu, care ca profesor nu inspiră de cât respect, ca membru al curții de apel din Iași, chemat de multe ori să preside acea curte, adesea se vede în nedomirire cum să pue o rezoluțiune!

Uă voce. Așa este.

D. M. Kogălniceanu. Întrebați pe justițiabili cari sunt înaintea curților și tribunalelor din Iași, dacă spectacolul acesta dureros, nu l-au înfățișat adesea profesorii trecuți de o dată pe bancele judecătorești. Și la toate aceste neajunsuri D. ministru de instrucțiune publică se mărginește a vă răspunde cu eternul său refren: Constituțiunea dă drept profesorilor ca să fie și deputați și senatori, și judecători, etc. Apoi cine contestă acest drept? Dacă dreptul este el datoric? Este dreptul un serviciu obligator? Este el ca serviciul gardei naționale, ca îndatorirea de a face parte din juriu? Nu. Eu știu până acum că stă în libera voință a fie-cărui om liber, de a usa sau a nu usa de un drept; prin urmare tot așa stă în facultatea profesorilor, ca să primească sau să nu primească mandatul de deputat ori de senator, după care sunt sigur că ei chiar alergic, ca fie-care din noi. Tot așa se poate dice și în privința decretelor de judecători, de agent diplomatic, de inginer, toate decretul pe cari profesorii le pot primi sau refuza, ne siliți de nimeni întru acesta.

După ce D. ministru Chițu, pune apărarea profesorilor ce lipsesc îndatoririlor lor în dosul Constituțiunei în general, apoi D-sa mai caută un sprijin și în un articol special al Constituțiunei. — D. ministru argumentează, că Constituțiunea prevede ca Universitățile de Iași și București au dreptul de a fi reprezentate în Senat prin un anume reprezentant, și din acesta deduce că, așa fiind, apoi și ceilalți profesori au acest drept în cele-alte colegiuri.

Nu aruncați acest păcat asupra Constituțiunei; Constituțiunea nu este vinovată de căderea Universității de Iași; Constituțiunea din contra a căutat să ferescă învățământul public de nenorocirea de a avea catedre veduve; căci dând drept Universităților de a trimite din sânul lor câte un senator, prin însuși acesta, legea fundamentală a crezut că va pune o îndatorire morală celorlalți profesori de a rămânea credincioși catedrelor lor. În adevăr, D-lor senatori, luați în considerațiune, că Constituțiunea oborând privilegiile claselor altă dată privilegiate, a creat un privilegiu numai în favoarea profesorilor de Universitate. În adevăr, acestia, ca cetățeni, au dreptul mai întâiu de a fi alegători în de-

osebitele colegii ale țerei, fie-care după pozițiunea, după averea sa; și apoi tot Constituțiunea îl mai face, ca profesori, încă uă dată alegători într'un anume colegiu, acela al Universității. Legiuitorul cu drept cuvânt prevedea, că aceste Universități, ca corpuri înalte, avău și ele interese mari de susținut; și de aceea a voit că aci, în maturul Corp, aceste două centuri de lumină națională să aibă reprezentanți speciali. Dar acesta s'a făcut nu numai pe acest considerant. Nu, ei legiuitorul, presupunând că și la noi ca și în totă Europa, profesoratul este un apostolat, și că prin urmare, profesorul cu greu se deslipesce de catedra sa, și pentru care el și este declarat de lege inamovibil, legiuitorul, dă, a înțeles că în mod obligator un profesor să vie ca reprezentant în Senat. — Și pe aiurea D-lor, în Germania, în Franța, în Italia, profesorii au dreptul de a fi aleși senatori, deputați; însă a-rare ori profesorii, mai ales acei din provincie, primesc de a renunța la catedra lor, primesc de a se depărta de acel centru de viață intelectuală, care face din studenți și din profesori uă singură familie. Așa credea și Constituanta, când le-a dat dreptul, și așa putea dice datoria, acestor două centuri de lumină din țară, pentru ca să trimită câte un reprezentant special în Senat; ea presupunea că cei-l-alți profesori vor rămânea la locul lor. Etă dar cum așa argumenta ei; căci argumentul mi'l dă ceea ce este pretutindeni, în totă Germania, în totă Franța, în toate țările unde profesorii înțeleg și prețuesc misiunea lor. D-lor, D. ministru Ionescu, când era simplu senator, combătea această argumentare, spuind că și în Camera Prusiei un ministru susținea cum că profesorii n'au dreptul să fie deputați; dăcă că apoi a venit ministrul liberal Müller, și că acesta a recunoscut acest drept. Sunt tot așa de liberal cât și ministrul Müller, și nu contest celui mai de pe urmă dascăl dreptul de a fi reprezentantul națiunii. Să vedem însă dăcă în Germania profesorii usăză, sau mai bine abusăză ca la noi, de acest drept constituțional. În Germania este lucrul cel mai rar din lume de a vedea un profesor deputat. D. ministru de instrucțiune publică v'a dis că cunosce profesori din Germania cari sunt deputați. Așa este, și cunosc și eu, și mi pare bine că D. ministru de finance este

aci, fiind-că și D-sa este un fiu al Universităților germane, precum sunt și eu fiul a unei mele mume, Universitatea din Berlin; sunt scolarul lui Savigny, al lui Ranke, al lui Gans; sunt dar în pozițiune să vorbesc de universitățile din Germania cât și D. Chițu; și lăngă mine sunt sigur de a avea și pe D. Dimitrie Sturdza. Sunt sigur dar că și D-sa va recunoșce împreună cu mine, că un profesor deputat este uă pasăre rară în Germania. D-lor, la Berlin, pe vremea mea, era un profesor, episcopul Neander; acesta atât se identificase cu Universitatea sa, că el, de și vechi locuitor din Berlin, nu cunoscea din tot orașul de cât uă singură stradă, aceea care conducea la Universitate. Când avea trebuință să ia uă altă stradă, l lua de braț femeia lui sau uă slujnică; eră când uă-dată intra în Universitate, cu ochii închiși, numai pipăind pereții, ajungea la catedra sa; atât el se identificase cu Universitatea sa. În Universitățile de Bonn, de Munich, de Göttingen, de Heidelberg, de Lipsa mai ales, sunt profesori, somități mari, ilustrați ai științei germane; ei bine, acestia nici uă-dată nu primesc mandate și alte ocupațiuni necompatibile cu apostolatul lor. D-lor senatori, dăcă Germania pătinesce de vr' uă bătă, ea pătinesce de pletoriul inteligenței desvoltate, de pletoriul științei, de pletoriul numărului mare de profesori sau de oameni capabili de a deveni profesori. În Germania nu este de cât să se facă uă catedră vacantă, și sute de învățați se presintă spre a o ocupa. Și de aceea vedem Universități având uă armată de învățatori: profesori ordinari, profesori extraordinari, docenți și privat-docenți. Toți aceștia țin cursuri plătite sau gratuite! La noi acesta nu e cu putință; noi avem atâtea greutăți a găsi profesori, chiar bine plătiți, și mai ales la Universitatea de Iași; dăcă acest rău va spori și mai mult când vom hotări că profesorii pot lipsi de la îndatoririle lor, că ei sunt liberi a merge unde voesc, fără ca ministrul să le potă dice un cuvânt. Apoi nu vedem că chiar din profesori actuali, ei caută mijloace ca să părăsescă acea Universitate spre a trece la alte ocupațiuni. Așa aflu că ténérul profesor Conta, plin de capacitate, voesc să treacă de la Universitatea din Iași la aceea din Bucuresci, și cere se ocupe catedra repostatului Costa-Foru. Apoi, D-lor senatori,

când acest rău este atât de mare, când el este neîngăduit de chiar D. ministru, se cuvine ca să consacram acest rău sub cuvânt că el se face sub protecțiunea Constituțiunei? Tótă argumentațiunea D-lui Chițu este, în adevăr, basată pe învinovățirea Constituțiunei. N'am putut să opresc, dice D-sa, pe acești ómenî să nu beneficieze de C onstituțiune! Déră cine vè dice, D-le min^ostru, să'î opriți? Eū vè dic numai: aplicați-le legea, diceți-le: pe cât timp sunteți plătiți de Stat ca profesori, faceți-vè datoria, ocupați-vè catedrele; déră vreți a fi și alt-ceva, atunci optați. — Domnilor, de suntem serioși, nu trebuie să mergem cu principiile pênă la absurd; astă-dî din 20 catedre 12 sunt vacante de profesoriilor lor, fiind-că au primit deosebite funcțiuni și mandate, puindu-se sub scutul Constituțiunei care le ar permiteo; dar atunci am putea cu catedrele vacante să ne suim de la 12 la 22! Apoi când D. ministru ar vedea tóte aceste 22 catedre vacante de profesoriilor lor, tot sub paravanul Constituțiunei ar argumenta D-sa, spre a nu lua nicî uă măsură în contra rêuului? Apoi și atunci ar dice D-sa că mai există Universitatea de Iași?

Dar, D-lor senatori, ia să vedem, numai profesoriilor au dreptul, după Constituțiune, să fie aleși deputați sau senatori? Mi se pare că și membrii curților și tribunalelor sunt eligibili pentru Camere; membrii curței de Iași se pot alege în jurisdicțiunea curței de Craiova, și membrii curței de Craiova se pot alege în jurisdicțiunea curței de Iași. Apoi să presupunem, că de la curtea de Craiova membrii seî cei mai capabili, ca mai populari, s'ar alege senatori sau deputați în jurisdicțiunea curței de Iași, și că prin acesta nu s'ar mai putea da justiția. Ce ar face D. ministru de justiție? Socotiți că D-nu ministru de justiție s'ar uita la Constituțiune, și ar lăsa Curtea fără magistrați, și justițiabili fără justiție? Eū sunt sigur că onor. D. Chițu, fiind ministru de justiție, în facia membrilor unei curți cari ar fi fost toți onorați cu mandatele de senatori și deputați, și vèdèad curtea văduvă de judecătorii seî, cel d'ântèi D-sa ar cere de la Domnitor înlocuirea lor. D-sa în adevăr s'ar dice: justițiabili au dreptul la justiția țerei. Pentru această cetățeni plătescă imposite Statului, pentru că atun-

cîcând vor merge la tribunale sau curți, ei să găsescă magistrați cari să le dea dreptate. O susțin, când vre unul din magistrații nostri nu s'ar găsi la locul seî, sunt sigur că în 24 de ore el ar fi supus unei penalități disciplinare, și mai apoi înlocuit cu altul. — Tot asemenea și părinții și copiii lor, au dreptul să ceară de la țera instrucțiune, să cêră ca profesorii ce sunt plătiți de dênșii, să fie la locul lor în scólă. Universitățile, gimnaziile, liceele și scótele primare, nu sunt fundate pentru profesori; ele sunt fundate pentru junime, pentru a aduce progresul națiunei. Eță pentru ce țera face sacrificii de milioane, pentru învèțământul public (aplaude). Eță pentru ce tóte partitele nu se uit la dificultele budgetare când se atinge de instrucțiunea publică, și chiar neavènd punga visteriei plină varsă bani! (aplaude prelungite). Și când țera întrégă face aceste sacrificii colosale, nu trebuie ca ministru să se uite la a cei profesori cari nu corespund îndatorirèi lor, cari nu înțeleg că misiunea lor este un apostolat? — Vorbesc mai ales de profesoriilor Universității de Iași.

Insă D. ministru stă cu bratele încrucisate dicènd: „s'au fript doi ministri cari au voit să aducă ordinea, D. Tell și D. Majorescu. Nu voesc să mă frig și eū.“ Cu drept cuvânt s'au fript și unul și altul, pentru că unul a aplicat rău legea, pentru că cel-alt a violat legea! D-tale 'ți cerem numai să aplici legea; și decă ai susține, că legea nu'ți dă mijloce spre a putea obliga pe profesori de a'și îndeplini îndatoririle, să vedem decă legea este imperfectă? Eū susțin că legea este perfectă, că ministrii numai n'au sciut să întrebuițese autoritatea ce le dă legea. Nu cer eū, cum a dis onor. D. ministru al instrucțiunei publice, ca D-sa să trateze profesori ca nisee învèțători de sat, sau ca pe copii; eū cer din contra, ca D. ministru al instrucțiunai publice, să trateze pe profesori ca luminatori, ca înainte-mergători ai civilizațiunei; căci numai învèțământul pôte pregăti mărirea intelectuală și progresul generațiunei viitoare, și pentru care, după cum am mai dis, facem toți atâtea sacrificii! (aplaude). Să'î cheme dar D. ministru, să le vorbescă ca unor amici, să le spună: Aveți nă misiune de îndeplinit; și unii și alții, trebuie să ne-o îndeplinim; și decă D-v. nu vè faceți datoria, vè compro-

vedă decât profesorii își făceau îndatoririle lor! Atunci D. Bosianu în susceptibilitatea D-séle legitimă a dis: „Ei, și cu colegii mei suntem judecătorii naturali ai acelor profesori cari nu și fac datoria; noi avem dreptul de censură; ministrul nu este de cât un fel de procuror, în drept de a cere de la noi chemarea la ordine a profesorilor călcători îndatoririlor lor; noi însă suntem judecători. Prin urmare nu avea dreptul ministru să trimită pe revizorii și funcționarii sei în coperinsul Universității noastre. Și dără, neputând tolera această abatere, îmi dau demisiunea.“ Așa este onor. D-le Bosianu?

D. C. Bosianu. Așa a fost.

D. M. Kogălniceanu. Prin urmare ce cer eu acum? Să se aplice aceiași măsură la Universitatea de Iași, care s'a aplicat la Universitatea de București.

D-lor senatori, eu sunt mândru, și mă bucur, — îmi veți permite acest sentiment, — ori când ved în țera mea un asemenea care progresedă.

Vă declar dără că, ca Român, sunt mândru de Universitatea de București, căci Universitatea de București este în cale de progres, căci ea în fie-care an înaintedă prin meritele, știința și sânguința profesorilor, și prin frecventarea tinerimei care alergă din toate părțile spre a asculta vocea profesorilor eminenți ce ea posedă. Tot ast-fel dați-mi voe să plâng pentru Universitatea de Iași, care, mai ales din cauza onora din profesorii săi și a indiferenței ministrului, a rămas mai jos de Universitatea de București!

Onor. D. ministru al instrucțiunei, D. Chițu iubesc Universitatea de București; D-sea uă frecventedă precum frecventedă și iubesc și institutele de învățământ secundar de aici. Eram coleg cu D-sa; și am vedut cu mare plăcere, când D-sa a condus pe Domnitorul la toate esamenele școlilor de învățământ secundar din București, și când din gura Domnitorului am audt că înălțimea Sa a găsit în gimnasiile noastre învățători cari pot să concurede cu onore cu cei mai buni învățători din gimnasiile Europei civilizate! — D. Chițu a încurajat, a protegiat, a dezvoltat instrucțiunea în această parte a României, uă recunosc acesta și-Y adreșed mulțumirile mele! Ei bine, pentru ce școlile și Universitatea din Moldova sunt tratate de

D-nu ministru al instrucțiunei într'un mod opus? Pentru ce pentru acestea mâna sea nu este de mamă ci de mastică? Pentru ce? Pentru că D-lui, o spun cu durere, nu s'a dus în Moldova, n'a fost la facia locului; ci a avut încredere în colegul se, în profesorul Universității de Iași, în ilustrațiunea Universității de Iași, în D. Nicolae Ionescu! Ministrul instrucțiunei publice de la Viena de două ori într'un an și jumătate a vizitat pe ficia sa iubită, Universitatea de Cernăuți. Universitatea noastră de ani întregi n'a vizitat-o nimeni!

D. ministru ne-a mai spus: „D-lor, ce vreți D-văstră? S'a întâmplat că D. Kogălniceanu a fost la Universitatea de Iași, și că în acea și n'a găsit acolo profesorii; acesta nu ajunge; să ne arate D-sa fapte normale, positive, nu fapte ale eventualității, ale unei singure și!“

Și aci este uă erore din partea D-lui Chițu. Eu, de trei patru ori pe an, mă duc la Iași, pentru că am casă, am familie, am amici acolo, am și slăbiciune de Iași. La Universitatea de Iași este și uă galerie de tablouri; lucruri frumoase D-lor; și de câte ori mă duc pe acolo, nu lipsese să ved și pe amicul meu, pe directorul pinacotecei, D. Panaiteanu.

Petrec foarte mult în aceste încăperi; ei bine, tot d'n-una m'am găsit în facia pustului; de la 11 ore înainte n'am mai găsit pe nimeni la acea Universitate; de la 11 ore înainte nu mai există cursuri, cel puțin din cele principale; m'am silit dinadins se vedă dea peste și mai este acolo activitate, viață! Nu. În facia acestor triste stări de lucruri, D. ministru a repliat: Apoi și pe aiurea este așa; profesorii nu stau, își fac cursul și se duc; ba încă în Germania sunt profesori celebriți mari, cari lasă ajutoarele să ție cursurile; ei sunt un fel de jidovi răstăcitori cari percurg orașele principale a'e Germaniei, și țin la uă Universitate un curs de uă lună, la altă Universitate câte-va prelecțiuni, și apoi își urmăde calea.“

—Nu este așa, D-lor, în Germania titlul de profesor este un grad, un titlu de onore pe care suveranul îl dă acelor învățători, cari dupe mulți ani de învățatură, ajung în capul ierarhiei corpului didactic. Așa vedem acolo profesori ordinari și profesori extraordinari.

Acești profesori stau lipiți de ușa anume Universitate, cel puțin un an întreg. Dăca însă este ușa ilustrațiune mare; el se cheamă să se duce la finele anului școlar la ușa altă Universitate pentru a face și acolo unul sau mai multe cursuri; și Universitatea care este mai bogată în asemenea ilustrațiuni este și mai frecventată de studenți. Profesorii călători despre cari vorbește D. ministru Chițu este alt ceva. În Austria, titlul de profesor este un fel de boerie, care se dă de Imperatul la omenii însemnați în științe sau în arte, și cari n'au nimic cu învățământul; așa și în muzică și în pictură vedem bărbați purtând titlul de profesori. De curând împăratul Austriei a dat acest titlu pictorului Mackart.

În Germania organizațiunea este cu totul alta. Profesorii, sunt putem dice, lipiți de Universitatea, de catedra lor; ei nu aleg dupe alte pozițiuni, ori cât de avantajoase ar fi; și profesorii ordinari și profesorii extraordinari și docenții primesc cea mai mare parte din onorariul lor de la studenți. De aceea fie-care se silește să facă cursul său mai bine, ca se atragă mai mulți ascultători. Am făcut dreptul roman sub Savigny, dreptul natural sub Gans; ei bine, știți ce erau aceste cursuri? A trebuit să se dea jos pereții de la trei saloane, spre a se face loc unui mare auditoriu, ca se încapă lumea de studenți ce alergau să asculte pe acești lucrători ai științei germane. — Acești profesori, fiind în cea mai mare parte plătiți de studenți, ar fi chiar natural dacă ei în fie-care an, și-ar alege auditorul, și prin urmare chiar s'ar strămuta din Universitate în Universitate. Ensă la noi nu este tot așa; pe profesori îi plătesce Statul; și prin urmare Statul are dreptul să le ceară să-și facă datoria, acolo unde ei sunt instalați. Ei bine, fiindcă D-v. toți, sunt încredințați, voiți ca Universitatea din Cernăuți să nu fie un pericol pentru Românism, scop pentru care ea s'a creat, tot D-v. sunteți datori a cere ca Universitatea din Iași să fie ușa rivală serioasă a învățământului german; cu toate că dupe opiniunea mea personală, cineva poate rămâne bun român și făcându-și cursurile în limbă streină, și la Cernăuți, și la Paris, și la Berlin; precum din nenorocire mai totă jumimea noastră ușa face, precum am făcu-

to și noi bătrânii. Dăcă nimeni nu va tăgădăui că nenorocirea țării noastre este că nu avem ușa educațiune națională; unii am crescut în Germania, alții am învățat în Franța, alții în Italia, alții în Grecia, alții chiar în Rusia; și asta face, D-lor, că după ce ne întorcem în țară, venim fie-care cu deprinderile noastre, cu simpatiele noastre, cu prejudițiile noastre, luate de unde am crescut; ceea ce face că apoi în vârstă cîntă diferim atât de mult unii de alții, și că politica și societatea noastră seamănă cu Turnu Babilonului (aplause și semne de aprobare). Apoi D-lor, onor. D. Bosianu, respectabilul nostru coleg, vechiul decan al facultății de drept din București a constatat, și D-sa, aceștiași reu, când blama purtarea D-lui Maiorescu, care se acusa că voia să desființese învățământul superior din această țară, spre a lăsa numai școlile de meserii. Etă ce dicea D-nu Bosianu; citez propriile sale cuvinte:

„Ușa societate o puteți compara foarte bine cu un stup de albine, unde fie-care își are misiunea sa și unde armonia și progresul sunt asigurate prin demarcațiunea misiunelor. Acum a cînti pe unele spre a crește pe cele-alte, este a face un corp diform, cu mâini și picioare lungi, dăcă fără cap! Ai dori D-ta, D-le Maiorescu, să veți țera plină numai de meșteri, de făurari ciocănind în toate părțile fără de a fi alături cu densii și cugetarea științei care să conducă? Științele superioare sunt capul instrucțiunii, și cele inferioare, nu își primesc lumina de cât de la cele superioare, și toți acei meșteri mari cari sunt, nu datorez instrucțiunea lor de cât facultății de știință; așa dăcă ar trebui să cugeti ca om de știință; căci, mai înainte de toate, națiunea noastră, voește a cugeta. Nu sunt eu care voi spune că trebuie să facem numai teorii politice; dăcă vă spui că științele superioare sunt pentru industrie și comerț, ceea ce este sufletul pentru corp; și numai când cineva are ușa cultură superioară, își poate înțelege drepturile sale și se poate numi civilizat (aplause). Economia socială astă-dă consistă a combina toate elementele societății și a le face să concure pentru un scop comun, al fericirii societății; es'ce a crește industria și comerțul, dăcă de ușa dată cu ele, și științele; căci ele sunt

„făclia care merge înainte, și cele-alte urmază (aplause).“

Și apoi tot D. Bozianu dicea în privința trimiterii tinerilor în țări străine.

„D-lor senatori, vă declar că decă am luat cuvântul, și m'am adresat în special D-lui ministru al instrucțiunei publice, am făcut-o, supunându-mă la datoria conștiinței mele ca părinte de familie, pentru că sunt dator să mă uit la viitorul fiilor mei; și când mă gândesc că pe calea care s'a luat D. ministru Maiorescu, stărpind instrucțiunea superioară în țară prin descurajarea profesorilor, cari nu mai sunt singuri nici chiar de inamovibilitatea ce le acordă legea, mă strivesce inima și dic că am să fiu nenorocit, de a mă trimite copii în străinătate ca să învețe; și că prin urmare, copii mei nu vor avea fericirea de a crește în atmosfera și ideile românesce. (aplause).“

Etă cuvintele D-lui Bozianu, rostite cu drep. cuvânt în aplausele Senatului și ale țerei întregi. MI am permis să fiu copistul D-séle, reproducând cuvintele D-séle aproposito de Universitatea de Iași în special, căci toți sunteți datori, D-lor, să țineți această Universitate în starea cea mai bună, toți sunteți datori ca tocmai acolo unde este pericolul mai mare acolo să dați ajutor. La Iași sunteți datori să dați științei mai mult de cât dați chiar Universității din București; căci aci este centrul politicei, centrul științei, centrul inteligenței României; dără la Iași este avangarda românismului. Dără nu s'a făcut așa; și mai ales în anul acesta Universitatea de Iași numai există de cât cu numele, péné i se va sterge și numele! — Ia să vedem acum tot așa se petrec lucrurile și la Universitatea de Cernăuți? Ia să vedem cum este acea Universitate organizată, ia să vedem care este purtarea profesorilor din capitala Bucovinei? Cernăuții sunt un oraș mai mic de cât Iași, și cu mișloce intelectuale mult mai restrânse de cât Iași; și acolo dar, profesorii ar putea foarte bine să fie rugați ca să intre în funcțiuni publice, să intre la dieta de Bucovina, să se facă judecători la curtea de apel și la tribunalele! Dără acolo, profesorii de Universitate să consimtă a fi funcționari, membri în dieta din Viena sau în cea provincială? Dără unde se aude acesta? Acolo fie-care profesor are conștiința misiunei sale; el

scie că este pus acolo ca avangarda civilizațiunei Germane, în facia națiunilor Orientului, și cu anume însărcinare de a înainta civilizațiunea Germană la Marea Neagră. Acesta este scopul Universității din Cernăuți. Și pentru că ia confiat uă asemenea misiune, sunt departe de a face uă imputare guvernului central din Viena. Drept, și frumos, și patriotic, în punctul de vedere austriac, au lucrat miniștri din Viena. Profesorii din Cernăuți știu că au uă misiune, misiunea de a face ca civilizațiunea germană să pătrundă în Orient; ei dără știu că sunt nu numai profesorii ei și conducătorii unei idei. Dără profesorii de la Universitatea de Iași au și ei conștiința misiunei ce le este încredințată, aceea da a fi apărătorii și chiar propoveditorii ideei române, facia cu ideea Germană? Cugrețu mă vor dovedi acesta. D-lor, am aci Schematismul Universității de Cernăuți pentru semestrul de la 1 Octombrie 1876 péné la finele lui Februarie 1877. Universitatea din Iași, de și vechia de 16 ani, péné astă-zi nu are un Schematism. Mai înainte de toate, voese a vă spune ceva despre organizațiunea Universității de Cernăuți; și apoi voiți face comparațiunea. Universitatea de Cernăuți are trei facultăți, facultatea de teologie, transformându-se seminarul în facultate de teologie Greco-Orientală (ortodoxă). Noi de și avem în statutele dela 1860 prevădută crearea unei facultăți de teologie, de și această trebuință devine din zi în zi mai simțitoare, péné astă-zi încă nu o avem. Când s'a creat Universitatea de Cernăuți, deputații Români din Bucovina, între cari patriotul Gheorghe Hurmuzache, au cerut, ca măcar la facultatea de Teologie învățământul să fie în limba românească. Miniștrii s'au mărginit a le spune, că uită că sunt în Austria și că sunt austriaci érá nu români. Ast-fel facultatea de teologie din Cernăuți, de și fondată și întreținută din fondul religios care reprezintă sumele luate din vânzarea moșilor vechilor și glorióselor monastiri ale bătrânei Moldove, va avea a da în curând comunele din Bucovina preoți cari să servească Liturgia în limba nemțescă. Decă péné acuma nu s'a putut aplica hotărârea Reichsratului din Viena, cauza este că nu s'au găsit încă profesori nemțeci pentru facultatea de teologie, și că cărțile de te-

ologie ortodoxă nu există în limba Germană. Dără progresul se face; deja profesorii catolici germani au intrat în acea facultate, și în curând Europa va avea o facultate germană pentru teologia ortodoxă; fiind că noi, din nenorocire, nu avem de cât pe hârtie facultatea de teologie la Universitatea de Iași. Nu voiți face comparațiune între ambele aceste facultăți. Dără avem facultatea de drept la ambele Universități. D-lor, câți profesori au facultatea de drept, facultatea de litere, facultatea de științe din Iași, v'am spus er; v'e voiți spune acum câți studenți au aceste facultăți. Facultatea juridică la noi are 99 studenți înscriși; facultatea de știință are 43; facultatea de litere are 28; dintre acestia din urmă, în fapt, există jumătate. La Cernăuți facultatea de litere și de științe este întrunită sub nume de facultate de filosofie; facultatea de drept de acolo are 104 studenți, acum are mai mulți; noi avem 99; facultatea de filosofie are 66, noi avem 28 la litere, și 28 la științe; prin urmare 56; dără în fapt cum v'am spus nu sunt de cât vr'ua 25. Va se dică în fapt, vedem că Universitatea de Cernăuți are numărul îndoit de studenți de cât cea din Iași. Mi se va dice, și s'a ȳis de multe ori în Camera suroră: dără ce s'a se facă, când nu sunt studenți mai mulți? Eă mă însăreineȳu să dovedesc că sunt studenți, dără nu sunt profesori; și decă nu sunt studenți mai mulți, este că pucini studenți consimți a merge și a sta la oă Universitate care n'are profesori.

Iași și orașele cu gimnasil' producă destul' scolară ca să alimentede facultățile din Iași; dără las acestă cestiu ne pentru a o desvolta mai târȳiu. Aȳ vȳdu că Universitatea noastră are 23 de catedre, din cară 22 eraă ocupate, și mai deunăȳi s'a ocupat și cea de a 23-a. Acestea oă-dată ȳise, constat că la 23 catedre sunt 23 profesori, adică câte un profesor de fie-care curs, chiar când acesta este de un ordin secundar. Să căutăm acum decă la Universitatea de Cernăuți este tot așa. Facultatea de drept la noi are 8 catedre cu opt profesori; facultatea de drept din Cernăuți are șese profesori ordinari, trei estra-ordinari, un supleant și doi docenți; va să dică, are în tot 12 învăȳători sub deosebite numiri. Mă veȳ întreba, acum câte catedre ocupă acești

profesori? Ei ocupă 21 catedre, va să dică, fie-care profesor are câte două catedre. — Facultatea de științe în Iași are opt catedre ocupate de opt profesori, și acea de litere are șese catedre ocupate asemenea de șese titulari. Prin urmare ambele facultăți posedă patru-spre-dece catedre cu patru-spre-dece profesori. În Cernăuți, facultatea de filosofie, adică de litere și științe, are șapte profesori ordinari, ȳece estra-ordinari, și un supleant, în tot 18; — aceștia ocupă 37 catedre. Ei, socotiȳi, că numai în atăta se mărginesce activitatea profesorilor din Cernăuți? Fie-care din profesori mai ține apoi conferinȳe cu studenȳii de două ori și chiar de trei ori pe săptămână, ceea ce se numesce în limba germană „*seminarübungen*“, și așa sunt *seminarübungen* pentru drept, pentru economia politică, pentru teologie, pentru istoriă; sunt chiar *seminarübungen* germaniste numite *germanistisches-seminar*. După cum vedeȳi, Universitatea de Cernăuți numără 26 profesori ordinari și estra-ordinari, un număr care nu întrece cu mult pe acela al profesorilor noștri de la Universitatea de Iași. Ceȳ d'ântȳiu aȳ vȳdu că ocup aprope 60 de catedre; va să dică că acolo în proporȳiune, un profesor ocupă mai mult de cât două catedre, în vreme ce la Iași 23 profesori ocupă 23 de catedre!

Să vedem acum, D-lor senatori, câte ore pe săptămână este ocupat un profesor din Iași, și câte ore de prelecȳiune au aceia din Cernăuți. D-lor, la facultatea de drept din Cernăuți, profesorul D. Vering are pe săptămână 15 ore; el are catedra de instituȳii și istoria dreptului privat roman, pandectele și dreptul eclesiastic al catolicilor și al ortodoxilor, pe lângă care mai are și eserciȳiele seminariste de dreptul comun. Professorele Schöler are istoria dreptului german și dreptul privat german, mai are și dreptul gȳinȳilor asupra sa; acest domn are 13 ore pe săptămână. Professorele Tomascuk, român, fost antȳiul rector al Universității din Cernăuți, este profesor al istoriei filosofiei, al procedurȳi civile austriace și al dreptului cambial; are 11 ore pe săptămână. Profesorul Schiffner are catedrele de dreptul privat austriac, de dreptul de succesiune austriac, are eserciȳiele seminariste, și mai are și dreptul privat frances comparet cu modificaȳiunile introduse în România. Vedeȳi

profesorul german Schiffner, are la Cernăuți o catedră unde se predă codul Napoleon, dreptul civil frances comparat cu dreptul civil român, catedră care la Iași nu se pomenește. — Acest profesor are 10 ore pe săptămână. Profesorul Hiller are 8 ore; profesorul Canstein are 10 ore, și așa mai încolo. Nu voi să merg mai departe cu nomenclatura tuturilor acelor profesori și cu arătarea orelor ce dau prelecțiunilor lor. Resultatul însă este acesta : că în Iași, afară de profesorul Suciu care are 10 ore, de D-nii Emilian și Miclea cari au câte 6 ore, toți ceilalți nu au de cât de la trei mult până la patru ore pe săptămână; în vreme ce profesorii din Cernăuți au un minimum pe săptămână, de la 10 până la 15 ore la facultatea de științe; la facultatea de drept de la 7 până la 9 ore pe săptămână, afară de conferințele ce țină acești profesori.

Acum să vedem dacă viața intelectuală a profesorilor din Cernăuți are cea mai mică asemănare cu viața agitantă și agitată a profesorilor noștri din Iași ? Acei profesori, D-lor, trăiesc în mod constant cu studenții lor; studenții sunt parte din familia profesorilor. — În facia studenților de gintă germană, studenții de naționalitate rămană, au fundat societatea numită „Arborosa“, adică Bucovina, căci Bucovina înseamnă țară acoperită cu arbori.

Aceasta este o societate fondată cu scop, de a întreține și întări legăturile de frăție dintre studenții de aceeași naționalitate. Adunările lor constă în a citi jurnale, în a ține conferințe, dând câte o dată și concerte, serate declamatorii. În capul acestei societăți sunt profesorii. Vă voi cita pe profesorii Michail Călinescu, Nicolau Haeman, Constantin Stephanovici, Alexiu Comoroșanu, Vasile Mitrofanovici, Isidor Onciu, Eusebie Popovici, C. Popovici, Basili Repta, Ion al lui G. Sbiere, etc.

Toți aceștia, asociați profesori și studenți, trăiesc într-o comunitate de idei, într-o legătură de totă ziua; profesorii bătăniți privesc pe studenți ca membri ai familiei lor, sau mai bine zicând, fac o singură familie, având împreună o viață intelectuală care este sufletul unui corp de învățământ.

Acum, D-lor, v'am spus cum că limba germană este obligatorie în Cernăuți până și pentru facultatea de teologie; de abia s'a

învoit de Reichsrat a se ține prelecțiuni despre limba și literatura română.

Ia să vedeți, D-lor senatori, cum Români din Bucovina au întrebuintat învoirea dată pentru această catedră.

Etă ce în semestrul curent, profesorii acestei catedre dau studenților Români de la Universitatea de Cernăuți :

1°. Istoria literaturii române, de trei ori pe săptămână. — Vă rog, D-le ministru, să luați aminte că acest curs nu l'aveți la Universitatea de Iași.

2°. Despre Miron Costin, 1 oră pe săptămână.

3°. Despre formarea cuvintelor române în limba română; 1 oră pe săptămână.

4°. Gramatica comparativă a limbilor romane, de profesorul Budinșchi, de trei ori pe săptămână. Nică acest curs nu există la Universitatea de Iași.

Etă ce a fost în trimestrul expirat.

Etă acum ce, în semestrul anterior, s'a făcut în acea catedră : S'a predat : *Istoria literaturii române până în zilele noastre*, de trei ori pe săptămână.

Gramatica limbii române, de 2 ori pe săptămână.

Despre colindele române, 1 oră pe săptămână.

Mai toate aceste materii la Universitatea de Iași nu se găsesc.

Acum socotiți că activitatea profesorilor de la Cernăuți s'au sfârșit aici ? Nu, D-lor senatori. Profesorii de acolo în tot anul îmbogățesc literatura germană cu scrieri care fac epocă în această literatură.

Profesorele Schiffner, numai de vre-un an în Cernăuți a publicat Manualul dreptului civil frances în comparațiune cu dreptul civil din Baden și din România. Mai toți autorii noștri cari au scris ceva despre literatura dreptului nostru sunt menționați și criticați, unii în bine alții în rău.

Etă titlul acestei cărți remarcabile :

„*Lehrbuch des französischen allgemeinen Civilrechtes mit Berücksichtigung des badischen und rumänischen Rechtes von Ludwig Schiffner, doctor der Rechte und der Philosophie, k. k. a. o. Professor der Rechte an der Franz-Joseph Universität in Czernowitz. Wien 1877.*“

Între aceștia se citează în deosebi repositul Heraclide de la curtea de casațiune, D. Nacu și alții.

Un alt profesor de la acea Universitate,

Schuler de Libloy, a scris istoria popoarelor cari sunt aşezate în ţerile carpatiane. Etă titlul acestei cărţi importante :

„Aus der Turken und Jesuiten Zeit vor und nach dem Jahre 1600. Historische Darstellungen zumal Fürsten und Volksgeschichte in den Karpathen Länder von Friedrich Schuler von Libloy, Doctor der Rechte ord. Professor an der k. k. Franz-Joseph Universität in Czernowitz Berlin.“ — Uă istoriă care a fost bine vădută delumea savantă.

Nu s'a oprit aci D. Schuler de Libloy; a scris încă istoria Universităţii de Paris, uă carte care a făcut uă mare senzaţiune în totă Europa savantă, uă carte care a fost lăudată — lucru rar — prin toate jurnalele franceze, începând cu jurnalul *des Débats*. Acăsta este pôte singura carte scrisă de Germani care a fost lăudată de Francesi. Un profesor de la cea mai ténără Universitate, acea de Cernăuţi, scrie istoria celei mai bătrâne Universităţi din Europa, Universitatea din Paris! Etă ce faci profesorii din Cernăuţi. Ei bine, D-lor senatori, când aceste se faci la uşile Moldovei, la o depărtare de două ore de fruntariile Moldovei, când Universitatea din Cernăuţi contéză deja între profesorii ei celebrităţi Europane, când guvernul Austriac face mari şi necontenite sacrificii pentru desvoltarea acestei Universităţi, cum voiţi Dv., ca în un an sau două acăstă Universitate să nu ajungă a avea cel puţin 300 de studenţi? Intrebeţi Dv. acum, mai ales pe confrăţii mei din Moldova de sus să ve spună, unde de pre acum începă a'şi trămite copiii? La Universitatea de Cernăuţi! Pentru ce? Pentru că profesorii noştri de la Universitatea de Iaşi sunt în general slabi, afară de ore-cari esceptiuni, şi acei cari sunt esceptiuni, érá-si cu rare esceptiuni, lipsesău mai necontenit de la îndatoririle lor de profesori de Universitate. (Aplause sgomotóse şi prelungite).

S'a mai dis, D-lor, că Universitatea de Iaşi merge în decădere, nu pentru că profesorii nu'şi faci datoria lor, dar pentru că profesorii, cu totă bună-voinţa lor, n'au studenţi cari să frecventeze cursurile D-lor. Ei bine, D-lor, eu am uă mai bună idee — şi am şi dovadă că ideea mea este dréptă — despre instituturile noastre de învăţământ secundar. În învăţământul secundar, D-lor senatori, noi avem forţe intelectuale

de mare merit, noi avem numeroşi învăţători cari privesc în realitate misiunea lor ca un apostolat, şi care l'şi îndeplinesc cu sânteniă. Gimnasiile noastre producău cu îndestulare studenţi pentru Universităţile noastre.

Pe lângă gimnasiile şi liceele din ţeră plătite de Stat sau subvenţionate de judeţe, Iaşi are nu numai gimnasiile şi liceele publice, dar are şi scolii fondate de asociaţiuni private şi anume: *Institutul academic şi liceul nou*.

Institutul academic în 8 Septembrie 1876 a celebrat serbarea aniversărei de 10 ani a fondărei sale. Din darea de sémă a serbărei sale aniversare, rezultă că acest institut fundat la 1866, deja după un an, adică în 1867 a dat un bacalaureat; în 68 a produs 4; în 69, 2; în 70, 9; în 71, 14; în 72, 9; în 73, 14; în 74, 16; în 75, 21 şi în fine în 1876, 22. În aseminea proporţiuni, de şi mai mici, contribuiesc şi „liceul nou“ precum şi liceele Statului la alimentarea Universităţii.

Aţi vădut, D-lor, că numai un singur institut „Institutul academic“, uă întreprindere privată a produs în 8 ani 112 bacalaureaţi. Unde au mers acestia spre aşi completa studiile, vă veţi întreba? Cea mai mare parte au mers şi mergă la alte Universităţi, nu la Universitatea din Iaşi; cu toate că cei mai mulţi din aceştia ar prefera se rămână în ţeră — pentru că mai toţi din aceşti studenţi nu sunt cei mai bogaţi. —

Etă D-lor acei dintre bacalaureaţii institutului academic cari s'au dus la Universităţi streine şi ce graduri au dobândit acolo.

În 1867 A. Csenopolu doctor în filosofie şi în drept din Berlin; în 1868 Soeor Gavril doctor în medicină din Viena; Ion Barada, doctor în drept din Bruxelles.

În 1869 Adolf Abgarovici, licenţiat în drept din Paris. Const. Balais licenţiat în drept din Paris.

În 1870 Const. Meisner, doctor în drept din Berlin.

Al. Finkelstein, dr. în drept din Viena.

Ei bine D-lor, etă că Universitatea de Iaşi are elemente, are studenţi. Unde dar este vina că acăstă Universitate nu numai că nu progresesă, dar din di în di merge spre uă deseversită ruină? Ţera nu dă toate cele trebuitóre? Ţera nu cheltuesce în

tot anul 200,000 franci pentru această Universitate din Iași? Tera cheltuieste cu mult mai mult pentru universități de cât cheltuieste cu învățământul secundar. Cum dar se întâmplă că jumimea studioasă, cel puțin aceia care pot, se duce la facultățile streine? D-lor, nu am nevoie să intru în amănunțimi mai mari; Universitatea din Iași are scolar, dar are puțini profesori care își fac datoriile lor. Aceasta este cauza cauzelor, că Universitatea de Iași nu mai există de cât cu numele.

D-lor senatori! După câte am avut onoarea a vă arăta, și după atâtea debateri ce în atâți ani îndelungați a rădicat cestiunea Universității de Iași, nu credeți că a sosit timpul ca Senatul să dică un ultim și otărător cuvânt, acela ca reul trebuie precumrat, și că și în privința Universității de Iași, legea trebuie să fie lege? Dar mi se dice: Cum? Dv. voiți să opriți profesorii de a deveni senatori sau deputați? Nică de cum. Noi nu-i putem opri de a deveni mandatarii ai națiunii, precum ei pot lua ori ce altă funcțiune sau ocupațiune. D-lor sunt omenii liberi înestrați cu toate drepturile cetățenești. Însă în acest caz, D-lor nu au să facă decât ceea ce face judecătorul la o curte sau tribunal, cea ce facă cei alți funcționari, când consimtă a primi misiuni sau posturi incompatibile cu vechea lor pozițiune. Nu vedem prefectii și alți funcționari dându-și demisiunea spre a deveni alegători, deputați sau senatori? Facă dar și d-nii profesori tot așa; uă-dată aleși mandatarii ai națiunii, vor avea a opta; acei cu talente politice vor prefera a rămâne bărbați politici, și Universitățile își vor căuta alți profesori care vor fi mai apți pentru catedră de cât pentru tribună! Dar astă-ți ce este? D-nii profesori, mandatarii ai națiunii, nu sunt nici profesori nici reprezentanți ai națiunii, ne îndeplinindu-și cu strictețe misiunea lor; căci puși în pozițiune să îndeplinescă două funcțiuni incompatibile, rezultatul este că ei sunt nevoiți să neglige când pe una când pe alta. — D-lor senatori, noi avem între Dv. pe reprezentantul Universității de Iași, pe onorabilul D. Cobălcescu; dacă vre uă-dată D. Cobălcescu reprezentantul Universității de Iași, trebuia să fie în mijlocul nostru, acesta trebuia să fie acum, când este pusă în cestiune însăși Universitatea de Iași, pe care D-sa

o reprezintă în special. Unde însă este D-sa? Interelațiunea mea este prevestită de două luni; și astăzi D. Cobălcescu strălucese prin absența D-sale; și pentru ce acesta? Socotiți că nu are cunoștință de această interpelare? O! are însă, ertați-mi expresiunea, D-sa are pudorea morală dezvoltată mai mult de cât la alții; D-sa știe că nu poate să apere această stare de lucruri, căci D-sa de și este ales de profesori, știe că este reprezentantul Universității, este Universitatea de Iași care va trebui să vorbească prin glasul său; și fiind că D-sa este pus în grăua și imposibila alternativă de a cruța pe profesori și tot de uă-dată de a apăra viitorul acestei Universități, de aceea glasul său este mut, de aceea D-sa strălucese prin absența sa! Ore când Universitatea din București a fost isbită de un ministru, într'un singur cas, acel al depărtației D-lui Danielău, reprezentantul Universității de București, făcut a ca reprezentantul Universității de Iași? Stat a D-sa mut? Onor. nostru coleg D. Orăscu nu s'a pus față în față cu ministrul și a apărut Universitatea de București ca corp reprezentat de D-sa? Și n'a apărut D. Orăscu pe D. Danielău; dar a apărut pe acei studenți care erau lipsiți de savantele prelegeri ale eruditului profesor Danielău; el a strigat și s'a luptat până a adus pe Danielău la locul său. Astă-ți fac apel la onor. D. Orăscu, la onor. D. Bozianu, vechiul decan; D-lor sunt dator să vorbească mai în special în această cestiune D-lor sunt chemați să judece între acei profesori ai Universității de Iași care nu își fac datoria, și între D. ministrul de instrucțiune, care pare a voi a nu le aplica legea! D-lor au însușirea de a lumina Senatul, de a pune în pozițiune să se rostască dacă profesorii Universității de Iași nu sunt greșiți, și prin urmare că eu sunt calomniatorul; sau dacă eu am dreptate, când cerca Universitatea de Iași să nu fie uă văduvă care plânge după profesorii săi. (Aplause).

Astă-ți profesorii absenți ucid viitorul studenților din Iași! Ei nu sunt profesori de cât cu numele, și numai ca să ia onorarul! (Aplause). Șapoți D-lor senatori, acești profesori, cel puțin în majoritate, sunt ei nisce facile de lumină atât de strălucitoare, în cât noi să putem tolera calcarea legii? În cât noi pentru marele rol ce joacă în afacerile politice și parlamentare, să le

peritem de a-și neglige îndatoririle lor de profesori? Apoi, D-lor, chiar în Franța, când Guizot, cel mai mare istoric al timpurilor moderne, a fost numit ministru, nu și-a dat el demisiunea de profesor, și rămânând ministru, un alt om de talent a mers de la înlocuit la Universitate?

Onor. D. Ionescu, și la 1864, și la 1870 și în alte dați, a cercat să facă Senatul complice cu această stare de lucruri, cerând neconținut ca D. ministru al instrucțiunii publice să prezinte Corpurilor Legiuitoare un proiect de lege pentru înființarea de agregări.

Prin acest proiect D-sa cerea ca țera să mai plătească o clasă de profesori, adică agregării, ca și să ție prelecțiunile, și D-nii profesori se facă politică! D. N. Ionescu se crede acum în ajunul de a ajunge la rezultatul după care D-sa și cu colegii seî alérgă de atâta ani! N'am vădut noi în ade-văr pe onor. D. ministru de instrucțiune care ne dăce : „D-lor spre remediarea reului am să vă cer agregări?” Recunosc însă, că și D. ministru de finance de colo, alături cu D. Chițu, (arătând la banca ministerială), face hăm, hăm, și clătinând din cap. Pentru ce? Fiind-că cu acesta nu se ia, ei se sporesce numai reul, mai îngreuându-se sarcinile Statului; căci și agregării au să fie și ei cetățeni români, și prin urmare și ei au să fie eligibili, și însă-și aceștia vor putea primi mandate de deputați și senatori; și peste cât-va timp vor putea și D-nii agregări să pretindă că, pentru ca D-lor să-și potă îndeplini mandatul, să se creede agregări de agregări! (risete, ilaritate).

Cât pentru mine, D-lor senatori, declar de mai înainte că sunt pentru libertatea învățământului, că sunt pentru toate prerogativele Universităților și pentru drepturile cetățenesci ale profesorilor lor; doresc ca Universitățile noastre să fie compuse de ómenii cel mai eminenti ai țerei, ca ei să fie asigurați și feriți de toate persecuțiunile, ca ei să fie făclia luminătoare a acestei țeri; dar tot de o dată cer, ca și D-nii profesori să-și facă datoria acolo unde 'i reclamă această datorie. Le permit și afară, și înăuntru de Universitate să predice în totă independența lor ideile și credințele lor; numai două lucruri nu le învoesc să facă: să nu predice în contra religiunii, să nu predice în contra familiei și să nu pedice în contra proprietății; profesorii

să nu cêră legea agrară, bună óră ca cel ce promitea împărțirea Vasluiului să a moșiei orî cuî. (aplaude). Profesorii să nu susție că în această țêră, trebue o lege agrarie! Oă-dată cu oborirea clăcei, proprietatea fie-căruia a devenit proprietate occidentală, proprietate sântă și absolută; și dară ei să nu cêră nici s'î predice împroprietărirea spornicilor (însurăteilor) pe proprietăți particulare. În colo totă libertatea; fie domniile lor conservatori, fie liberali, fie radicali, fie fracționisti, spună ce voesc, facă ce voesc, între chiar în luptă activă; dar și D-lor și noi cei ce nu suntem profesori să ne luptăm cu arme egale. Când și unii și alții întrăm în arena politică să fim egali în luptă, se luptăm cu forțele, cu mijlocele noastre; érá nu unul să fie în câmp gol, și altul să se lupte în dosul unei cetăți și cu 200,000 de franci plătiți de Stat. Ei D-le ministru! dacă această sumă se dă profesorilor de la Universitatea de Iași, nu pentru ca să țină prelecțiunii ei pentru ea să se lupte în arena politică, reclam de la Dv. și în deosebi de la D. ministru de finance să înscrie în budgetul Statului asemenea subvențiuni și pentru cele alte partide politice: să afectese 200,000 franci pentru conservatori, 200 franci pentru radicali de aici, 200,000 pentru liberali și moderati din Moldova, și 200,000 pentru viitorii republicani! Scriți un milion ca să'l împărțim frătesce, toate partidele politice din țêră, și așa să ne luptăm împreună cu arme egale, adică cu banii țerei! (Aplause).

(După discursurile mai multor oratori).

D. M. Kogălniceanu. D-lor senatori, vă rog foarte mult să nu închideți discuțiunea pentru că voesc să nu vă aflați în pozițiune să votați mórtea Universității de Iași sub cuvântul că Constituțiunea ar voi acesta! Când Constituțiunea ar avea păcatul de a voi acesta, când Constituțiunea ar conduce la uciderea unei singure școle, eu aș fi cel d'ântâi care aș cere modificarea constituțiunei. Dar acesta nu este esact; Constituțiunea nu ucide nici o școlă, ea este făcută pentru binele acestei țeri, ea este făcută pentru a ascerne luminaarea ear nu pentru a conduce la uciderea unui mare aședăment pe care l'au fondat românii înainte de Constituțiune (aplaude). Asemenea D. ministru face eróre când dăce că nu are mijloce de îndreptare; eu voi să'î dovede-

see că legea Ți pune pentru acesta la dispozițiune mijloce demne de profesori,   r   nu draconiane.   i vă mai rog să nu   nchide   discuțiunea, pentru că am a face   i o mo  iune, mo  iune pe care o voi modifica după atitudinea ce vor avea D-nii miniștri.

— Se pune la vot închiderea discu  iunei   i se respinge.

D. vice-pre  dinte. Sunt 5 ore trecute; voi  i să am  na  i discuțiunea pe m  ne sau voi  i să prelungiți   edin  a astă-  i.

Voci. Pe m  ne.

Alte voci. Astă-  i să isprăvim.

D. Or  escu. Eu vă rog să stăm aici ca să isprăvim.

D. ministru al lucrărilor publice. Vi   cu ore care drept la simpatiele acestui Corp, cum v'am spus mai alaltăeri, să mă adresez Senatului   i să ridic vocea sus, rug  ndu-v  , D-lor senatori, să nu am  na  i discuțiunea pe m  ne, căci sunt pagube evidente din perderea unui timp pre  ios,   i D. Kogălniceanu seie că eu sunt a  teptat ca ministru de lucrări publice să discut cestiuni de milioane,   i acum sunt silit să sta   aici. Vă rog dar să prelungiți   edin  a   i să isprăvim în astă s  r  .

D. M. Kogălniceanu. D-lor senatori, eu a   ruga pe onor. D. Ion Docan, ministru de lucrări publice, să fie corect cu cele ce a   is er  ; D-sa nea   is er   că nu este competente în materie,   i că nu are însărcinarea de a vorbi în cestiunea Universit  tei de Ia  .

D. ministru lucrărilor publice. Cer cuv  ntul.

D. Kogălniceanu. D-sa nu este de c  t ministru al lucrărilor publice; nu a fost nici profesore nici ministru   nstruc  iunei publice; liber d  r D-sa să se ducă daca este chemat de lucrările ministerului s  u; voesece însă să r  m  e, cu recuno  tin      vom vedea aci. Num  i D. pre  dinte al consiliului p  te cere a se ot  ri cestiunea c  t mai curând, ca unul ce este   eful cabinetului   i prin urmare interesat la t  te voturile Corpurilor Legiuitor  . Dar D. Docan, să îmi permită a   spune că nu p  te avea preten  iunea de a cere, a nu se face nimic fără prezen  a D-sale. Noi dar nu putem a ne opri de obiec  iunea ridicată de D. Ion Docan; mai cu s  m   când se   ice de un membru al guvernului, de un coleg al D-s  le, că Constitu  iunea este cauza c  derei Uni-

versit  tii de Ia  , că ea este nenorocirea acestei Universit  tii!

D. ministru al lucrărilor publice. Nu am   is acesta.

D. Kogălniceanu. Pentru că Constitu  iunea permite profesorilor ca să facă ce voesc  .

D. ministru   nstruc  iunei publice. Am cerut cuv  ntul.

D. Kogălniceanu. Să sf  r  esc,   i apoi ve  i lua cuv  ntul.

D. ministru   nstruc  iunei publice. Socotesc că nu ve  i fi autoritar.

D. Kogălniceanu. Men  in cuv  ntul de autoritar   i m   n  ndresc cu acest   calificare.

D-lor senatori, mie îmi pare rău, că D. ministru al   nstruc  iunei publice nu constată în acest Senat, nu se uită că to  i D-nii senatori de peste Milcov, afară p  te de unul sau mult doi, cunosc lucrurile de la fața locului f  r  te bine,   i că prin urmare nu putem să ne asoci  m cu acest   stare de beatitudine, cu acest   multumire sufletéscă în care plutesc D. Chi  u, când g  se  e că Universitatea de Ia   este în starea cea mai bună. Dar, D-le ministru, despre tot ce există în lege în privin  a profesorilor ce nu   si fac datoria, nu a  i   is nimic; D-v. nu a  i făcut alt de c  t să ar  ta  i că Constitu  iunea v   împedică de a face ceva; v'a  i pus în dosul Constitu  iunei, ca în dosul unui paraviat. Dar Constitu  iunea dă drept profesorilor de a face ce voesc, de a nu veni la cursuri, de a lua l  fa, fără să se ocupe de studen  i, cari, v  d  ndu-se în lipsă de profesori, sunt sili  i a se face v  ta  i de mo  ii sau copii  i? Et   D-lor, ce se face cu acesti   studen  i în genere, căci   i acei ce sunt astă-  i în licee au să mai m  rg   la u   asemenea Universitate fără profesori? O! D-le ministru a  jucat asupra cuv  ntului de *  nv  t  tor*, când ai sus  inut, cum că numele de învătător nu se p  te raporta de c  t la gradurile mici de învătător de la școlele primare!

Ei bine, vă voi dovedi că cuv  ntul de învătător este numirea generală care o   ntrebuint  z   legea   nstruc  iunei publice, pentru to  i aceia cari fac parte din învătământul public, ca   itori de cursuri, ca *dascăli*, cum se   icea în timpurile vechi;   i numai c  nd se face u   deosebire specială, între felurile grade, numele de învătător se dă în deoseb  i acelor cari sunt în capul școlelor primare. A  i   is că nu pute  i să supune  i la globire pe profesorii

carî nu 'şi fac datoria, că nu este în lege; dar ôre art. 10 din legea instrucţiunii publice, nu vë dă acest drept? D-le ministru, D-ta dicî că nu voesci a face ce a făcut onor. D. Tell. Nicî eî nu te sfătuesc să imitezî pe D. Tell; însă art. 10 dîce că ministrul instrucţiunii publice eserecită autoritatea sa şi controlul sêu în privinţa învătătorilor publicî, împreună cu comitetul permanent al instrucţiunii publice. Acêsta v'o dîce art. 10 din lege, şi prin urmare urmînd aşa, nu veţi întrebuiinţa rêu autoritatea ce vë dă acest articol, cum a făcut D. Tell.

Refusându-vë să aplicaţi acele articole din lege, în care este întrebuiinţată vorba de învătător şi nu de profesor, D-v. încheiaţi a dîce: că nu aveţi alte mijloce în contra profesorilor ce nu 'şi facû datoria, de cât să 'l loviţi cu destituţiunea; ceea ce nu este. . .

D. ministrul al instrucţiunii publice. Pentru alte casuri am dîs.

D. Kogălniceanu. Aşa aţi dîs! Să 'mî permită onor. D. Chiţu a'î spune, că nicî eî, prin interpelaţiunea mea, nu cer ca D-v. să declaraţi de îndată de demisionaţi po profesori ce nu 'şi fac datoriile lor; sunt fôrte liberal ca şi D-v. iubite amice, D-le Chiţu; nu vë cer dară să recurgeţi de îndată la destituţiune; — vë cer numai să u-saţi de mijlocele gradate ce vë dă legea, luându-vë, paragraf după paragraf; şi aplicînd legea. 'Mî voi permite a vë consilia să luaţi acel paragraf, în special, unde din fericire este chiar scris cuvêntul de *profesore*, spre a nu maî fi vorba de echivocitate. Etă ce dîce art. 396: „Profesorii carî vor călca datoriile ce le sunt „impuse prin acêstă lege, sêu carî ar com- „promite în verî ce mod demnitatea carac- „terului lor; vor fi supuşî după casuri, la advertisement, censură, suspensiune, saû „destituţiune.“

Aşa dară nu D-v. ci comitetul permanent al instrucţiunii publice, împreună cu D. ministru să useze de autoritatea colectivă, care 'î este dată de acest articol din lege. Aţi găsit că un profesor nu şi a făcut datoria, împedicat de la acêsta prin uă altă funcţiune, — şi orî ce ar dîce D. ministru, faptul e pozitiv că decadenţa, Universităţei de Iaşi provine din cauză, că mulţi profesori cumlă funcţiunii incompatibile cu profesoratul, — este datoria D-lui

ministru să cêră, împreună cu comitetul, ca acei profesori să opteze între acele ocupaţiuni şi între catedra D-sêle.

D-vôstră, D-le ministru, singur aţi dîs, că noi nu avem ilustraţiuni ca numele acelor profesori ce sunt gloria Universităţilor Franceiei, Germaniei, Italiei; şi aşa este. Apoi dacă şi micile şi neînsemnatele ilustraţiuni ce avem la Universitatea de Iaşi, se pun de D-v. în dosul Constituţiunei, spre a fi apărate de penalitatea ce li se cuvine pentru neîndeplinirea îndatoririlor lor, prin acest mod de argumentare, înţelegeţi D-v: a desvolta Universitatea şi chiar a menţine prestigiul profesoratului? Dîceţi că cine dîce *drept* dîce *datorie*. Apoi dacă tôte drepturile, după D-v., sunt şi datorii, atuncî ce se face cu liberul arbitru? Aşa dară admitem că un profesor este ales fără să scie, — cum susţin unii din D-ni profesori de la Iaşi, şi prin urmare pot dîce că se pôte întâmpla ca cineva, şi dormind să fie ales representante al naţiunei în Senat, representante al naţiunei în Cameră, — consecinţa argumentaţiunei D-tale de *drept* şi *datorie* ar fi ca acest domn trezindu-se, n'ar avea dreptul să dică în liberul sêu arbitru: „nu primesc.“

Despre Camera desfiinţată, care a trecut în domeniul istoriei, putem acum vorbi, putem a'î rosti judicata, întocmai cum Egipţeniî judicaû pe regii lor după môrte.

Voi vorbi dară de Camera trecută. În acêstă Cameră cunoseam pe ôre carî deputaţi, carî se trezeau deputaţi, fără a fi sciut ceva de alegerea lor. Era numele lor cel mare, care le atrăgea sufragiul alegătorilor!

Ei bine, aceştia s'au conformat teoriei D-v; ei au rēmas deputaţi, fiind că şi ei diceau că nu au dreptul să refuze, pentru că uă dată aleşi dreptul devenea datorie! Apoi comentînd aşa teoria drepturilor şi a datoriilor, ce se face cu liberul arbitru care domină tôte legile din lume? Nu, D-le ministru, dreptul implică datoria, dară nu este însăşi datoria. Numai după ce primim a usa de un drept, contractăm şi obligaţiunea de a ne face datoria. Stă în facultatea noastră să devenim senatori saû deputaţi, saû să rămînem simpli muritorî. Stă asemenea în facultatea noastră de a deveni profesori; şi uă dată profesori, ne incumbă obligaţiunea de a ne face şi datoria de profesori. Precum când primim a fi senatori saû deputaţi, contractăm obliga-

țiune, a ne face datoria de reprezentanți ai națiunii, stă tot așa în facultatea noastră, că fiind senatori și alegându-ne apoi și deputați, să optăm, precum vedem și deputați cari alegându-se senatori, optează pentru acest din urmă mandat. Așa dar vedeți că și unii și alții n'au călcat vă datorie a lor pentru că au usat de un drept.

Apoi pînă unde o să mergem cu aceste teorii constituționale? Unde o să ajungem cu interelațiunea mea, puindu-vă în dosul Constituțiunii? D-le ministru, nu vedeți că se înăspresce discuțiunea? Nu vedeți, D-le ministru, că ne punem în două tabere dușmane: una care susține că dreptul impune datoria? și alta care pretinde că dreptul este însuși datoria! Eu m'am silit onor. D. Chițu, și acesta contrarie avusului mai multor senatori de dincolo de Milcov, să despart această cestiune de oricare teorie constituțională, și prin urmare și de orice luptă politică. Nu am vorbit de cât de profesori, și n'am cerut de cât ca profesorii să și îndeplinească datoria lor; și numai când am vădit că profesorii vin cu desvinovățiri care compromit demnitatea și misiunea lor de profesori, și numai când am vădit pe ministru că pînă la un oarecare grad admite această desvinovățire, atunci am spus și eu un cuvânt. Nu critic opiniunea politică a cutăruia sau cutăruia profesor, ci critic numai neîndeplinirea datoriei sale. Când voi vorbi de listele electorale, când voi vorbi de alegeri, când voi vorbi de vrăjbele care astăzi s'au introdus în partidul național-liberal de peste Milcov, atunci voi arăta cine a adus aceste vrăjbi, atunci voi face politică, atunci voi face interelațiunii politice. Astăzi nu voi să vorbesc de cât de profesori ce nu și fac datoria. Astăzi voiesc numai să fac, ca Senatul să pună degetul pe un rău și să dică: etă rău, el trebuie vindecă; acei cari fac acest rău trebuie să fie împedicați de a-l mai face în viitor. Ei trebuie să fie blamați de către Senat și de către guvern, cum deja ei sunt blamați de cea mai mare parte a țerei de dincolo de Mileov.

D. ministru al instrucțiunii publice.
D. Apostoleanu a spus că am violat legea...

D. M. Kogălniceanu. Nu dică acesta, dăru susțin că D-v., în privința Universității de Iași, necunoscând împrejurările de acolo, nu usați de mijloacele ce vă dă legea spre a îndrepta răul. Și de aceea m'ă

am permis de a vă interpela spre a vă descoperi răul, spre a vă da impulsionea de a-l precurma. Nu pun în îndoială sentimentele D-tale și dorința D-tale, de a vedea că progresăză școlile sub D-ta; și ceea ce va face culmea gloriei administrațiunii D-tale va fi când Universitatea de Iași va deveni alt-fel de cum ea a fost pînă acum! De aceea, iubitul meu amic, îți dică: curagiu! Îți dică: nu se cuvine ca, pentru nă colegialitate, să sacrifici cel mai mare institut care l'are Moldova, carele este avangarda Romanismului în fața cu străinismul! (Semne de aprobări).

Constituțiunea prevede că profesorii de Universitate, au dreptul de a trimite câte un senator; prin acesta li se dă un avantaj de care trebuie să ținem seamă și noi și D-lor. Cum? Noi toți proprietarii mari și mici, inteligență, industrie, comerț, muncă, toți cetățenii acestei țări nu avem drepturi electorale de cât odată, unii în grad direct, alții în gradul al doilea. Singuri numai profesorii de Universitate au îndoite drepturi electorale: ei votăză întîi în colegiul unde i dă inteligența sa a-vereă; și apoi, ca profesori, mai votăză a doua oară, spre a trimite un mandatar special în Corpul matur. Ei bine, când Constituanta a dat profesorilor un asemenea drept îndoit, s'a ocupat ea să dea acestor profesori numai drepturi, fără să le pună nici o îndatorire? Eu cred că nu a fost această intențiunea Constituantei!

Eu cred că atunci când Constituanta a dat drept universităților, ca persoane morale, să și trimită mandatar special în Senatul național, ea și a spus că cei-l'alți profesori, recunoscători de acest drept, sciind că interesele lor sunt încredințate unui reprezentant special, ei și vor dică că prin însuși acesta, s'a impus celor alți profesori îndatorirea morală de a rămănea credincioși catedrelor lor; căci lor, întocmai ca vestalelor din timpurile cele vechi, li s'au încredințat întreținerea focului sacru, luminarea națiunii! Ce au făcut însă D-lor? Ei au stins focul sacru! (Aplauze sgomotoase).

Acăsta s'a făcut! Veți dică, D-le ministru, ce vreți vrea! Veți dică că Constituțiunea le dă dreptul, și că dreptul este datorie; v'am combătut această teorie. Veți dică că nu aveți lege; susțin că aveți; susțin că Constituțiunea nu vă împedica de a le aplica legea.

Sustin că precum Senatul și Camera, care reprezintă interesele țerei și morale și financiare, au dreptul să dică: cum dăm lăfă soldatului ca să apere țera de dușmanii din afară, asemenea dăm lăfă și profesorului, pentru ca să apere națiunea de dușmanii din întru: de ignoranță.

Precum dară țera cere de la soldatul său să 'și facă datoria, precum cere de la judecător să dea justiție, asemenea ea are dreptul și datoria să cêră de la învățător ca să 'și îndeplinească misiunea pentru care este plătit, *ca să țină scôla*; étă ce Constituțiunea, étă ce legea, étă ce dreptatea, étă ce bunul simț, étă ce moralitatea cere și reclamă! Nimic mai mult, nimic mai pucîn, acêsta numai vreaș eu, ca profesorul să fie profesor! Și din acêstă cestiune, uă mai repet, nu vreaș să fac uă cestiune politică, nu vreaș să fac uă politică de luptă, uă cestiune ministerială.

Interpelațiunea mea nu are de scop, uă declar sus și tare, să aducă uă schimbare în guvern, să aducă la putere persôna mea, sau partitul meu. Mai dăună-qi am vêdut într'un jurnal uă declarațiune de un număr de deputați, susținând că eu fac opozițiune în speranța numai să ajung la un scop, când eu nu sunt de loc șef de partită. Nu D-lor, acêsta nu este în intențiunile mele. Numai hatmanul Velișcanu în Iași și Chi-miță în Bucuresci, numai ei ar putea dice că sunt șefi de partite! Nu intră în deprinderile mele de a mă lăuda pe sine-mi, de a 'mi atribui titluri ce nu am și nu voesc a avea. Nu m'am lăudat dară nici uă dată, că represint un partit, că sunt șeful unui partit; am dis numai că eu, membru din partitul național-liberal, că eu membrul comitetului de la Mazar-Pașa, că eu membru în comitetul de redacțiune a *Alegătorului liber*, am de datorie de a da strigătul de alarmă pentru greșelele ce comite partitul liberal ajuns la putere; și tot ca atare am dis și repet că Universitatea de Iași este în decadență! Atât am dis. Nu sciū eu ce sunt șefii de partite? Ei sunt sclavii partitelor lor, ba a fie-căruia din partit; și eu în viața mea nu am fost sclav.

Fracțiune liberă și independentă eu sunt adevêrat; eu nu sunt șeful nimenui, sunt șeful meu! Mă represint pe mine, ideile și convingerile mele! Vreaș bine pentru țera mea, și dară am dreptul de a

combate ceea ce cred că este rău pentru țera mea. În cestiunea Universității din Iași, am dreptul să ridic glasul meu, nu numai ca fie-care din locuitorii acestei țeri; dară ca confondator al acestei Universității am și dreptul special și datoria specială de a vê întreba: ce ați făcut cu șica lui Alexandru Ión I? Și uă-dată acêstă întrebare făcută, nu cer alta de cât ca, conform legii, profesorii să fie chemați a-și îndeplini îndatoririle lor.

Nu voesc rău nimănu; nu resping, nu prigonesc pe nimenea. Dacă m'am întins în discuțiune, este pentru că D. ministru pare că voesc a primi faptul, că un profesor de Universitate pôte cumula chiar funcțiunile cele mai incompatibile, de exemplu acelea de inginer sau agent. Altmintrelea nu înțeleg promisiunea ce ne face de a ne veni cu un proiect de lege pentru înființare de agregati. Uă declar d'inainte, că voi combate acest proiect; și sunt încredințat că însuși D. ministru de finance va fi alături cu mine în cestiunea acêsta. Neconținut ni se vorbește de îndreptarea finanelor, de necesitatea de a face economii, de a nu spori cheltuețele; și étă acum că D. ministru de instrucțiune ne mai pretinde crearea unui nou paragraf budgetar „Corpul agregatilor“.

Apoi, D-lor, D. Chițu nu s'a gândit că și agregati se pot alege senatori și deputați, căci și aceștia vor fi cetațenii Români; și prin urmare vor avea și ei dreptul d'a fi aleși; și atunci unde am adauge?

Legea instrucțiunii publice, D-lor senatori, nu prevede suplinitori; și chiar de s'ar cere, ei în fapt, mai ales la Universitatea din Iași, nu se vor găsi. În adevêr dacă într'ună țară este lipsă de lumină, de inteligență, acêsta es e la noi. Avem atât greutate, și D. ministru uă scie acêsta și mai bine de cât noi, de a găsi însuși profesori titulari; greutatea ar fi și mai mare dară de a găsi și agregati. Nu vêd, prin urmare în înființarea de agregati, speranța ca profesorii să 'și facă datoria. D. ministru instrucțiunii publice, în sprijinul agregatilor, ne cită Germania și alte state înaintate, acolo unde este focarul civilizațiunii lumii întregi. Ei D-lor! Arêtaține că și în România avem ilustrațiuni cari se fiă lucêferi și la cathedra și la tribună, și atunci, D-lor, eu voi fi cel ântêiu care voi propune să 'i încununăm cu dafin și

tot odată să le dăm și agregatî; dar cât suntem departe de a ne afla într'ună asemenea frumoasă stare de lucrui.

Onor. D-ni senatori, după legea instrucțiunei publice, profesorii își fac singuri orariul prelecțiunilor lor. Așia fiind, întreb pe fie-care profesor de bună credință — și sunt mulți foarte respectabili, foarte de bună credință — 'l întreb, dic, când își face orariul, când el pune numai 3—4 ore pe săptămână, o face el acésta (dicându'si): 'mî stabilesc numai trei ore de activitate pe săptămână pentru că în cel alt timp am să fiu avocat, am să fiu judecător etc.? Nu. Ci fie-care 'și dic: 'mî hotăresc numai trei ore de prelecțiunii, pentru că din nenorocire noi n'avem acele mijloace pe cere le au profesorii în alte țări, nu avem literatură specialității noastre; trebuie singuri să ne adunăm materialele cursului din alte limbi, trebuie să traducem, trebuie să adaptăm la înțelegința studenților noștri materia, specialitatea noastră; trebuie chiar să creem o limbă științifică. De aceea profesorii noștri, pe lângă orele de prelecțiune, trebuie să întrebuințeze un număr înduoit de ore spre a se pregăti pentru prelecțiuni.

D. Chițu, carele a fost în Universitățile germane, scie că profesorele Thiebaud făcea trei ore pe zi de Pandecte; la noi nu este așa, și nu pôte fi așa. Eă nu blamez dără, că sunt numai trei ore pe săptămână afectate ocupațiunei unui profesor, pentru că cred că la noi un profesor nu pôte să dea mai multe prelecțiuni, având nevoie el însuși să 'și studieze materia; dără când ved că unii profesori își întrebuințază intervalul ce le permit prelecțiunile, nu intru a studia, intru a se pregăti, dără pentru a fi funcționari, a fi membri la Curte și la Tribunale, carî reclamă 7 și 8 ore pe zi, că apoi tot acești D-ni mai primesc să fie și suplinitori ai altora carî legiferă în parlament legile ce ei apoi le calcă ca profesori, eă sunt atunci în drept de a susține, că chiar prelecțiunile ce le țin nu sunt de cât o ironie; Dără ved, că dupe raportul secretarului Universității din Iași, într'un întreg semestru, onor. D. Urechia n'a lipsit ca profesor titular de cât de două ori, și ca profesor supleant iarăși numai de două ori. În fața acestor afirmațiuni, rog pe D. ministru de justiție să ceară de la președintele Curței să 'i dea lămurire decă

D. Urechia ca magistrat își făcea datoria, și decă n'are lipsiri; și decă se va constata că D. Urechia n'a lipsit de la îndatoririle sële de magistrat, atunci să fie incredințat colegul seă de la Culte, că absențele profesorului sunt mult mai mari de cât sunt arătate de secretarul Universității. Și acum fac apel la experiența D-lui Chițu, să spună însuși decă creerii celei mai vaste inteligenți pot concepe ca un om în starea actuală a culturii și a literaturii nostre să pôtă fi în pozițiune să țină două catedre, din cari una pentru o materie pentru care nu este competente. — *Finanțele și economia politică* — și pôte să fie tot-d'ună-dată și bun magistrat. Activitatea creerilor este ea o lucrare manuală, este ea aceea ocupațiune care constă în a întorce o rotă 12 ore d'arându-l? Sunt puține genii carî pot a 'și ține înțelegința într'ună mișcare de 12 ore. Acestea chiar sunt rari; un secol nu numără de cât trei, patru asemeni genii; și negreșit că ele nu se vor găsi tocmai la Universitatea de la Iași (ilaritate).

Nu se discută așa, D-le ministru; mai bine veniți francamente și diceti: D-lor senatori, este un reu, îl recunosc cu D-v.; dără n'am avut curagiul de a 'l lovi singur, — ca să nu primesc votul de blam al Senatului — cum am vedut că aș pățito D. Maiorescu și Tell. Să ne unim dără cu toți și imprenă să îndreptăm reul! — Aș socotiți că acest Senat, care sub toate guvernele a dat dovezi de dragostea, de simpatie pentru învățământul public, carele a lovit pe toți acei miniștri, cari 'și aș permis de a lovi lumina și viitorul națiunei, socotiți, că acest Senat nu va înțelege acest limbăgiu, și imprenă cu D-văstră nu va lua toate măsurile spre a vă pune în pozițiune de a putea reprima toate rezistențele ilegale?

În adevăr, D-lor senatori, ce este o Universitate?

Universitatea este o colectivitate intelectuală pusă în capul învățământului public, este o asociațiune de profesori și de studenți. Când studenții lipsesc, profesorii numai constituie Universitatea; când profesorii lipsesc, studenții n'au ce mai face la Universitate; și prin urmare nu mai există aceea colectivitate intelectuală, care este pusă de lege ca corónă, ca farul de

lumină al culturii unei națiuni! Eu v'am arătat D-le ministru, ca în Iași, sunt, pot fi studenți; arătați-mi acum și D-văstră că sunt acolo profesori! Și nu cu D-nii Râșcanu, Roșu și Urechia, fiind judecători și suplinind și catedre streine veți putea face ca Universitatea de Iași să fie avangarda Romanismului! În loc de a veni cu proiectul D-văstră de agregări — căci aceștia au să fie și mai puțin apți de cât profesorii actuali, — veniți mai bine cu un proiect, prin care să cereți de la națiune mijloce, nu numai de a face ca profesorii actuali să rămână la Universitate, dăruind încă ca să dați acestor Universități noi forțe, ilustrațiuni reale care astăzi îi lipsesc! Dați dăru profesorii erau nu agregări. Onor. D. Orescu avea dreptul să ne spună: luați sîmă: profesorii la noi nu sunt ca în Germania, ca în Franța, trebuie să le dați în-voire de a se deda și la alte ocupațiuni.

Pentru ce? Pentru că în adevăr ei n'au publicul acela numeros care se găsește în statele înaintate și care mărește mijlocul lor de viață în mod de și moderat, dăru ineditulător; știința nu este cultivată, apreciată în România, ca în Franța, ca în Germania. Așa este, D-lor; dăru acolo, chiar profesorii de la Universitatea din Berlin, totuși nu se aleg senatori sau deputați de cât prin excepțiuni. Este lucrul cel mai rar de a vedea profesori de la cele-alte Universități germane consimțind să mîergă la parlamentul din Berlin! — Mai mult încă la Lipsa, a căreia Universitate numără studenți cumii, și unde este și Înalta Curte de Casațiune pentru proceeele comerciale din totă Germania, întrebe D. Chiță decă un membru de la acea curte vrea să se facă și profesor, sîu decă un profesor de la Universitate a solicitat vre un post la acel mare tribunal al justiției comerciale? — Eu nu sunt din aceea cari susțin că numai cu șese mii franci pôte un profesor să trăească, și acesta mai a'es în Iași, unde profesorii nu sunt în pozițiune ca în București de a găsi a doua ocupațiune compatibilă cu profesoratul, cu tôte că mijlocele de viață, suat mai ușore de cât în București. Eu dăru cred că pozițiunea profesorilor din Iași trebuie îmbunătățită, și cred încă că însuși Senatul nu s'ar opune să le sporască avantajele materiale, cu condițiune însă ca apoi să fie profesori.

Apoi, D-lor, cum găsiți că ômenii, cari nu sunt mulțumiți cu 6 mii franci de a trăi acolo, unde au domiciliul stabil, unde au familie, unde au prin urmare și alte îndemănări, pot a se depărta mai multe luni de la centrul ocupațiunilor lor, că pot să orânduiească și supleanți și să'i plătească din acei șese mii lei? Cu ce dăru mai rămân spre a putea veni în București și a juca rolul de legistori?

Vin acum, D-le ministru, a îndrepta simțul cuvintelor mele, dîse de mine, când am susținut că precum este episcopul legat sîu chiar cununat cu mirăsa sa spiritală, cu episcopia sa, tot așa un adevărat profesor trebuie să fie pêne la mörte nedeslipit de catedra sa; de aceea, când un episcop mörte se și dîce că episcopia sa a ramas vîduvă. Cunosce episcopi cari n'au voit pêne la mörte să se despartă de episcopia lor, chiar când li se oferea Metropolia.

Asemenea trebuie să fie și profesorul în regulă generală, ca datorie morală. Uă excepțiune însă există. Acesta este privitoare la reprezentațiunea specială a Universităților în Senat. Recunosc că aci profesorul ales are datoria de a veni în mijlocul nostru. Dăru și aci etă cum se petrec lucrurile în colegiul electoral al profesorilor. Aceștia se adună și se consultă pe cine să trîmită în Senat? Care este acel profesor, nu numai cel mai inteligent, cel mai independent, dăru și acela care prin pozițiunea sa de familie, de avere, pôte să primască mai ușor această sarcină? Și atunci, ôre socotiți că aleg pe acesta, avînd ochii închiși, fără să'l întrebe decă pôte primi această misiune onorabilă? Socotiți că decă onor. D-nu Cobălcescu nu vrea să vină în mijlocul nostru, profesorii l'ar fi putut sili să vină?

Apoi deja nu avem cîte va exemple, ca profesorii aleși din partea Universității să fi refusat mandatul ce li se da; și atunci colegiul profesorilor au ales pe altul? Apoi de ce profesorii, cari se aleg în alte colegiuri unde nu au măcar nici această îndatorire morală de a primi un mandat nu usăză de liberul lor arbitru spre a refusa? Noi, din contră, îi vedem alergînd cu gura căscată dupe alegători. Așa fiind de ce, D-le ministru, să ne jucăm cu asemenea pretențiuni spre a nu îndrepta rîul? Este un pericol național decă Universitatea de Iași va merge cum este astăzi. Acesta tre-

bue să uă recunoșteți și D-văstră. Dăcă este un reu, a ăis reprezentantele Universității din București, este că s'a făcut uă nedreptate profesorilor, că, în contra legelii s'a tăiat sporirea salariului în conformitate cu gradațiunile ! Da, sunt și eu cu D-văstră ; recunosc și eu că, contrar legelii și nedrept s'a făcut această oborâre a gradațiunei. Dăcă recunoșteți și D-văstră, că precum reu se face de se taie dreptul la sporirea salariilor, tot așa este reu când profesorul lipsește de la catedra sa. — Precum națiunea ăice ostașului : fi! ostén ; magistratului : fi! magistrat, n'are ea dreptul să ăică și profeserului : *fi! profesor ? Națiunea face sacrificii ca să fi! conducătorul civilizațiunei române*. Națiunea dăcă are drept să ăică acestor profesori : Fiți! altfel de cum ați fost pănă astăđi (aplaufe).

Aceste adevăruri, se pare, D. ministru, nu că nu le recunosc, dăcă că nu voesc a le mărturisi în public. De aceea vă mărturisesc eu că sunt foarte întăritat, pentru că nu asceptam asemenea respuns întortochiat din partea D-lui ministru al instrucțiunei publice ; și dăcă ca să mă pot stăpâni, sunt silit ca să bea un pahar de apă (Ilaritate).

N'am găsit desvinovățire pentru amicul meu D. Chițu, de cât numai în scusa sa că voesc ca un gentileman să ferescă de un blam pre niște ómeni car! sunt profesori. Mă voi! mărgini dăcă în o moțiune care nu pórta un caracter politic, mărginindu-ne numai a cere îndreptarea réului pre calea legilor în ființă ; dăcă declar că dăcă se va pune discuțiunea pe un alt teren, pe terenul politic, atunci și eu 'y voi! urmări pre D-ni! profesori, afară din Universitate, de exemplu în programul D-lor car! desminte programul partitului național și liberal ; 'y voi! urmări mai ales în mijlócele ce le întrebuintăză spre a pune în lucrare programul D-lor. O mai declar încă odată, că în cestiunea Universității nu urmăresc pre ómeni! politici, chiar find adversari! mei ; nu urmăresc de cât pre profesori! car! nu'și fac datoria ; și aci nu disting nici pe amic!, nici pe inamicii! opiniunelor mele. Eu nu fac din această discuțiune uă cestiune politică, și încă mai puțin uă cestiune ministerială ; nu blamez nici un minut nici! chiar acte ministeriale, și din tot! că! aș blama mai puțin este D. Chițu, pre carele cu totă indulgența sea pentru

cele ce se petrec în scólele de peste Milcov, il proclam un zelos apărător al devoltării naționalității! noastre nu numai aici, ci și peste hotare. Eu cred dăcă D-lor, că D. Chițu îndelung nu póte să suferă această stare a Universității din Iași ; eu cred că D-sea va recunósce, mai cu sémă, că nu! om carele a pus uă petricică cât de mică la acel edificiu, nu este permis să vedă cu nepăsare în ce stare a! adus pasiunile politice Universitatea de Iași ; căci tăcând el ar legitima încercările cedeja să fac! pentru distrugerea ei. Deja s'a vedut în Camera glasuri car! cerea! desființarea ei, cel puțin în parte. D. Flea a cerut să se stergă facultatea de litere.

D. ministru instrucțiunei publice.

Am apărat'o.

D. Kogălniceanu. Altul a ăis să nu se înființede facultatea de teologie, și altul chiar a dat a înțelege necesitatea desființării Universității! Dăcă această nu va fi ! Nu noi senatori de peste Milcov, dăcă Senatul întreg, am ferma convicțiune, nu va permite să se suprimă Universitatea de Iași, D. ministru ; și nici! măcar să se stîrbescă. Și nu eu voi! ăice cnvântul bisericii!, că un pom cara n'aduce róde să se tae și să se arunce în foc ; nu eu voi! face această cât voi! trăi. Din contra cât inima mea va bate, voi! stărui ca Universitatea de Iași să se ridice la înălțimea misiunei sale, cum o voia fondatorele ei, că așa să fie avan-garda Românismului ! (aplaufe).

Etă pentru ce, D-lor senatori, vin cu această moțiune, pe care am îmblândit'o dupe vederile mai multor D-ni! senatori.

Imi permit a v'o ceti :

MOȚIUNE

Senatul ascultând esplicațiunile D-lui ministru al instrucțiunei publice.

„Având în vedere abaterea de la îndatoririle lor a mai multor profesori de la Universitatea de Iași, car! prin libera lor voință imbrățișând cariere și ocupațiuni ce 'y pun în imposibilitate de a'și îndeplini misiunea profesională, și așa a! adns drept rezultat decadența sus ăisului institut de învățământ ;

Regretând această decadență a Universității de Iași, invită cu tot dinadinsul pre ministrul instrucțiunei publice, ca fără întârziere să aplice dispozițiunile din art. 10, 390, 396, 398 din legea instrucțiunei

publice, în privința profesorilor de la disa Universitate, cari au părăsit catedrele lor și astfel compromis viitorul unei întregi generațiuni.

Tot d'o-dată, astéptă și reclamă cât mai curând prezentarea unui proiect de lege

având de scop reorganizarea și complectarea Universității de Iași, astfel că acest mare institut de învățământ superior se corespundă la trebuințele materiale și intelectuale ale României de sus; și trece la ordinea zilei."

Sedința din 4 Februarie 1877

D. M. Kogălniceanu. D-lor senatori, când am intrat în dezvoltarea interpelațiunii mele, de la început am dec'arat că scopul interpelării era de a arăta țerei, guvernului și Senatului, starea deplorabilă în care se află Universitatea din Iași; este cauza că de 10 ani urmăresc un proces între cei cari voesc ca profesorii să fie profesori, și între acei cari voesc ca cele mai multe catedre să fie sacrificate mandatului de reprezentant al națiunii, funcțiunilor publice și altor felurite ocupațiuni, cari au adus la tristul rezultat ca Universitatea de Iași, încet încet, treptat treptat, a ajuns a fi o Universitate care nu 'și găsește păreche în totă lumea, adică o Universitate fără profesori și prin urmare fără studenți. M'am silit, onor. D-ni senatori, să degagea această discuțiune de ori-ce s'ar putea să se privească ca o campanie politică fatrepriusă sau contra acelor profesori, sau contra guvernului. Cu părere de rău dără am vedut alaltă ieri s'era pe D. prim-ministru, că a lăsat de o parte cestiunea *in re*, cestiunea specială, și din răspunsul ce ne dădorea a făcut un program politic despre modul său de guvernare, despre trebuințele în care se află națiunea, despre interesul de a se uni toate forțele ei spre a face față pericolelor din întru și din afară. Cu această ocaziune ne-a mai spus cum s'a format noul D-sale minister. În fața declarațiunii D-lui prim-ministru de alaltă-ieri am declarat că 'm' păstram totă libertatea de a răspunde la timp, și 'm' făceam reserve formale în privința celor spuse de D. I. Brătianu.

În adevăr, în cestiunea formării ministerului D-lui Brătianu, în cestiunea cum pôte acestei țări să dea pace și înfrățire, atât de trebuitoare în facia pericolelor, fiecare din D-vostă, și mai ales fie-care partit, fie-care grup, are dreptul și chiar datoria de a 'și spune cuvântul. De aceea, cât pentru mine țin a declara, că eu nu înțeleg de loc să denaturez astă-zi cestiunea Universității ce este la ordinea zilei, și să

fac o luptă politică din o luptă făcută în special pe tărâmul instrucțiunii publice, unde toate partiturile, toți oamenii de bine cari țin la un viitor pentru această țară, trebuie să fie alăturați cu mine. Nu voesc astă-zi să fac politică, și încă mai puțin polemică politică. Revin dără la cestiunea care formă obiectul interpelării mele. Revin la Universitatea de Iași. — D-lor, de la 1866 încôce există o stăruință continuă din partea unora din profesorii Universității de Iași, ca să pôtă dobândi dreptul de a nu fi la catedra lor, puindu-se când în dosul Constituțiunii, când în dosul cererei de a se înființa așa numiți suplinitori sau agregați pe care legea nu 'i prevede. Mai mulți ministrii s'au ocupat de a vindeca acest rău, și de proporțiunile crescând ce anual lua acest rău. Ei au și luat unele măsuri în contra răului; din nenorocire ei au luat măsuri în mod violent și neînvoite de lege; și de aceea Senatul nu o dată a lovit pe aceia cari s'au atins de instrucțiunea publică, chiar cu intențiuni bune, a lovit pururea pe aceia cari jieniau drepturile profesorilor. Scotiam dără că a venit timpul, în facia răului crescând, ca Senatul să lovască acum și pe acei profesori, cari nu 'și fac datoria lor; căci, D-lor nu pot avea numai drepturi dără trebuie să aibă și îndatoriri.

Am făcut dără această interpelare, mai ales când am vedut că Universitatea de Iași este amenințată în bazele ei fundamentale, nu numai prin inimizți din întru ei și prin crearea Universității de Cernăuți, care este creată cu scop mărturisit de a răspândi rațele germanismului asupra statelor vecine și mai cu sémă asupra statului Român. Când dără am cerut Senatului adoptarea de mișloce spre înlăturarea pericoului, am luat de exemplu Franția, Franția care este tot-d'a-una înaintea mergătoare a noastră, care în nenumerate rânduri ne-a arătat drumul ce trebuie să 'l urmăm, ca să aducem țera și națiunea noastră la gradul de civilizațiune și de mărime

care ni se cuvine nouă, popor latin aședat de secolii la gurile Dunărei! Etă ce a făcut Francia într-oă situațiune analogă. Când Germania a luat Franciei Alsacia și Lorena, cea d'ântéiū ocupațiune de îngrijire a guvernământului german a fost ca facultățile franceze din Strasbourg, să le prefacă, restatornicind vechia Universitate germană din Strasbourg, undea învățat Götthe. Germania întrégă a aplaudat la această măsură mare; ea 'și-a trimis profesorii săi cei mai ilustri la această Universitate, și biblioteca arsă în timpul asediului Strasbourgului a reînviat, ca bibliotecă germană, de patru ori mai mare de cât fusese în timpul guvernului francez.

Ast-fel forțele intelectuale cele mai mari ale Germaniei s'au pus la dispozițiunea Universității germane din Strasbourg. Ce a făcut Francia? Francia, în facia avangardei germanismului, a opus oă avangardă a naționalității franceze, a inteligenței franceze; din facultățile de la Nancy a făcut antéiele facultăți ale Franciei, astfel că aceste facultăți sunt în stare de a se lupta cu Universitatea veche germană din nou restaurată la Strasbourg!

Când guvernul austriac, ca să celebreze centenarul luărei Bucovinei, a dat Bucovinei un centru al științei și culturii germane, a înființat Universitatea Franz Josef, care de abia trăește de două ani și deja strălucește pe orisonul științei germane ca un lucăfăr; când Austria 'și trimite în (ernăuți profesorii cei mai buni cari de pe acum au făcut un nume acestei Universități, prin opere ce deja însemnă în literatura germană; când bibliotecile cele mai mari ale particularilor, care vină în vëndere, se cumpără de guvernul austriac pentru Universitatea Franz Josef, de exemplu biblioteca lui Palacki; negreșit că datoria României, adică a Senatului, și a Camerei, și a guvernului, era și este ca și noi să facem din Universitatea de Iași ceea ce Francia a făcut din facultățile de Nancy! Când, ceea ce am omă să vă spun, este atât de simțit, că încă sub ministerele precedente, și onor. D. Orăscu, și D. Deșliu, și D. Ionescu, și opiniunea publică totă dăcea: este un pericol național în Moldova; spre înlăturarea sa trebuie să ducem acolo inteligența! Iașul trebuie să devie scaunul științei, focarul inteligenței Române! Acesta a fost vocea nu numai a

Senatului și a Camerei; sunt încredințat că a fost vocea țerei întregi, a națiunii întregi, și nu numai a națiunii din România liberă, ci vocea națiunii române din orice țară unde sunt Români (aplaude). Ne am întrebat, dără, cu toții care este cauza că Universitatea, în loc să mērgă înainte, merge în decadentă, și cu toții am vedut că această cauză vine din două sorginți. Cea d'ântéiū este că guvernul 'și-a tras ochiul de d'asupra acestei Universități; și al douălea, că profesorii au intrat în luptele politice, că profesorii s'au aruncat asupra ocupațiunilor incompatibile cu mandatul lor, că profesorii au uitat, prin urmare, că mai sunt profesori, au eșit din viața profesională, din acel mijloc intelectual care la alte Universități, ale Germaniei mai cu deosebire, este însuși viața, este însuși esistența vieții profesionale! Și regret că D. ministru de finance, care este unul din elevii distinși ai Universităților germane, nu este aci, sau mai bine dăcând, regret că D-sa este ministru și nu pōte vorbi; căci de ar fi simplu senator, sunt încredințat că ar fi alături cu mine, precum sunt D. Orăscu și D. Apostoleanu, cari, ca fii ai scōlelor germane, știu ce este viața intelectuală în Universitățile germane, unde studenții și profesorii fac oă singură familie, unde studenții și profesorii trăesc numai cu viața universitară!

Interpelarea mea n'a avut alt scop de cât, să vă arăt activitatea intelectuală din Universitățile germane, care, introdusă în Universitatea de Iași, ar fi de ajuns spre a'i da viață, putere și progres. Dără, din nenorocire, acesta nu este, și ceea ce este mai trist și mai îngrijitor este că mulți din profesorii acestei Universități nu voesc nici a înțelegē rēul, nici a aduce remediu.

În adevăr, profesorii sustrăgēdu-se de la catedrele lor, sub diferite pretexte, adică primind alte ocupațiuni; rezultatul fatal este că numărul studenților se împucindă necurmat. Acesta face că am vedut omeni cu idei opuse, unii radicali, și alții conservatori pēnă la esces, cari au început a veni la aceeași conclusiune, și a dăce: „Universitatea de Iași nu produce nimic, la ce dără cheltueli zadarnice pentru întreținerea ei?” Ast-fel am vedut reclamándu-se deja stergerea când a unei catedre, când a alteia. Sub D. Majorescu se

propunea înlocuirea a două facultăți prin uă așa disă scôlă politecnică. Sub ministerul actual, anul acesta, s'a făcut propunerii în Cameră pentru ștergerea facultății de litere din Iași, sub cuvânt că ea nu are studenți. Cum ați vădut, D-lor, lunga mea desvoltare n'a avut alt scop de cât a desvâli rana, și a vă ruga să vă gândiți serios că trebue să se facă ceva pentru remediere.

Onor. D. ministru al instrucțiunii publice, îngrijat de moțiunea mea, socotese că eu voiți să'l pun pe panta pe care au alunecat D. Tell și D. Majorescu; dără se înșelă; și eu sunt cu D-sa să nu ia măsurile legale și draconiane în contra acelor profesori călcători îndatoririlor lor. Eu n'am cerut și nu cer acăsta, căci nici Senatul nu voesc să lăvească în dreptul profesorilor. Nu Senatul, care în două rânduri a obligat două miniștri (cari se înșelau de mijloce, dără care vedeu rēul ca și noi) să fie în legalitate, — nu acest Senat va cere să se jienescă drepturile profesorilor. Dără când matural Corp a venit și a restatornicit drepturile profesorilor, el a înțeles că, acolo unde sunt drepturi, sunt și datorii; că, prin urmare, profesorii trebue să 'și facă datoria, și că, dăca el nu 'și fac datoria, guvernul se cuvine să'i cheme la pădirea legii.

Am arătat, cum înțeleg eu, acăsta; am susținut și susțin că legea actuală a instrucțiunii publice dă guvernului măsurile necesare pentru a face ca profesorii să se fie în lege. Acăstă lege nu cere ca D. ministru să fie *geandarmul* profesorilor cari nu 'și fac datoria; nu cere ca D-lui să destitue cu ușurință pe cine-va, să'l desbrace de drepturile sële; dără legea cere ca profesorii de Universitate să fie cei d'ânteu cari să dea exemplul de îndeplinirea îndatoririlor lor, și când D-lor nu fac acăsta, legea prevede în contră-le îndestule penalități. Este, D-lor, uă categorie de profesori către care legea trebue să fie aplicată, mai cu deosebire, fără cruțare; aceștia sunt profesorii cari sunt în capul instrucțiunii publice, profesorii de Universitate, și pentru ce acăsta? Pentru că ei se cuvine să dea exemplul învățătorilor scôlelor secundare și primare!

Să'mi permită, dără, onor. D. Chițu nu fi de părerea D-sale, când dicea alaltăieri, ce ar păsa profesorului de Universi-

tate a plăti uă amendă de 10 franci, când ei sunt advocați, ingineri și altele. când ei au atâtea mijloce de a avea avere? Face mult condamnările la uă amendă, căci, pe lângă răspunderea de ban, acăsta implică și uă osândă morală. Nu vedem adesea înaintea tribunalelor ômeni bogați cari, pentru uă mică greselă, pentru uă mică căleare de legi de poliție, sunt osândiți la uă amendă de câți-va franci? Socotiți Dv. că ei sunt loviți prin osândă de a plăti câți-va franci, sau prin faptul că sunt desaprobați, că sunt loviți de uă osândă? (aplaude). Ast-fel se va întâmpla și cu profesorii ce nu 'și fac datoria!

Când un profesor de Universitate va fi osândit de consiliul academic să plătescă, cum dice legea, 10 sau 20 de franci, nu credeți, D-lor, că el va fi adănc lovit în adăncul inimii? Nu credeți că acăsta va fi de bun exemplu învățătorilor de la institutele primare și secundare? Și cu atât mai ușor D. ministru va fi pus în pozițiune a aplica și acestora, pe calea legală, pedepsele prevădute de lege; și, din contră, dăca profesorilor de la Universitate nu li se va aplica legea, ce trebue să dică învățătorii de la scôlele mai de jos? Ce, tot muscele cele mici să pătîmescă, și tot bondarii să nu sufere nimic? Apoi, acăsta este dreptate, acăsta este egalitate? Acăsta este, în fine, legalitate? Cât pentru mine, eu socotesc că, cu cât cine-va este mai învățat, cu cât cine-va este pus pe uă treptă mai înaltă, cu atât el trebue să dea mai bune exemple de supunere la legi; când le calcă, cu atât mai aspru, trebue a 'i se aplica legala penalitate (aplaude).

Nu am cerut, dără, D-lui ministru să facă ca alții, să lăvească fără lege și fără milă. Am cerut și cer, ca D-sa să useze de art. 396 din legea instrucțiunii publice, și pe profesorii Universității de Iași, cari nu 'și fac datoria, să'i trâmîtă înaintea profesorilor Universității de București; și sunt sigur că profesorii de București nu vor hotări, prin sentința lor, mórtea Universității de Iași!

Dără s'a făcut uă nouă întâmpinare, și s'a dis că, prin ceea ce cer eu, adică ca profesorii de Iași să rămână lipiți de catedrele lor, se creadă un privilegiu în favórea profesorilor din București, căci atunci numai aceștia ar putea fi senatori și deputați.

Privilegiul care 'l au profesorii de la Universitatea din București, 'l are fie-care cetățen care șede în București. Onor. D. prim ministru Brătianu, când s'a ales senatore în județul Dorohoiu, nu a avut ore un privilegiu, care nu 'l are colegul său de la colegiul al doilea D. Panait Casimir? D. Panait Casimir, este ținut să vină în București, să cheltuiască sute de galbeni cu deplasarea sa, pe când D. ministru nu are aceste cheltuieli, fiind-că nu 'și părăsește domiciliul său.

S'a mai dis și repetat de alții: Constituțiunea dă profesorilor ca și altor cetățeni dreptul de a fi aleși mandatar; prin urmare nu se pot împiedeca de la exercitarea acestui drept. D-lor, v'am obosit cu refutarea acestei obiecțiuni.

Da Constituțiunea în adevăr le dă acest drept, dar Constituțiunea dă și membrilor curților și tribunalelor din București, Iași și Craiova acest drept, să se alégă deputați și senatori. Ei bine, D-lor, ce s'ar face, când spre exemplu toți membrii curței de apel din Iași s'ar alege reprezentanți în Corpurile Legiuitoare? Credeți că ministrul justiției ar sta cu brațele încrucișate? Negreșit că nu. D-sa ar trebui să pună pe acești D-ni judecători în pozițiunea să se rostescă între funcțiune și între mandat, și le ar dice: justițiabili suferă, justițiabili au drept la justiția țerei; sunteți dară datori a vă pronunța pentru care din ambele misiuni voiți să optați? Tot asemenea trebuie să urmeze și D. ministru instrucțiunii publice cu D-nii profesori.

Însă se obiectează: D. ministru justiției ar putea să o facă, pentru că judecătorii sunt amovibili, eră profesorii sunt neamovibili! Și aci eră este o eróre. Pentru că orî cine nu 'și face datoria nu mai rămâne neamovibil. Deosebirea este numai că D. ministru justiției în 24 de ore pöte înlocui pe acei magistrați, pe când D. ministru al instrucțiunii publice nu ar putea face acésta, de cât prin concursul unor instanțe anume determinate de lege.

Apoi de ce se cred ei, și D-v. că numai între profesori se găsească capacitați proprii de a se îmbrăca și cu alte ocupațiuni și cu alte mandate? Cum? În corpul magistraturii noastre, în numărul acei junime care s'a format și care neconținut se forméză în școlele superioare ale Franciei și Germaniei, nu sunt și nu se pot găsi talente și ca-

pacități cari se pötă a figura cu onóre în Corpurile Legiuitoare? Nu sunt și acolo simțiminte românesce? Nu pot și ei aduce representațiunei noastre legislative lumină și cunoștințe serioase și folositoare? Ei bine! Vedem noi mulți magistrați, usând și abusând ca profesorii de dreptul constituțional? Nu cunosc nici unul dintre magistrații noștri, carele usând de dreptul dat lui prin Constituțiune, să 'și fi părăsit fotoliul de magistrat și să vină în parlamentul din București ca legislator! Cu atâta dar mai puțin, după opiniunea mea, ar trebui să uă facă acésta profesorii de Universitate! Pentru că lor, Constituțiunea le dă un drept, un privilegiu, care nu 'l mai au nici măcar vechii boeri Români. Boerii au devenit simpli cetățeni; ei merg de votédă acolo unde 'i duc averea lor, când o au. Profesorii de Universitate, după ce votédă în colegiele unde 'i conduc averea lor, săi inteligența, săi calitatea lor de cetățeni, apoi mai votédă într'un colegiu special, într'un colegiu al lor propriu; și așa votând pentru a doua oră, 'și trămit în Senat un anume reprezentant, un special apărător al Universității! Dară că nu le adunje profesorilor ca să aibă din sânul lor un anume reprezentant în Senat, nu le adunje să aibă și un ministru din mijlocul lor. Prin urmare ar trebui să 'și dică: avem doi reprezentanți ai noștri, unul 'l avem în Senat și un altul 'l avem în guvern, cei alți dară să rămă-nem a casă, să ne împlinim aci datoria de profesori, să desvoltăm trebuințele intelectuale ale junimei studioase, ale însuși viitorului țerei? Nu! Nu au făcut acésta D-nii profesori; ci toți aceia ce au putut s'au aruncat în arena luptelor politice, ba chiar în arena a pasiunilor celor mai urăcioase.

S'a mai dis, onor. D-nii senatori, cum ei și în Germania și în Francia profesorii au drept și usedă de dreptul lor de a fi legislatori; că și acolo sunt profesori cari îndeplinesc mandatul de reprezentant al națiunii. Adevăr în privința dreptului; eróre în privința faptului. Da! Legea există; dar d'asupra legii există morala și conștiința datoriei (aplaude). Eu nu cunosc în parlamentul Germaniei de cât două profesori: cine sunt aceștia? Gneist și Vieirhoff, omeni a căroră activitate și inițiativă nu 'și găsește pereche. Afară de ei, pöte să mai fie două, trei și atât a tot; pentru că profesorii în Germania, precum am mai declarat-o,

înainte de toate sunt profesori, și apoi sunt oameni politici. Dar chiar așa să fie, admit ca toate Universitățile Germaniei și trimit în parlament profesorii cei mai eminenți. Însă se află România în condițiile Germaniei? Are România *pletorul* acela de sciință și de inteligență pe care l are Germania? Nu l are.....

Am vădut său mai bine ăis, am citit mai alaltă-eră că unul din profesori ăicea: Ce? D'apoi Duruy, Villemain, Giuzot, Jules Simon, toți aceștia de și profesori nu sunt și în Corpul Legislativ al Franciei? Apoi, D-lor, pôte unul din profesorii noștri să se pună alătura cu aceste ilustrațiuni ale inteligenței Francese? Pôte cine-va preține că în corpurile noastre parlamentare profesorii noștri aduc a suta parte din talentele și luminele acestor luceaferi ai civilizațiunei moderne? Mă opresc aci cu comparațiunea !.....

Dar să lăsăm, D-lor, acele mari ilustrațiuni ale Franciei și ale Germaniei să lumineze lumea prin geniul și sciința lor; noi să ne mărginim a cere ca profesorii noștri să lumineze măca Universitatea pentru care țera Ți plătesce.

Așa dar, să fie bine înțeles ; eu nu acuz pe ministrul instrucțiunei publice că a călcat legea; am ăis numai ca procesul Universității de Iași este pendinte înaintea Corpurilor Legiuitoare de 10 ani, și am ăis facă alt ceva, că m'î pare rău că D. ministru Chițu, având înaintea sa precedentul D-lor Maiorescu și Tell se pune în dosul Constituțiunei, și nu cutădă a se servi de ceea ce Ți dă legea spre a opri răul ! Ei bine, cine trebuie să încurageze pe ministru, ca cu Constituțiunea și cu legea instrucțiunei publice în mână, să obțină ca acei profesori să și facă datoria ? Cine ? Înainte de toate, după opiniunea mea, Senatul ; și pentru ce ? Pentru ca în acest Senat sunt în mare parte urmașii aceloră carȳ au înzestrat școlele cu averea lor proprie. (aplause). Aici sunt bărbați cari de două ori nu au lăsat pe miniștri, chiar cu cele mai bune intențiuni, ca să se atingă de drepturile profesorilor ; și dar Senatul înainte de toți are dreptul să ăică sus și tare : am apărut drepturile profesorilor ; acum am obligațiunea imperioasă de a cere, de a ordona ca și ei să și facă datoria. (aprobări)

Pentru ultima oră, uă mai repet, D-lor senatori, nu am făcut și nu fac politică ; cer

numai ca profesorii să stea la locul lor ; nu fac cestiune de guvern ; cer numai ca ministrul instrucțiunei publice să aplice măsurile ce legea prevede în contra aceloră ce se abat de la îndatoririle lor. După ce se va vota asupra moțiunei mele, voi cerceata altă dată ce fac profesorii afară din Universitate ; și cu ocasiunea interpelațiunei D-lui Apostoleanu, voi vorbi și despre cele ce privesc pe guvern. Astă-ăi însă nu vorbesc de cât de ceea ce profesorii fac și de ceea ce trebuie să facă în Universitate. Și D-lor senatori, atât de puțin am înțeles să fac politică militantă în această cestiune, că eu n'am despărțit pe amicii mei de adversarii mei în Universitatea de Iași ; căci toți acei profesori cari sunt în cestiune, nu formază un singur grup politic. D. Tzone nu știu până acum, să fie de aceleși opinii politice cu profesorii din Universitate cari aparțin fracțiunei așa ăisă liberă și independentă ! D. Ștefan Șendrea m'a onorat de trei ori cu votul său în colegiul I de Roman ! Acestea vi le ăic, spre a vă dovedi că n'am pus pasiune, ci numai adevăr, ci numai interes pentru sorta Universității de Iași ! Și fiți bine încredințați, D-lor miniștri și D-lor senatori, că ori cât s'ar ăice, ori câte obiecțiuni mi sar face, eu am convicțiunea că sunt glasul acestui Senat, ba chiar al națiunei întregi în general și îndeosebi, sunt reprezentant serios al bătrânei Moldove, când cer ca în locul scaunului Domniei pe care l'a pus pe altarul patriei, (aplaue) să ȳ ridicăți scaunul sciinței ! (aplause, aprobări) Etă ce cer eu, etă ce cere Moldova întregă, nici mai mult nici mai puțin ; și dar rog pe D-ăi miniștri să bine voescă a nu strămăta cestiunea, să bine voescă a fi încredințați, cum că Senatul acesta, și eu în deosebi, n'am accentuat plângerea noastră în mod de a ne pune în luptă cu guvernul. Luptele noastre politice, le rezervăm și le vom face cu ori-ce altă cestiune, numai cu acesta nu ! Eădin început am voit să degădeă Universitatea de Iași de ori-ce caracter politic, dorind numai ca din desbaterile noastre, Universitatea să renască în puterea și în prestigiul său, precum renasce *fenixul* din cenușa sa ; și așa să devie ceea-ce ea trebuie să fie, focarul luminelor, centrul inteligenței, avan-garda Romănistului la hotarele Romăniei ! Iată ce cred că țera întregă voesce ! Și de aceea sunt sigur că

la votul Senatului, Moldova întrăgă și populațiunea din Iași în deosebire vor dice ca un singur om : *In fine am căpătat de la dreptatea Senatului ceea-ce reclamam de 12 ani în zadar, ceea-ce mai mult de cât ori când, este uă mare trebuință, nu numai locală dar națională.* Onor. D. ministru mai bine eugetând, cred că va ținea sēma de discuțiunile care au urmat de trei zile, în această incintă, și unde toți ne am rostit în același mod, adică că profesorii n'au numai drepturi dar au și datorii, și că Universitatea de Iași nu pōte să remāe în starea degradată de astă-zi.

D-lor senatori, eu fac parte din generațiunea care se duce, însă în locu'i se înalță uă altă generațiune, generațiune tēnără, care după ce 'și au făcut studiile reclamă acum și un drept : să ne urmeze în misiunea noastră și să o îndeplinescă. Esistă mai multe nuanțe în această generațiune, precum au fost și în generațiunea noastră; unul din aceste grupuri se distinge prin meritele membrilor sēi, și a căria opiniuni trebuie să aibă aprobațiunea ministerului, fiind-că este coreligionar cu membrii susțitori ministerului, de 6re-ce are în capul sēu pe fostul ministru de justiție, pe onorabilul D. Eugenie Stătescu ; acest grup a constituit uă societate compusă de mai mulți tineri de sciință și de viitor : Uniunea Democratică. Ei bine, Uniunea Democratică, prin organul sēu, condamnă întocmai ca și mine purtarea acelor profesori, ba mai mult de cât mine. N'am obiceiul a veni cu mărturia diarelor; dar *Uniunea Democratică* reprezintă în mare parte generațiunea liberală viitor ; iată ce acest diar dice :

„Tot cetățenul și mai ales profesorul, are dreptul de a aspira de a deveni reprezentant al națiunei, membru al guvernului, ambasador, magistrat, etc. ... Dără ori-ce sarcină publică conține uă sumă de obligațiuni, pe care, cine primesce acea sarcină trebuie să le îndeplinească, sub clausă de a fi declarat nedemn în cazul contrariu.

„Acesta este un principiu de morală, pe care nimeni nu l pōte contesta și care nu suferă de cât excepțiunea unei forte amăgiri fără de care liberul arbitru nu pōte lucra.

„Deputatul trebuie să 'și împlinescă îndatoririle, sarcinile sale. Dacă nu 'și în-

„deplinesce, devine nedemn în facia moralei și chiar legea pozitivă în unele cazuri 'și ridică sarcina de deputat.

„Tot așa este și magistratu, și ministru, și profesorul“.

În alte țări, o spun cu durere, n'ar fi fost trebuință de un vot al unui Corp Legiuitor; numai această discuțiune în Senat ar fi fost de ajuns să facă pe acei D-ni profesori, ca de a doua-zi să se întorcă pe băncile Universității de Iași !

Însă la noi se vede, că epidermul este mai gros; și de aceea vedem fără rezultat voturile noastre, și nepăsarea fără margine a acelor profesori. Iată pentru ce voesc ca Senatul uă-dată să se afirme în mod energetic, ca prin această să dea ministrului dreptul, să 'și se impue datoria de a aplica legea fără mai multă străgănare. Mergă dar uă-dată D-nii profesori de la Iași d'inaintea pairilor lor de la București ! Și dacă profesorii de aici, ceea-ce nu cred; vor dice că bine fac profesorii din Iași, că nu 'și îndeplinesc misiunea, ei bine atunci vom avisa ! Dără acesta eu nu cred, în favoarea acestor convicțiuni am de gaj purtarea corectă a acelor profesori cari ilustreză facultățile din Bucuresci, cari neobosit conduc Universitatea din Bucuresci pe calea de progres, pe când din nenorocire sora ei din Iași cade din ce în ce mai mult în decadență.

Sfârșesc, D-lor senatori, rugând pe minister măcar astă-zi, să nu vadă în moțiunea mea că este uă luptă de partite, un act de opozițiune contra ministerului, ci simplu și curat espresiunea unei trebuințe obstece simțită, cererea de îndreptare a unui rău constatat, recunoscut chiar de D. ministru Chițu, și acesta alături cu mine, alături cu țera întrăgă, și care prin urmare trebuie cu uă oră mai înainte îndreptat și stēpit. Și încheind, declar sus și tare că moțiunea mea nu este un blam dat guvernului, ci este blamul țerei dat profesorilor de la Universitatea de la Iași, cari nu 'și îndeplinesc sacrele lor datorii. (Aplause).

(Se procede la vot; Președintele declară că Senatul a adoptat moțiunea de blam contra profesorilor Universității de Iași, cu uă majoritate de bile albe..... contra.... bile negre.)

VERIFICAT
2017

VERIFICAT
2007

BIBLIOTECA
C
UNI